

Sociální podnikání jako nástroj hospodářské politiky pro zmírnění sociální nerovnováhy

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Ing. Pavel Breinek, Ph.D.

Bc. Eliška Škrobová

Brno 2016

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu práce panu Ing. Pavlu Breinekovi Ph.D. za poskytnutí odborných rad, ochotu a vstřícný přístup. Dále velké díky patří zástupcům Sdružení Neratov za poskytnuté informace, konzultace a ochotu spolupracovat. V neposlední řadě pak děkuji své rodině a přátelům, kteří mi po celou dobu studia byli oporou.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci Sociální podnikání jako nástroj hospodářské politiky pro zmírnění sociální nerovnováhy vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 23. Května 2016

Abstract

The diploma thesis deals with an evaluation of influence of social entrepreneurship tools on the social balance. The social entrepreneurship is oriented on reaching socially beneficial aims through entrepreneurial activities. It is based on the Three P principles: People, Planet, Profit, and thus it creates conditions for the sustainable development. The social balance is examined in three dimensions: Inclusion / Exclusion, Equality / Inequality and Social cohesion. Furthermore, theoretical links between social entrepreneurial activities and the social balance are identified on illustrative results of real social enterprises. Later on, an SROI analyses for dimensions of social balance is performed and calculated within the case study of Sdružení Neratov. It proves an impact of the social entrepreneurship on all three dimensions of the social balance. In the closing part, recommendations for the support of social entrepreneurship are formulated.

Keywords

Social entrepreneurship, social cohesion, inclusion, exclusion, SROI, LM3, Neratov.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá zhodnocením vlivu sociálního podnikání na sociální nerovnováhu. Sociální podnikání směřuje k dosažení společensky prospěšných cílů prostřednictvím podnikatelských aktivit. Vychází z principů trojího prospěchu - sociálního, environmentálního a ekonomického, čímž vytváří podmínky pro udržitelný rozvoj. Sociální rovnováha je v této práci zkoumána ve třech oblastech: inkluze/exkluze, rovnost/nerovnost a sociální soudržnost. Dále jsou na základě reálných příkladů sociálních podniků identifikovány teoretické vazby mezi aktivitami sociálního podnikání a dimenzemi sociální nerovnováhy. V rámci případové studie sociálního podniku Sdružení Neratov byla provedena SROI analýza. Ta prokázala vliv sociálního podnikání na všechny tři dimenze sociální nerovnováhy. V závěru práce jsou formulována doporučení pro podporu sociálního podnikání v rámci hospodářské politiky..

Klíčová slova

Sociální podnikání, sociální rovnováha, sociální soudržnost, inkluze, exkluze, SROI, LM3, Sdružení Neratov.

Obsah

Úvod	14
1 Cíl a metodika	15
2 Sociální podnikání	17
2.1 Third sector - Třetí sektor	17
2.2 Sociální ekonomika	19
2.3 Sociální podnikání	20
2.3.1 Definice sociálního podnikání	20
2.3.2 Kořeny sociálního podnikání v Asii - Grameen Bank a Muhammad Yunus 21	
2.3.3 Sociální podnikání - přístup podle Muhammada Yunuse	22
2.3.4 Srovnání evropského přístupu s přístupem Muhammada Yunuse	23
2.4 CSR - Corporate social responsibility	24
2.5 Trojí prospěch: People, Planet, Profit	26
People - Sociální perspektiva	26
Planet - environmentální perspektiva	27
Profit - Ekonomická perspektiva	27
Trvalá udržitelnost	27
2.6 Kritiky sociálního podnikání a sociálně orientovaného podnikání	28
3 Sociální nerovnováha	30
3.1 Sociální rovnost/nerovnost	30
3.1.1 Nerovnost distribuční	31
3.2 Sociální exkluze	32
3.3 Sociální soudržnost	34
3.4 Závěry dílčí části	36
4 Sociální nerovnováha a sociální podnikání	39
4.1 Postup a metodika	39
4.2 Vliv sociálního podnikání na inkluzi/exkluzi	40

4.2.1	Regiony.....	41
4.3	Vliv sociálního podnikání na rovnost/nerovnost.....	42
4.3.1	Poskytování zvýhodněných půjček.....	42
4.3.2	Poskytování poradenství a podpora podnikání.....	44
4.3.3	Poskytování vzdělání znevýhodněným osobám.....	45
4.3.4	Zaškolování nováčků, rekvalifikace a učení pracovním návykům.....	46
4.3.5	Poskytování finančního poradenství znevýhodněným osobám.....	48
4.4	Nástroje sociálního podnikání s vlivem na sociální soudržnost.....	49
4.5	Provázanost dopadů nástrojů sociálního podnikání a jejich vliv na sociální soudržnost.....	51
5	Podpora sociálního podnikání v rámci hospodářské politiky	53
5.1	Sociální podnikání ve Velké Británii.....	54
5.2	Sociální podnikání v České republice.....	57
5.2.1	Podpora sociálního podnikání v ČR.....	58
5.2.2	Sociální podnikání jako nástroj hospodářské politiky pro zmírnění sociální nerovnováhy v České republice.....	60
6	Případová studie - Sdružení Neratov	63
6.1	Výběr sociálního podniku.....	63
6.2	Neratov.....	64
6.3	Sdružení Neratov.....	65
6.4	People, Planet, Profit - hodnocení perspektiv sociálního podnikání ve Sdružení Neratov.....	66
6.4.1	People - Sociální perspektiva.....	66
6.4.2	Planet - Environmentální perspektiva.....	67
6.4.3	Profit - Ekonomická perspektiva.....	67
6.4.4	Trvalá udržitelnost.....	70
6.5	Lokální multiplikátor pro Sdružení Neratov.....	70
6.5.1	Postup a metodika.....	71
6.6	Social Return on Investmen - SROI analýza Sdružení Neratov.....	73
6.6.1	Identifikace vstupů a výstupů.....	74
6.6.2	Sociální výnosy - kvantifikace a hodnota dopadů.....	75
6.6.3	Stanovení dopadů.....	76

6.6.4	Kalkulace SROI.....	77
6.6.5	Závěry SROI analýzy Sdružení Neratov	78
7	Shrnutí a doporučení	80
	Závěr	84
	Literatura	86
A	Mapa předpokládaných dopadů sociálního podnikání na vybrané ukazatele sociální nerovnováhy	92
B	Věcný záměr zákona o sociálním podnikání	93
C	Sdružení Neratov	101
D	LM3 - Sdružení Neratov	102
E	SROI analýza Sdružení Neratov	103

Seznam obrázků

Obr. 1	Welfare trojúhelník - vymezení třetího sektoru Podle Pestoffa, 1992	18
Obr. 2	Míra sociální odpovědnosti podniků Zdroj: Crane, Matten, 2014	25
Obr. 3	Logo organizace P3 - People, Planet, Profit, o.p.s.	26
Obr. 4	Koncept trojího prospěchu, Zpracováno podle Dohnalové, 2012	28
Obr. 5	Nárůst počtu CIC v letech 2005 - 2014 Zdroj. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, Country Report - United Kingdom, 2014	55
Obr. 6	Zdroje příjmů sociálních podniků v UK, 2014 Zdroj dat: A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, Country Report - United Kingdom, 2014	56
Obr. 7	Zdroje příjmů sociálních podniků Zdroj: <i>Výsledky dotazníkového šetření v sociálních podnicích v České republice, P3- People, Planet, Profit; 2013</i>	58
Obr. 8	Počty osob (v tis.) ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením v roce 2012 Zdroj: MPSV, 2014	61
Obr. 9	Organizační struktura sdružení Neratov	66
Obr. 10	Hospodaření Sdružení Neratov 1992-2014	68
Obr. 11	Struktura příjmů Sdružení Neratov 2008-2015	69

Seznam tabulek

Tab. 1	Sociální exkluze vs. chudoba	33
Tab. 2	Bernardova typologie dimenzí sociální koheze	36
Tab. 3	Principy sociálního podniku podle TESSEA	57

Úvod

"Podnikání je nádherným mechanismem pro řešení problémů, ale nikdy jsme ho k tomuto účelu nepoužívali. Používali jsem ho jen na vydělávání peněz. Uspokojovalo naše sobecké zájmy, ale ne společné zájmy."

(Muhammad Yunus)

Muhammad Yunus, ekonom, který obdržel Nobelovu cenu míru, inspiroval mnoho lidí po celém světě, aby se na podnikání začaly dívat z jiné perspektivy. Dnes funguje po celém světě řada úspěšných projektů, které našly způsob, jak tržními nástroji řešit sociální problémy. Nezáleží na tom, zda se jedná o projekt, který pomůže tisícům rodin v Bangladéši dostat se z chudoby, nebo 15 lidem propuštěným z vězení znovu se vrátit do společnosti. Princip zůstává stejný. Cílem sociálního podnikání není maximalizace zisku, ale vytváření sociálních hodnot a řešení sociálních problémů. Zisk je pouze jedním z prostředků, jak tohoto cíle dosáhnout.

Naše společnost čelí mnoha problémům. Jedním z nich je i narůstající sociální nerovnováha. Roste nejistota zaměstnanců, že si udrží práci a pochybnosti o udržitelnosti systémů sociálního zabezpečení dávají mnoha lidem pocit, že jejich budoucí zabezpečení je mnohem méně jisté. Sociální problémy a rostoucí kriminalita ve zchátralých částech měst mohou u mnoha lidí vyvolat pocit menšího bezpečí v jejich denním životě. Jiní lidé spatřují ve znovu rostoucí kulturní různosti hrozbu pro tradiční hodnoty. Současně se objevují nová rizika chudoby a sociálního vyloučení, jako např. nedostatečný přístup k novým informačním a komunikačním technologiím nebo k některým službám (*Výbor pro sociální soudržnost, 2003*).

Na konferenci ve Štrasburku v říjnu 1997 představitelé vlád členských států EU označili sociální soudržnost jako jednu z priorit a "*základní doplněk k podpoře lidských práv a lidské důstojnosti*" (*Rada Evropy, 1997*). Na evropskou strategii sociální soudržnosti navazuje Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020 České republiky. V ní je sociální podnikání vnímáno jako jeden z vhodných způsobů řešení některých problémů. Zmiňován je zejména jeho potenciál znovu začlenit osoby z ohrožených skupin do společnosti, zejména prostřednictvím uplatnění na trhu práce.

Tato práce si klade za cíl zhodnocení vlivu sociálního podnikání na zmírnění sociální nerovnováhy. Jedním z výstupů jsou i doporučení pro tvůrce hospodářské politiky v oblasti podpory sociálního podnikání. V současné době v České republice je v legislativním procesu zákon o sociálním podnikání, který by měl umožnit další rozvoj sociálního podnikání u nás. Téma této práce tak je vysoce aktuální.

1 Cíl a metodika

Cílem práce je zhodnocení vlivu sociálního podnikání na zmírnění sociální nerovnováhy.

K naplnění tohoto cíle směřují jednotlivé dílčí cíle, od nichž je odvozena základní struktura práce. Prvním dílčím cílem práce je identifikovat vazby sociálního podnikání a sociální nerovnováhy. Pojem sociální podnikání není obecně známý a často se setkáváme s různým chápáním a dezinterpretacemi. Je tedy třeba pojem sociálního podnikání představit a především identifikovat základní principy, ze kterých vychází. Vymezení druhého pojmu - sociální nerovnováhy, se zabývá třetí kapitola. Dílčím cílem této kapitoly je identifikovat příčiny vzniku sociální nerovnováhy a procesy, které mohou vést k jejímu obnovení.

Na základě těchto kapitol tak bude možné identifikovat teoretická spojení, mezi sociálním podnikáním a sociální nerovnováhou. V první fázi budou identifikovány nástroje sociálního podnikání a následně přiřazeny k dimenzím sociální nerovnováhy. Metodou deskripce budou popsány příklady reálných sociálních podniků, jejich aktivit a dopadů na sociální nerovnováhu. Na základě toho budou identifikovány teoretické vazby mezi sociálním podnikáním a dimenzemi sociální nerovnováhy.

Sociální podnikání, respektive jeho podpora, je v této práci vnímáno jako možný nástroj hospodářské politiky pro zmírnění sociální nerovnováhy. z tohoto pohledu by měla práce najít nejen odpověď na otázku, zda sociální podnikání dokáže dimenze sociální nerovnováhy ovlivnit, ale také jakým způsobem lze sociální podnikání podpořit a zda je tento způsob podpory efektivní.

Podpoře sociálního podnikání ze strany státu se bude věnovat pátá kapitola. Zájem o sociální podnikání a jeho podporu lze vysledovat i v rámci politik Evropské unie. Různé země k sociálnímu podnikání přistupují různě a ne vždy je chápáno v souladu s jeho principy. Tato práce se bude zabývat především sociálním podnikáním ve Velké Británii, kde si za posledních deset let již vybudovalo poměrně silné postavení ve společnosti i díky podpoře napříč politickým spektrem. Ze zkušeností Velké Británie mohou čerpat i ostatní státy Evropské unie. V kapitole pak bude věnována pozornost postavení sociálního podnikání v České republice. Budou popsány formy podpory sociálního podnikání v ČR i kroky, které se teprve chystají, především zákon o sociálním podnikání. Na základě zhodnocení minulých zkušeností, zkušeností z Velké Británie a porovnání chystaných kroků v ČR budou formulována doporučení v oblasti podpory sociálního podnikání.

V závěrečné části práce budou kvantifikovány dopady nástrojů sociálního podnikání na dimenze sociální nerovnováhy. Dopady budou kvantifikovány především s využitím metody Social Return on Investment (SROI), která vychází z ukazatele návratnosti investice. Při analýze SROI se však do výnosů započítávají především sociální dopady. Pro zjištění peněžní hodnoty indikátorů se používá tzv. proxy, kdy se hodnota daného indikátoru určí na základě ceny/hodnoty jiného zboží či služby s obdobným efektem.

SROI analýza bude provedena v rámci případové studie sociálního podniku Sdružení Neratov. Část této studie se také bude zabývat výpočtem lokálního multiplikátoru (tzv. LM3) jako pomocného ukazatele efektivity sociálního podniku.

Obecné závěry z této studie pak budou formulovány na základě skutečností zjištěných analýzou SROI. Směřují také k formulaci doporučení a návrhů pro hospodářskou politiku.

2 Sociální podnikání

Sociální podnikání je poměrně mladý fenomén. Přestože se podobné myšlenky objevovali v ekonomických teoriích již dříve, koncept sociálního podnikání, jak ho známe dnes, se rozvíjí až v druhé polovině dvacátého století. Přesto se za tu dobu rozšířil po celém světě a zájem o něj roste.

O sociálním podnikání se také často mluví v souvislosti s konceptem udržitelného rozvoje (concept sustainability), kterému se dostává značné pozornosti ve společnosti i v politických kruzích. s narůstajícím zájmem o životní prostředí, rozmachem informačních technologií, rostoucí životní úrovní a rozevírající se propastí mezi bohatými a chudými, problémy tzv. "Welfare state" se sociální podnikání jeví jako logické řešení mnoha problémů současné společnosti.

Přesto nelze mluvit o obecně známém a přijímaném konceptu. Během psaní této práce jsme se setkala s řadou lidí, kteří si pod tímto pojmem nedokázali představit nic, nebo jen velmi málo. Následující část se proto bude zabývat zařazením sociálního podnikání do širšího rámce a jeho definováním. Budou představeny i další pojmy a principy, ze kterých sociální podnikání vychází a které s tímto tématem úzce souvisí.

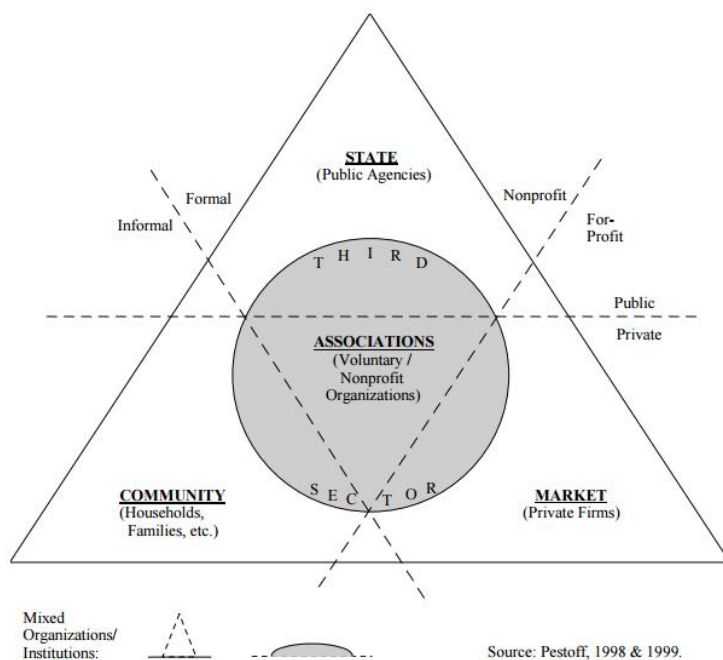
2.1 Third sector - Třetí sektor

Sociální podnikání patří do tzv. třetího sektoru. Třetí sektor (v anglické literatuře Third sector) je u nás někdy označován i jako neziskový sektor, občanský sektor nebo dobrovolnický sektor.

Třetí sektor chápeme jako *prostor mezi státem, státními institucemi, trhem, ziskovými soukromými společnostmi a jednotlivými občany nebo skupinami občanů, prostor mezi občanem nebo rodinou a společností. Představuje formy činností, které většinou mohou fungovat nezávisle na státu a jeho mocenských orgánech. (Dohnalová v Škarabelová, 2005) Občanský sektor je spontánní a vždy dílčí sebe-organizace individualizované společnosti okolo veřejných zájmů (Sokol, tamtéž.)* Řadí se sem různé nadace, charitativní organizace, obecně prospěšné společnosti, různé občanské iniciativy, některé církevní organizace apod.

Tyto organizace téměř zpravidla fungují na dobrovolné bázi a ve své činnosti propojují obecně prospěšné cíle, sociální a ekonomické záměry. V době, kdy se mění struktura a způsob poskytování některých služeb ze strany státu, ať už z důvodů ekonomických či politického přesvědčení, nastupují na jeho místo organizace třetího sektoru a přebírají tak odpovědnost v oblastech, které dříve byly zajišťovány veřejným sektorem, případně veřejný či soukromý sektor doplňují. Dokonce spolu mohou i koexistovat všechny tři sektory v jedné oblasti. Příkladem může být zdravotnictví, kdy je základní péče zajišťována státem, vedle toho existují soukromé kliniky, které poskytují zdravotní péči na ziskové bázi a současně organizace třetího sektoru (například nemocnice provozované církví apod.).

Vymezením třetího sektoru se zabývá i profesor Victor Pestoff. Takzvaný Welfare trojúhelník znázorňuje vztah mezi sektory v národním hospodářství, zejména v zajišťování potřeb jeho obyvatel. Podle tří hledisek rozlišuje hospodářství na soukromý a veřejný sektor, ziskový a neziskový sektor a formální a neformální sektor.

Obr. 1 Welfare trojúhelník - vymezení třetího sektoru
Podle Pestoffa, 1992

Z tohoto rozdělení jsou patrné i základní charakteristiky organizací, které v jednotlivých sektorech působí. Základ třetího sektoru tvoří neziskové organizace. Platí pro ně, že mají formální strukturu, jsou nezávislé na státu a jejich cílem není zisk. V ČR se používá termín nestátní neziskové organizace.

Do třetího sektoru se řadí také tzv. hraniční organizace, které jsou na pomezí jednotlivých sektorů. Mohou jimi být např. soukromé střední školy, která svým posláním zasahují do veřejného sektoru a z určité části jsou financována z veřejných financí. Dále mezi hraniční organizace lze zařadit státní podniky, které byly zřízeny za účelem podnikání některou z institucí ve veřejném sektoru a hospodaří s majetkem státu.

2.2 Sociální ekonomika

Při zkoumání třetího sektoru je zdůrazňován ekonomický význam subjektů třetího sektoru, který představuje alternativu vůči veřejnému sektoru a trhu. Pro sociální ekonomiku neexistuje jednotná definice.

Mezinárodní centrum pro výzkum a informace o veřejné, sociální a družstevní ekonomice definuje sociální ekonomiku jako *soubor soukromých, formálně založených společností s rozhodovací samostatností a svobodou členství, jež byly založeny za účelem splnění potřeb jejich členů prostřednictvím trhu a výroby zboží a poskytování služeb, pojištění a finančních služeb. Přitom rozhodování a rozdělování zisků a přebytků mezi členy není svázáno s vloženým kapitálem ani výší poplatků zaplacenou jednotlivými členy, ale každý má při rozhodování jeden hlas. (CIRIEC, 2007)*

Sociální ekonomika je významné téma i v rámci politik EU. Soceal Economic Europe fungující pod evropskou komisí, na svých webových stránkách zdůrazňuje některé charakteristiky sociální ekonomiky. Tím, že sociální ekonomika je založena na principech solidarity a kolektivního zapojení do procesu aktivního občanství, se stává faktorem ekonomické demokracie. Hraje tak důležitou roli v regionálním a místním rozvoji sociální soudržnosti a přispívá k hlavním prioritám Evropské unie a plnění strategických cílů, jako je: sociální soudržnost, plná zaměstnanost a boj proti chudobě, participativní demokracie, lepší správy věcí veřejných, udržitelný rozvoj. (*SEE, 2015, vlastní překlad*)

Z českých autorů se problematikou sociální ekonomie zabývá Marie Dohnalová,, Dohnalová definuje sociální ekonomiku ve své knize Sociální ekonomika, sociální podnikání, takto:

Sociální ekonomika je souhrnem aktivit uskutečňovaných různými typy subjektů, jejichž cílem je služba členům nebo komunitě prostřednictvím podnikání, nebo podpory podnikání. Vznik a rozvíjí se na tzv. principech trojího prospěchu: Ekonomického, sociálního a environmentálního. (Dohnalová, 2012)

Přestože se různé definice v některých aspektech liší, lze vysledovat určité společné rysy:

- zaměření na řešení sociálních problémů či zlepšení určité sociální situace
- Neziskovost (ve smyslu, že primárním posláním není maximalizovat zisk, i když ziskovost je předpokladem pro udržitelnost.)
- Dobrovolnost (Podnik není zřizován státem ani jeho správními jednotkami, ani jinou institucí. Své poslání si zvolil dobrovolně.)
- Odpovědnost vůči svým členům, společnosti a životnímu prostředí
- Principy demokracie (zejména se jedná o zapojení členů do rozhodování o důležitých krocích a směřování podniku)
- Institucionální samostatnost (nezávislost na státu ani na jiné organizaci)

2.3 Sociální podnikání

Sociální podniky řadíme do třetího sektoru. Jsou to hraniční organizace, které leží na pomezí neziskového sektoru a trhu. Pojmu sociální podnikání se v posledních letech dostává více zájmu jak z akademické sféry, tak mezi politiky i mezi odbornou veřejností. Sociální podnikání může zahrnovat různé činnosti, které, jak již název napovídá, by měly být veřejně prospěšné. Přesto, nebo právě proto je na sociální podnikání nahlíženo různě a všeobecně přijímaná a celosvětově platná definice není.

Sociální podnikání si řada lidí spojuje se zaměstnáváním zdravotně postižených. Takové firmy mohou být sociálním podnikem, ale potenciál sociálního podnikání je daleko širší. Druhým extrémem je, že sociální podnikání je vnímáno jako univerzální lék a řešení všech sociálních problémů. Nejednoznačnost a chybějící konkrétní vymezení pak může vést k tomu, že za sociální podniky se prohlašují i takové společnosti, které principy sociálního podnikání nenaplnují.

Následující část se proto bude zabývat vymezením sociálního podnikání, principů, ze kterých vychází a které by měly být dodrženy i definováním toho, co k této kategorii nepatří. Pozornost při tom je soustředěna především na evropské chápání

2.3.1 Definice sociálního podnikání

Organizace CIRIEC, která se zabývá výzkumem v oblasti sociální ekonomiky, definuje sociální podnikání jako *„soubor soukromých, formálně založených společností, s rozhodovací samostatností a svobodou členství, jež byly vytvořeny za účelem splnění potřeb jejích členů prostřednictvím trhu a výroby zboží a poskytování služeb, pojištění a finančních služeb, kde rozhodování a jakékoliv rozdělování zisků nebo přebytků mezi členy není přímo svázáno s kapitálem nebo poplatky zaplacenými jednotlivými členy, kteří mají každý jeden hlas.“* (Chavez, 2007 ve Vyskočil, 2014)

Podle OECD je sociální podnik *„jakoukoli soukromou aktivitu provozovanou ve veřejném zájmu, organizovanou s podnikatelskou strategií, jejímž hlavním cílem však není maximalizace zisku, ale dosažení hospodářských a sociálních cílů, a která je schopná přinášet inovativní řešení problémů sociálního vyloučení a nezaměstnanosti.“* (OECD, 2013)

V České republice se sociálním podnikáním pravděpodobně nejzevrubněji zabývá organizace TESSEA, která provádí řadu výzkumů v této oblasti a současně sdružuje sociální podniky. Na schůzi jejích členů - tedy sociálních podniků, byla schválena tato definice sociálního podnikání:

„Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku.“

Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu." (TESSEA, 2015, online)

Různé organizace při definování sociálního podnikání kladou důraz na odlišné aspekty. Pokud se budeme soustředit na přístupy převládající v západním světě (Evropě a Severní Americe), můžeme souhlasit se závěry Ing. Marka Vyskočila, který na základě různých definic identifikoval tyto společné charakteristiky:

- 1) Sociální či veřejně prospěšný primární cíl organizace, z něhož těží členové organizace, komunita nebo společnost.
- 2) Produkce statků a služeb s přijetím ekonomických rizik, financovaná primárně z tržních zdrojů.
- 3) Limitované přerozdělování zisku

Dále definuje dvě charakteristiky, které však nemusí být dodrženy u všech podniků (nevyplývají ze všech definic):

- 4) Dodržování principů demokratického řízení a široké participace, rozhodování nezaložené na vlastnictví kapitálových podílů.
- 5) Musí zaměstnávat alespoň 50% znevýhodněných osob (fyzicky nebo mentálně postižených, či širěji definované „znevýhodněné osoby“)

Kromě těchto principů je poměrně často zmiňována inovativnost sociálního podnikání. Tato charakteristika však není společná pro všechny definice a zdaleka ne pro všechny sociální podniky.

Tento přístup je zřejmě přizpůsoben západnímu myšlení a je ovlivněn našimi sociálně-kulturními kořeny i ekonomickou situací. Mezi tímto přístupem a přístupem Muhammada Yunuse, který je významnou osobností v oblasti sociálního podnikání, však existují významné rozdíly.

2.3.2 Kořeny sociálního podnikání v Asii - Grameen Bank a Muhammad Yunus

Při hledání kořenů sociálního podnikání nelze nezmínit Muhammada Yunuse, neboť právě jeho mnoho lidí považuje za jednoho ze zakladatelů myšlenky sociálního podnikání. Jisté je, že úspěch projektu Grameen Bank si získal velkou pozornost ve světě a stal se inspirací pro mnohé další projekty.

Muhammad Yunus se narodil v roce 1940 v Bangladéši, kde vystudoval ekonomii, ale doktorát dokončil v USA, kde následně i vyučoval. Západní myšlení, zejména v ekonomické oblasti, tedy velmi dobře znal a lze předpokládat, že jím byl i ovlivněn.

Po návratu Muhammada Yunuse zjistil, jak moc by mohly pomoci obyvatelům Bangladéše drobné půjčky. První půjčku ve výši 27 USD poskytl z vlastních prostředků. V roce 1976 byla založena Grameen Bank v jejímž čele Muhammad Yunus stál.

Tato banka na svých stránkách píše, že obrátila konvenční bankovní praxi tím, že odstranila potřebu zajištění, ale vytvořila *bankovní systém založený na zodpovědnosti, vzájemné důvěře, tvořivosti a participaci (Grameen Bank, 2016, online)*.

Jak již bylo řečeno, tato banka se zaměřovala (a stále se zaměřuje) na poskytování drobných půjček lidem, především ženám, v chudých zemědělských oblastech. Myšlenka byla ta, že pokud chudí lidé dosáhnou na finanční zdroje za podmínek, které jsou přiměřené a rozumné "*pak tyto miliony malých lidí s jejich miliony malých úsilí o lepší budoucnost mohou vést až k dosažení největšího zázraku vývoje.*" Muhammad Yunus, Grameen Bank).

K lepšímu zajištění splácení úvěrů mělo vést vytvoření solidárních skupin. Tyto skupiny spojovaly dlužníky, kteří se pravidelně setkávali a společně pak vstupovali do jednání s bankou. Tato vzájemná podpora a solidarita měla zajistit splácení úvěrů a také vést ke spolupráci a synergickým efektům.

Úspěch tohoto typu úvěrů vedl k vyvinutí dalších typů úvěrového financování Grameen Bank. Především se jednalo o úvěry na bydlení, rybolov, zpracování textilu apod.

Podle informací Grameen Bank tato organizace v roce 2011 měla 2564 poboček ve vesnicích po celé Bangladéši a téměř 8,3 milionů dlužníků. Přitom 97 % z nich byly ženy. Podle statistik 97 % úvěrů je bance splaceno, což jsou velmi dobrá čísla i pro banky, které fungují na komerční bázi. Úspěch Grameen Bank vedl ke vzniku dalších projektů v Bangladéši i po celém světě. Systém mikro-půjček je dále aplikován různými jinými projekty, inspiroval řadu lidí a stal se významným impulzem pro rozvoj myšlenek sociálního podnikání.

Muhammad Yunus a Grameen Bank získali také řadu ocenění. Nejvýznamnější bylo udělení Nobelovy ceny míru v roce 2006 za úsilí stimulovat ekonomický a sociální růst.

2.3.3 Sociální podnikání - přístup podle Muhammada Yunuse

Muhammad Yunus definoval sociální podnikání těmito principy:

1. Cílem podnikání je překonat chudobu, případně jiné závažné problémy ve společnosti (vzdělání, zdraví, přístup k technologiím nebo životní prostředí). Cílem není maximalizace zisku.
2. Musí být finančně a ekonomicky udržitelné.
3. Investorům náleží výnos investice, který však nepřevýší hodnotu počátečního vkladu, tzn. nevyplácí se dividendy.
4. V okamžiku, kdy jsou vráceny půjčené prostředky, veškeré výnosy společnosti jsou dále reinvestovány a použity pro další rozvoj společnosti.
5. Podnikání musí být šetrné k životnímu prostředí.
6. Zaměstnanci by měli obdržet tržní mzdu a lepší pracovní podmínky.
7. "Do it with joy!" (Dělej to s radostí!)

(The Grameen Creative Lab, 2011)

Z podmínek, které jsou zmíněny výše vyplývá několik rozdílů, mezi tím, jak chápe sociální podnikání Muhammad Yunus a jak je chápáno například u nás. Yunus pracuje se dvěma pojmy: *social eneterpreneurship* a *social business*. Yunus vnímá rozdělení takto:

"Sociální podnikání (tj. social enterpreneurship) souvisí s osobou a iniciativou podnikatele. Tato iniciativa může být nezisková, charitativní nebo mít podnikatelský charakter a podnikatel z ní může nebo nemusí mít osobní profit. Oproti tomu "social business" je velmi specifický typ podnikání - "neztrátová" (non-loss) ani nevýnosová společnost se společenským cílem. Cíle "social business" mohou být stejné nebo podobné, jako v případě sociálního podnikání, ale ne specifická struktura jej činí jasně odlišitelným a unikátním."

2.3.4 Srovnání evropského přístupu s přístupem Muhammada Yunuse

Z výše uvedené citace Muhammada Yunuse vyplývá, že sociální podnikání také vnímá jinak, než jak je chápáno v této práci, především proto, že do něj zahrnuje i charitativní organizace a neziskové organizace, které však sociálními podniky v evropském pojetí nejsou.

Podívejme se tedy na jednotlivé principy, které definují jeho přístup k sociálnímu podnikání, a porovnejme je s přístupem, který je definován v této práci:

Ad 1) To, že cílem podnikání není maximalizace zisku, je platné v obou přístupech. Naopak je kladen důraz na řešení závažných sociálních problémů. i to lze považovat za společný cíl, s tím, že jiné společenské problémy se pravděpodobně budou vyskytovat v Bangladéši a jiné bude třeba řešit v Evropě.

Ad 2) Ekonomická udržitelnost je podmínkou v obou přístupech.

Ad 3 a 4) Podle Yunuse se investorům má/může vrátit kapitál, který investovali do společnosti. Vyplacená částka by však nikdy neměla převýšit vloženou sumu. Ve své podstatě tak je investice do takového projektu pro investora ztrátová, neboť ztrácí časovou hodnotu peněz. Yunus argumentuje tím, že přidanou hodnotou pro investora není zisk, ale pozitivní dopady na společnost a vytvořená sociální hodnota. Jedná se tedy o jistý způsob altruismu.

Oproti tomu je evropský přístup obvykle v definicích benevolentnější a nevyklučuje návratnost investice i určitou míru ziskovosti. Stále však platí podmínka, že většina zisku by měla být reinvestována zpět do dalšího rozvoje podnikání.

Ad 5) Ochrana, případně snaha o co nejmenší zátěž životního prostředí nebývá v základních definicích, nicméně při bližším zkoumání řízení podniku se s environmentálním rozměrem podnikání zpravidla setkáváme. Blíže k tomuto tématu v podkapitole věnované trojímu prospěchu. i tento znak tedy lze považovat za společný.

Ad 6) Požadavek na výši mezd se opět v evropských pojetích sociálního podnikání nevyskytuje, ale lze ho vyvodit z principu spravedlivého zacházení, který je součástí sociální perspektivy, v rámci konceptu trojího prospěchu.

Tržní mzdy a lepší pracovní podmínky v Yunusově pojetí mají přesto srovnatelný význam, neboť se jedná o dostatečně silnou ochranu zaměstnanců a jejich práce před nerovným zacházením a vykořisťování slabších členů společnosti.

Oproti Yunusově přístupu se v definicích sociálního podnikání od evropských autorů často setkáváme i s požadavkem na demokratické řízení a participaci na strategickém rozhodování všech zaměstnanců. Yunus se však soustředil vždy především na velké společnosti. Je tedy nasnadě, že by se jednalo o mnohem komplikovanější a značně neefektivní proces.

Sám Yunus svůj koncept považuje za univerzální a odmítá, že by se měl lišit v různých částech světa (*Kickul, 2012*). Dosavadní průzkumy ukázaly, že se přístup k sociálnímu podnikání liší (a to v malých firmách i velkých korporacích), v závislosti na sociokulturním prostředí, ekonomické vyspělosti země, potřebách společnosti apod.

Rozdíly však nejsou pouze mezi přístupem Muhammeda Yunuse a evropským. Rozdílné přístupy i pohledy na sociální podnikání jsou i mezi jednotlivými evropskými státy. Tomuto tématu věnuje kapitola 5

Sociální podnikání tedy směřuje k dosažení společensky prospěšného cíle prostřednictvím podnikatelských aktivit. Hlavní motivací není vytváření zisku, ale sociálních hodnot. Sociální podnikání vychází z principů trojího prospěchu - sociálního, environmentálního a ekonomického, čímž vytváří podmínky pro udržitelný růst.

2.4 CSR - Corporate social responsibility

Termín Sociální podnikání velmi úzce souvisí také s konceptem, který je známý jako Corporate Social Responsibility (Společensky odpovědné podnikání). Tento koncept vychází z myšlenky trvale udržitelného rozvoje, který je v současné době skloňován v různých sférách, ať už ekonomických, nebo politických.

Jednotná definice pojmu CSR není. Jedná se spíše o volný přístup k dané problematice, a každá instituce, každá společnost i každý jednatel může společenskou odpovědnost podnikání chápat odlišně. Nelze ho tedy považovat za jednotný a ucelený systém, ale zpravidla bývá označován jako koncept.

Uvedme proto několik definic od významných institucí, či často citovaných autorů:

Kotler&Lee (2005) definují Corporate Social Responsibility jako závazek pro zlepšení blahobytu společnosti skrze diskreční obchodní praktiky a přínosy z podnikových zdrojů.

CSR je uplatňován jako určitý systém řízení a rozhodování primárně v podnikatelské sféře. Přesto má mnoho znaků společných se sociální ekonomi-

kou a sociálním podnikáním. Je tedy na místě otázka, zda mohou být i komerční společnosti, které se konceptem CSR řídí, vnímány jako subjekty třetího sektoru.

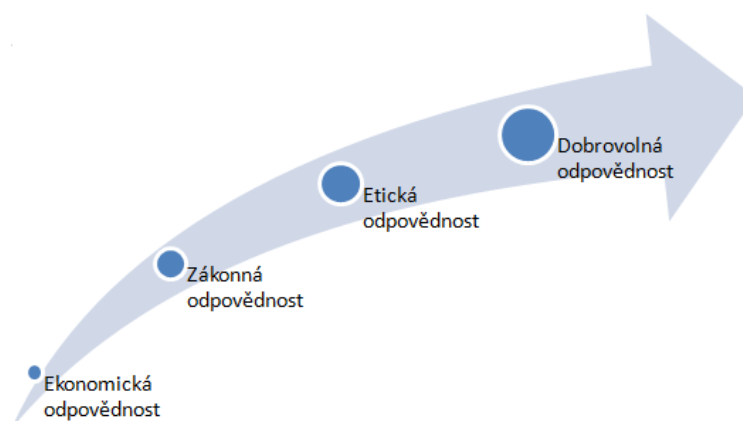
Cílem společností ze soukromého sektoru je zpravidla generování zisku, což nekoresponduje z charakteristikami sociální ekonomiky. Přesto tyto společnosti, zejména velké nadnárodní společnosti, investují do obnovitelných zdrojů, finančně podporují různé nadace a projekty, podporují své zaměstnance v dobrovolnických aktivitách, podporují regiony, ve kterých působí, sami realizují projekty a zakládají dceřiné organizace, jejichž cílem není generace zisku, ale příspěvek k řešení určitých sociálních problémů.

Lze samozřejmě namítnout, že řada těchto aktivit není vykonávána zcela nezištně, ale že přispívají k dobrému image společnosti a z dlouhodobého hlediska i ke generování zisků. Ty stejné aktivity ovšem bývají kritizovány i z přesně opačného pohledu. Výrazně liberální ekonomové koncept kritizovali právě za to, že se nesoustředí výhradně na zisk.

Vraťme se ale ještě k původní otázce, zda lze řadit do sociální ekonomiky i společnosti, které se řídí konceptem CSR. Odpověď zní ne.

Lze říci, že koncept Corporate Social Responsibility a společnosti, které se CSR řídí jsou na pomezí mezi soukromým a třetím sektorem. Koncept CSR je konceptem Etické odpovědnosti. Sice přesahuje základní ekonomickou odpovědnosti i státem stanovené povinnosti. Přesto sociální podniky jdou v případě zodpovědnosti ještě o krok dál, a berou na sebe dobrovolnou odpovědnost. Ta jim nevyplývá z žádné povinnosti. Míra sociální odpovědnosti u sociálních podniků roste. Tuto skutečnost ilustruje Obr. 2

Na druhou stranu tento koncept mohou aplikovat i subjekty sociální ekonomiky.

Obr. 2 Míra sociální odpovědnosti podniků

Zdroj: Crane, Matten, 2014

2.5 Trojí prospěch: People, Planet, Profit

Koncept trojího prospěchu je v mnohém velmi podobný konceptu CSR. Někteří autoři ho považují za jeho součást, případně při aplikaci konceptu CSR z tohoto konceptu vychází (např. Adámek, 2013). Tento princip je někdy označován i jako Three P, případně 3P, v českých překladech se lze setkat s označením trojí prospěch či trojí zodpovědnost. V souvislosti se sociálním podnikáním se objevuje tento princip buďto implicitně, z hlediska definice a jeho zaměření, nebo explicitně, kdy s k tomuto konceptu některé firmy a sdružení sociálních podniků otevřeně hlásí. Například organizace České sociální podnikání o.p.s. Klade na tento koncept takový důraz, že se objevuje i v jejím názvu a logu (viz. Obr. 3)

Obr. 3 Logo organizace P3 - People, Planet, Profit, o.p.s.

Tripple bottom line je princip, podle kterého by činnost sociální firmy měla stát na třech pilířích: společenském kapitálu (people), životním prostředí (planet) a ekonomické prosperitě (profit). Všechny tyto složky by se při tom vzájemně měly doplňovat a společně utvářet podmínky, kdy je možná trvalá udržitelnost. Na tomto principu jsou pak založené i některé způsoby měření dopadů sociálního podnikání (Adámek, 2013)

People - Sociální perspektiva

Tento princip představuje zodpovědnost a férové zacházení vůči zaměstnancům, stakeholderům a společnosti

V této oblasti se hodnotí, jakým způsobem podnik nakládá s lidským kapitálem, jaké hodnoty a principy podnik zastává a jaké dopady mají aktivity podniku na společnost.

Sociální perspektiva zahrnuje: dodržování lidských práv, ochranu zdraví a zajištění bezpečnosti zaměstnanců, prosazování rovných příležitostí, vedení dialogu se stakeholdery, utváření příznivého pracovního prostředí, přístup k zaměstnancům, rozvoj lidského kapitálu a vytváření podmínek pro vyvážený osobní a pracovní život, zapojení se do dění v regionu, podpora různých aktivit, zakládání nadací a sponzorské aktivity (Dohnalová, 2012).

Planet - environmentální perspektiva

Tato oblast je zaměřena na dopady podnikatelské aktivity na životní prostředí. Cílem některých sociálních podniků může být přímo zlepšení životního prostředí, či jeho ochrana. Příkladem může být ekologické zemědělství, výroba ekologických produktů, případně šíření myšlenek ekologického hospodářství a jejich prosazování. Ve většině podniků se však jedná především o podnikání s respektem k životnímu prostředí - využívání takových zdrojů, které co nejméně zatěžují životní prostředí, úspora energií a vody, způsob nakládání s odpadem apod. (Vybrané trendy současného podnikání, 2014)

Hodnocení dopadů podnikání se pak snaží vyčíslit v peněžních částkách náklady a přínosy podniku. Hodnocení však často bývá velmi obtížné, neboť některé hodnoty nelze vyčíslit v penězích a také se obtížně identifikují všechny dopady (Adámek, 2013).

Profit - Ekonomická perspektiva

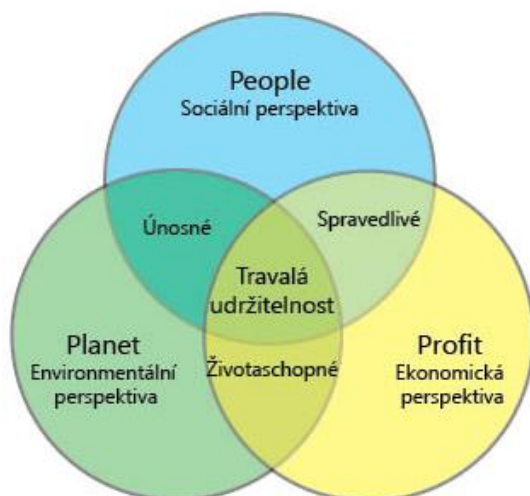
Ziskovost je podmínkou pro udržitelnost podnikání. Sociální podniky nesou stejné riziko, jako ostatní tržní subjekty a jejich rozhodování by tomu mělo odpovídat. Některé sociální podniky sice získávají finance z různých dotací a programů na podporu zaměstnanosti, nicméně pro udržení podnikatelské aktivity je třeba vybudovat takové příjmy, které podniku zajistí finanční soběstačnost a stabilitu (Dohnalová, 2012).

Tato oblast může zahrnovat i další aktivity, jako společensky odpovědné investice, v případě, že podnik dosahuje zisků, odpovědné řízení dodavatelského řetězce, korektní jednání s dodavateli i zákazníky apod.

Hodnocení ekonomické oblasti je poměrně snadné, neboť vychází z klasického účetnictví, používá se i míra ziskovosti pro vlastníky, či metody manažerského účetnictví (Adámek, 2013).

Trvalá udržitelnost

Tyto tři pilíře by měli fungovat společně a vzájemně se doplňovat. Jak je vidět na Obr. 4. Průnik environmentální a sociální perspektivy by měl zajišťovat únosnost z hlediska životního prostředí a zamezit jeho nadměrnému zatěžování. Průnik ekonomické a sociální perspektivy by měl vést ke spravedlivému přerozdělování. Jen průnik všech tří perspektiv by měl vést k trvale udržitelnému rozvoji.

Obr. 4 Koncept trojího prospěchu, Zpracováno podle Dohnalové, 2012

Řada evropských sociálních podniků je změřena na inkluzi znevýhodněných občanů, případně na pomoc sociálně vyloučeným - tedy stěžejní oblastí sociálního podnikání bývají "People" a "Profit". Setkáme se však i s jinak zaměřenými sociálními podniky, například sociální podnikání v oblasti zemědělství či alternativního využívání zdrojů - v tom případě převládá perspektiva "Planet". V případě sociálního podnikání by však mělo být vyžadováno, aby všechny tři perspektivy byly zastoupeny alespoň v takové míře, která by nebyla na úkor druhé. Jen tak je totiž možná trvalá udržitelnost.

Je zřejmé, že ani tento přístup nemusí být aplikován pouze v oblasti sociálního podnikání. z těchto tří principů vychází například i strategie Evropa 2020 a především Evropská strategie udržitelného rozvoje (*EU Sustainable Development Strategy*).

2.6 Kritiky sociálního podnikání a sociálně orientovaného podnikání

Výše představené přístupy samozřejmě měli i své kritiky, zejména z řad liberálních ekonomických škol. Jedním z nejvýznamnějších kritiků byl Milton Friedman. Ten odmítal, že by podnik měly sledovat celospolečenské cíle. To je podle něj v kompetenci vlády. Jediným cílem podniku by podle něj měla být maximalizace zisku.

Dnes již však i silně liberální směry uznávají, že za určitých podmínek vede společenská odpovědnost k dlouhodobé maximalizaci zisku. Také se ustupuje od zisku jako měřítka úspěšnosti, ale upřednostňuje se hodnota podniku, čímž se pro sledování společenských cílů otevírá větší prostor. (*Vybrané trendy současného podnikání v České republice, 2014.*)

Další kritiky se již obvykle soustředí na konkrétní charakteristiky různých principů. Například přístup Muhammada Yunuse je kritizován zejména západními ekonomy především pro nenávratnost investice. Podle kritiků se ztrácí motivace investovat do podobných projektů. V západním světě převládá názor, že by investor měl mít možnost podílet se na zisku (*Kickul, 2012*). Přesto se i zde setkáváme s definicemi, které jakékoli rozdělení zisku zcela vylučují. Jedná se obvykle o specifické právní formy sociálních podniků, jejichž status je dán zákonem v některých zemích. (Viz. Kapitola 5.1)

3 Sociální nerovnováha

Cílem této práce je zhodnocení vlivu sociálního podnikání na zmírnění sociální nerovnováhy ve společnosti. Sociální nerovnováhu lze chápat jako stav ve společnosti, při kterém neroste sociální napětí ani riziko, že toto napětí bude dále narůstat a povede do stavu, ve kterém nebude dále společnost moci fungovat jako celek, neboť mezi jednotlivci i celými skupinami panují takové rozdíly v hmotném i duševním zajištění, že normy, na kterých společnost stála, se hroubí (Beck, 2011)

Pro zkoumání sociální nerovnováhy ve společnosti byly identifikovány tři základní dimenze. Každá z nich může vést ke stavu nerovnováhy. Jsou jimi sociální nerovnost, sociální vyloučení a sociální soudržnost.

Mezi těmito třemi dimenzemi existují úzké vazby. Každá z těchto složek se může stát důvodem pro vyvedení vztahu ze sociální rovnováhy. V přístupech některých sociologů ke zkoumání sociální soudržnosti mohou být tyto pojmy propojeny a zkoumány jako celek.

Následující text se proto podrobněji věnuje pojmům sociální nerovnost, sociální vyloučení a sociální soudržnost. V této kapitole nejde jen o vymezení pojmů, ale také o pochopení příčin sociální nerovnováhy a procesů. Pokud sociální podnikání do tohoto procesu dokáže vstoupit a příčinu odstranit, může velmi efektivně ovlivnit sociální nerovnováhu. Alespoň základní znalost by měla umožnit identifikovat vazby mezi sociálním podnikáním a sociální nerovnováhou.

3.1 Sociální rovnost/nerovnost

Sociální nerovnost je v sociologii definována jako uspořádání společnosti, kdy jednotlivci a skupiny nemají stejný podíl na hmotném bohatství a rozhodován. (Velký sociologický slovník, 1996).

Tradiční společnosti byly stavěny na nerovném rozdělení práv a povinností, podle pohlaví, příslušnosti ke kastě, původu nebo postavení. s nástupem moderní společnosti dochází k posunu vnímání, zejména v oblasti práv, která by měla být pro každého stejná.

V současné době je sociální nerovnost vnímána především jako nerovnost šancí. Tento aspekt je zdůrazňován mimo jiné i u Jane Jensonové a Paula Bernarda, z jejichž konceptu sociální soudržnosti tato práce vychází. Proto se při hodnocení rovnosti/nerovnosti tato práce zaměřuje především na rovnost příležitostí. Nerovnost šancí nicméně může být způsobena právě výše jmenovanými jevy, tedy na základě příjmové nerovnosti, diskriminací či zvýhodňování určité části obyvatel apod.

Existence sociální nerovnosti sama o sobě neznamená, že se společnost octne v krizi. Krize nastane až tehdy, nedaří-li se existující nerovnosti přijatelně ospravedlnit. Sociální nerovnost, alespoň z pohledu této práce, tedy nelze omezit na nerovné rozdělení bohatství.

Podle Okuna (2015) se největší podíl všech nerovností dá vysvětlit na základě osobních charakteristik rodin a jednotlivců. V této oblasti stát ani veřejná politika nemůže nic dělat, tyto nerovnosti totiž nelze odstranit. Na straně druhé ale existují nerovnosti, které odstranit lze, např. rasová a sexuální diskriminace, preferenční zacházení se skupinami obyvatel. Pak by mohlo podle Okuna dojít k tomu, že větší rovnost v příležitostech by umožnila i větší rovnost příjmovou (Okun, 2015).

I proto je při zkoumání rovnosti pozornost soustředěna především na rovnost šancí. To však neznamená, že ostatní nerovnosti lze opomenout. Z pohledu sociologie je závažným problémem, že nerovnosti způsobené nerovnostmi v distribuci příjmů, které jsou zjevné a mohou být regulovány např. formou daňového přerozdělování, generují celou řadu nerovností skrytých, ale stejně závažných. (Jensonová, 1998). Nerovností lze identifikovat celou řadu, ale tato práce se s ohledem na její cíl bude podrobněji zabývat příjmovou nerovností, genderovými nerovnostmi a nerovností ve vzdělání, se kterými se setkáváme v evropských zemích a které mají vliv na rovnost šancí.

3.1.1 Nerovnost distribuční

Distribuční, neboli příjmová nerovnost představuje nerovné rozdělení bohatství ve společnosti. Příjmy jednotlivce jsou tvořeny dvěma základními složkami, a to příjmy z vlastnictví majetku a odměny za vykonanou práci. Problém příjmové nerovnosti souvisí především s tím, že může mít dopad i na další aspekty, jako je nerovný přístup ke vzdělání, k získání kapitálu apod. V současné společnosti se také často střetáváme s tím, že s bohatstvím je velmi úzce propojena i moc a prestiž. Nízké příjmy tedy mohou vést k dalším nerovnostem. V extrémním případě může v důsledku docházet až ke znemožnění sociální mobility a k sociální deprivaci (Velký sociologický slovník, 1996).

Snahou vysvětlit důvody příjmové nerovnosti se zabývala řada sociologů i ekonomů. První významnější se stala teorie lidského kapitálu. Jejím zastáncem byly například i ekonomové M. Friedman nebo Robert Sollow. Za její autory jsou označováni T. Schultze a G. Becker (Velký sociologický slovník, 1996).

Rozdělení důchodů je vysvětlováno na základě produktivity práce, přičemž produktivitu práce ovlivňují kromě fyzických predispozic i dosaženým vzděláním a kumulovanými pracovními zkušenostmi.

Novější přístupy teorii lidského kapitálu kritizují za to, že dostatečně nevysvětluje příjmové rozdíly a soustředí se především na nabídkovou stranu trhu práce. Do dalších faktorů, které ovlivňují výši příjmů řadí sociální stratifikaci a kulturní prostředí, ze kterého jednotlivec vychází. Příjmová nerovnost se tak prohlubuje a přenáší se i mezigeneračně.

Důsledkem příjmové nerovnosti je sociální stratifikace, chudoba, omezený přístup ke kapitálu, nerovnost v přístupu ke vzdělání a informacím, nerovné rozdělení moci ve společnosti, růst sociálního napětí a další (Musil; 2004). Přitom například vzdělání je jedním ze základních faktorů pro uplatnění

na pracovním trhu a jedním z faktorů, které ovlivňují příjmy jednotlivce. Vzdělání proto do značné míry determinuje postavení ve společnosti.

Nerovnost šancí je často spojena s diskriminací na základě pohlaví, rasy, původu, sexuální orientace nebo náboženství. s tématem sociálního podnikání úzce souvisí i diskriminace osob se zdravotním postižením. Rovnost je ve většině vyspělých zemí dána zákonem. Přesto ze statistik zabývajících se rozdělením příjmů a uplatnění na pracovním trhu jsou stále patrné rozdíly. Například průměrný plat žen byl v roce 2015 v ČR o 33% nižší, než průměrný plat mužů (*platy.cz; 2015; online*). Nerovné mzdové ohodnocení žen, kdy ženy za stejnou práci dostávají nižší odměnu, je však jen jedním z mnoha diskriminací na základě pohlaví na trhu práce. Zmíňme například diskriminaci žen při výběru vhodného kandidáta na pracovní pozici, výběr vedoucích pracovníků a kandidátů na povýšení. Obdobně by se daly popsat i další druhy diskriminace. Všechny formy diskriminace mohou vést k postupnému vyloučení z trhu práce, chudobě nebo až sociální exkluzi.

3.2 Sociální exkluze

Pojem sociální vyloučení či sociální exkluze je opět chápán v různých dimenzích. Různými přístupy se zabývají ve své práci i sociologové Petr Mareš a Tomáš Sirovátka, kteří identifikují dva základní přístupy v chápání tohoto pojmu. V prvním je exkluze chápána jako neumožnění přístupu, či nedostatečný přístup k institucím, občanské společnosti a k základní úrovni vzdělání, zdravotní péči a k zajištění finančních zdrojů, které by byly nezbytné k jejich dosažitelnosti (Musil, CESES 2004) Toto pojetí má zastánce zejména v akademické sféře.

Druhý přístup oproti tomu převládá v politických kruzích a projevuje se i v hospodářské politice spojené s touto problematikou. Zdůrazňuje se v něm především exkluze z trhu práce. Dokladem toho může být i definice, kterou uvádí evropská komise ve zprávě k boji s chudobou a sociálním vyloučením:

Pojmy chudoba a sociální vyloučení označují situaci, kdy je lidem znemožňovaná jejich plná participace na ekonomickém, sociálním, politickém a občanském životě a když jsou jejich příjem a další zdroje (osobní, rodinné či kulturní) do té míry neadekvátní, že je vylučují ze standardu a kvality života, považovaného ve společnosti v níž žijí za akceptovatelný (European Commission 2001).

Podle tohoto druhého přístupu je na sociální exkluzi pohlíženo i v této práci. Důraz na zapojení se na trhu práce tak koresponduje s modelem sociální soudržnosti rozpracovaného Paulem Bernardem.¹

Pro správné pochopení sociální exkluze je třeba uvědomit si rozdíly, mezi chudobou a sociální exkluzí. Přestože spolu úzce souvisí, nelze tyto pojmy považovat za synonyma a navzájem je zaměňovat. Hlavní rozdíly mezi chudobou a sociální exkluzí jsou zpracovány v tabulce Tab. 1

¹ Koncept sociální soudržnosti Paula Bernarda vychází z práce Jane Jensonové.

Chudoba je jedním z hlavních důvodů sociální exkluze, ale není její podmínkou. K vyloučení ze společnosti může dojít i v důsledku jiných skutečností (například rasové diskriminace, zdravotnímu postižení apod.) Stejně tak sociální vyloučení může vést k chudobě, ale není to pravidlem.

Tab. 1 Sociální exkluze vs. chudoba

	Chudoba	Sociální exkluze
Situace	Nedostatečné zdroje	Blokování schopnosti uplatnit svá práva
Příčiny	Neuspokojené potřeby	Blokování přístupu k institucím sociální integrace
Perspektiva	Statický stav	Dynamický proces
Stratifikace	Vertikální (hierarchicky uspořádané třídy)	Horizontální (insiders vs. Outsiders)
Politika	Sociální transfery	Sociální služby

(Zdroj: CESES, 2004, vlastní úprava)

Pojem sociální inkluze je obecně chápán jako opak sociální exkluze. Zpravidla se s tímto pojmem setkáváme až ve chvíli, kdy je integrita společnosti narušena a ve společnosti jsou jedinci či skupiny obyvatel, kteří jsou z ní vyloučeni. Sociální inkluze je potom procesem a cílem tyto lidi do společnosti opět zařadit.

Politiky sociální inkluze bývají zaměřeny na lidi z okraje společnosti, osoby a skupiny sociálně vyloučené či ohrožené sociálním vyloučením.

Jsou to zejména:

- lidé se zdravotním znevýhodněním
- příslušníci etnických skupiny a minorit
- lidé propuštění po výkonu trestu
- lidé bez domova
- ženy na rodičovské dovolené
- přistěhovalci a uprchlíci
- děti z dětských domovů a mladí lidé, kteří opouštějí dětské domovy
- lidé drogově závislí, nebo lidé, kteří se ze závislosti léčí
- staří a opuštění lidé
- lidé ze sociálně vyloučených lokalit
- lidé dlouhodobě nezaměstnaní
- lidé žijící na hranici chudoby

Sociální inkluze/exkluze má zásadní postavení v konceptu sociální soudržnosti, neboť ovlivňuje mnoho dalších oblastí, a to na mikro-úrovni (v rodinách a malých skupinách), mezo-úrovni (střední společenství, měst a regiony) až na makrosociální úrovni..

3.3 Sociální soudržnost

Sociální soudržnost neboli sociální koheze je podmínkou stability demokratického politického systému, bezpečnosti a jedním z předpokladů, pro dlouhodobý ekonomický rozvoj.

Pro začátek si uvedme základní nejjednodušší definici od autorů Forresta a Kearns, kteří se zabývají touto problematikou. Ti shrnují sociální soudržnost takto: "*Společné zájmy individuální vytvářejí sociální pouta a vzájemné vazby členů sociální skupiny nebo organizace. Konflikty mezi společnými cíly a cíly jednotlivých skupin jsou minimální, protispoločenské chování není závažné.*" (Kearns, Forrest; 2000)

Žádná společnost není zcela homogenní. V každé společnosti existují různé silné tlaky a napětí způsobené rozdíly, ať už se jedná o skutečné nebo potenciální. Ve všech společnostech například existují nerovnosti mezi bohatými a chudými lidmi. Pokud tyto rozdíly jsou přílišné nebo mají tendenci narůstat, soudržnost je ohrožena. Většina společností (pomineme-li malé a velmi uzavřené skupiny) čelí také etnické a kulturní různosti. Důležitou otázkou je, jak tuto různost zvládat. Různost se může stát ohniskem rozdělení a konfliktu.

Sociální soudržnost nelze vnímat jako statický jev. *Sociální soudržnost je spíše ideálem, ke kterému společnost směřuje, než cílem, kterého je schopna plně dosáhnout. Sociální soudržnost je třeba stále živit, zdokonalovat a přizpůsobovat. Každá generace musí znovu najít zvládnutelnou rovnováhu sil. Je to neustále se měnící rovnováha, která se musí přizpůsobovat změnám v sociálním a hospodářském prostředí, v technice a v národních a mezinárodních politických systémech (Výbor pro sociální soudržnost, 2003).*

Při zkoumání sociální soudržnosti se zpravidla zkoumají jednotlivé dimenze, případně se komponuje souhrnný index, kde jsou jednotlivé složky zahrnuty.

Vědecký výzkum sociální kohezi dekomponuje na dílčí dimenze, které pak představují jednotlivá pole výzkumu. Existují různé přístupy ke zkoumání a měření sociální soudržnosti. Například Jiří Musil ve svém příspěvku ke studii CESES z roku 2004 rozlišuje pět základních dimenzí sociální soudržnosti podle jejich obsahu:

1. Sociálně strukturální dimenzi
2. Institucionální dimenzi
3. Kulturní a symbolickou dimenzi
4. Úroveň identit
5. Úroveň akční

Dále Musil navrhuje zkoumat tyto dimenze na třech společenských úrovních - mikro dimenzi (tj. soudržnost na úrovni rodin), meso-dimenzi (tj. soudržnost na úrovni obce, malého města, na úrovni dobrovolného sdružení apod). Až na makro-dimenzi (tj. soudržnost na úrovni regionu až na úrovni národa a státu - tato dimenze zahrnuje stále více i soudržnost evropskou a do jisté míry i globální.)

Rozdělením do těchto úrovní vznikne analytická matice, která umožňuje zkoumat jednotlivé druhy sociální soudržnosti. u společností, které prochází velkými politickými a kulturními změnami, jako například česká společnost, ještě doporučuje toto pojetí doplnit o historickou dimenzi.

Tento způsob je však spíše vhodný pro zkoumání toho, v čem tkví soudržnost dané společnosti a na jakých principech stojí. Jedná se tedy spíše o statický pohled, který umožňuje identifikovat různé typy soudržnosti ve společnosti, než zachytit její změny.

Pro obecné zkoumání sociální soudržnosti a případně umožnění sledování jejích změn se jeví jako vhodnější přístup koncept Jane Jensonové. Kanadská socioložka Jane Jansonová při svém hledání konceptuálního rámce sociální koheze definovala pět dimenzí na základě protikladných pojmů.

Dimenze sociální soudržnosti podle Jensonové:

1. sounáležitost / izolace (sociální koheze jako sdílené hodnoty, smysl pro přináležitost ke komunitě),
2. inkluze / exkluze (koheze vyžaduje širokou účast na tržním výkonu, konkrétně na pracovním trhu),
3. participace / pasivita (koheze vyžaduje management veřejných záležitostí a partnerství třetího sektoru jako opozici k deziluzi z politiky),
4. uznání / odmítnutí (koheze znamená pluralismus ne jako pouhý fakt, ale jako zvláštní sílu, kterou je tolerance k rozdílům)
5. legitimita / nelegitimita (sociální koheze předpokládá uchování veřejných i soukromých institucí, které jednají jako mediátoři konfliktů; současně mohou legálně i nelegálně existovat skupiny, které sociální soudržnost mohou poškozovat, např. sekty apod.)

Přístup Jensonové se od předchozího liší také v tom, že nehledá principy, na kterých soudržnost v dané společnosti stojí, ale soustředí se především na to, zda daná společnost soudržná je, či nikoli. Respektive její přístup sociální soudržnost zobecňuje, soustředí se především na to, zda jsou splněny podmínky k tomu, aby společnost dlouhodobě mohla fungovat jako celek, aniž by v ní docházelo k tlakům na její výrazné přeměny. Proto pro autorku tohoto konceptu není podstatné, zda společnost je či není homogenní, zda v ní jsou či nejsou kulturní a lingvistické rozdíly. Podstatné je, jak se daří tyto rozdíly ve společnosti zvládat.

Toto zobecnění sociální koheze umožňuje porovnání napříč různými společnostmi. Ačkoli ani tento koncept neumožňuje měřit míru sociální koheze, umožňuje identifikovat ty oblasti, které jsou nebo mohou být zdrojem napětí a důvodem, proč je sociální soudržnost narušena.

3.4 Závěry dílčí části

Tato část diplomové práce se zabývala studiem sociální nerovnováhy. Chápání sociální rovnováhy v této práci se velmi blíží přístupu k sociální soudržnosti Jane Jensonové. Její přístup však nepostihuje problematiku rovnosti šancí.

Na její výzkum však navázal Paul Bernard. Ve své kritice, z roku 1999 se zabýval otázkou, zda dimenze sociální soudržnosti, které definovala Jensonová, jsou kompletní. Vytvořil matici, kde identifikované dimenze rozčlenil podle sféry aktivit, ve kterých se nejvíce projevují, a dále na formální a substantivní (viz. Kapitola **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**). Jako šestou dimenzi pak identifikoval a doplnil dimenzi rovnosti / nerovnosti.

Tab. 2 Bernardova typologie dimenzí sociální koheze

Sféry aktivit	Charakter vztahů	
	Formální	Substantivní
Ekonomická	inkluze / exkluze	rovnost / nerovnost
Politická	legitimita / nelegitimita	participace / pasivita
Sociokulturní	uznání / odmítnutí	sounáležitost / izolace

Bernard, 1999, Zpracováno podle CESES, 2009

Z konceptu Paula Bernarda tedy lze vycházet při zkoumání sociální nerovnováhy. Zařazení jednotlivých dimenzí sociální koheze do kategorií umožňuje snadnější zkoumání a analytický pohled na možnosti, jakým způsobem sociální soudržnost lze ovlivnit.

Rozdělení vztahů na formální a substantivní lze vnímat i jako rozdělení, které dimenze lze ovlivnit přímo, například opatřením vlády, a které nepřímo. Dimenze, které se nachází v kategorii substantivní představují především vztah a postoj každého jednotlivce a celé společnosti. Nelze je tedy snadno měnit nějakým jednorázovým úkonem, byť s dlouhodobými následky, jako je tomu u formálních dimenzí, ale musí dojít ke změně v postojích, myšlení, případně k posunu vnímání některých jevů jednotlivci i celou společností.

Sociální podnikání má potenciál působit především v ekonomické oblasti, tedy na dimenzi inkluze/exkluze a rovnosti/nerovnosti.

Těsné propojení sociální exkluze, rovnosti příležitostí i sociální soudržnosti vystihují Mareš a Sirovátka ve studii CESES (2004):

Nejsou-li podmínky k účasti na trhu práce rovnoprávné, dochází k exkluze na dvou sociálních úrovních: první z nich je vnucená a postupně i přijatá exkluze těch, kteří nemají šance na dobré příležitosti, zjevná ve formě jejich rezignace na tržní soutěž. Vedle toho dochází k odmítání většinové společnosti participovat na solidaritě s těmi, kteří na účast v společném systému „tržní hry“ rezignovali. Principy solidarity, občanství a demokracie jsou ohroženy.

Proč je účast na pracovním trhu pro oblast sociální soudržnosti tak významná? Na tuto otázku lze najít odpověď ve studii CESES, v příspěvku zpracované Petrem Marešem a Tomášem Sirovátkou. Ti popsali několik mechanismů.

1. Současná společnost je postavena z velké části na spotřebě a konzumním způsobu života. Nemožnost dosáhnout na statky hmotné spotřeby pak vede k tomu, že tito lidé nemohou žít na úrovni, které je ve společnosti považována za uspokojivou.
2. Práce je vnímána jako prostředek seberealizace a smysluplná aktivita, která poskytuje sebeúctu. S nedostatečnou sebeúctou roste riziko rezignace a přijetí svého marginálního postavení (forma sociální exkluze) a ztráty zájmu svůj sociální statut měnit.
3. Neschopnost uplatnit se na trhu práce může vést ke snahám získat obživu jiným způsobem. Tím je například zapojení do nelegální ekonomiky, obchod s drogami, prostituce a kriminalita. Lidé provozující tyto aktivity jsou pak většinovou společností odmítáni.
4. Zapojení do pracovního trhu umožňuje navazovat pracovníkům sociální kontakty a budovat vztahy. Napomáhají také k budování vzájemné důvěry, poznávání kultur a respektování a přijímání hodnot společnosti. Zejména pak z pohledu národnostních menšin roste riziko, že se jejich příslušníci utvoří sami mezi sebou soudržnou a uzavřenou skupinu, která však na makro-sociální úrovni bude sociálně vyloučena, neboť nepřijme hodnoty a kultury většinové společnosti a většinová společnost odmítne přijmout je.
5. Dlouhodobá nezaměstnanost vede ke ztrátě pracovních návyků, dochází ke ztrátě kompetencí a flexibility. Přitom současný pracovní trh vyžaduje poměrně vysokou míru flexibility. Šance uplatnit se na pracovním trhu tak nadále klesají.
6. Neúčast na trhu práce vede ke stigmatizaci těchto lidí většinovou společností, k růstu předsudků a odmítnutí, označení je za nepřizpůsobivé a k jejich sociálnímu vyloučení.

(zpracováno podle CESES, Musil, 2004)

Z těchto bodů vyplývá, že účast na pracovním trhu neovlivňuje jen dimenze inkluze/exkluze a rovnosti/nerovnosti, které spadají do ekonomické sféry aktivit, ale má potenciál ovlivnit i další dimenze a to i ty, které mají substantivní charakter vztahů. Podpora účasti na trhu práce je proto pro hospodářskou politiku jedním z mála účinných nástrojů, jak ovlivnit všechny dimenze sociální rovnováhy.

Pro efektivní fungování procesů je však nutné, aby byly dodržovány principy jako spravedlivý přístup a nediskriminace. V takovém pracovním prostředí, kde dochází například k vykořisťování, nelze očekávat pozitivní dopady na sociální inkluzi ani sociální rovnováhu. Naopak sociální napětí a riziko s ním spojené dále roste. Proto je třeba při využívání nástrojů soustředit se i na prostředí na pracovním trhu. Shodou okolností sociální podnikání vychází z principů, které by měly vytvářet vhodné podmínky pro inkluzi, jsou v něm do-

držovány principy rovnosti. Díky těmto principům se riziko sociální nerovnováhy snižuje.

4 Sociální nerovnováha a sociální podnikání

Cílem této práce je zjistit potenciál podpory sociálního podnikání jako nástroje hospodářské politiky pro zmírnění sociální nerovnováhy. Je tedy třeba zaměřit se na otázku zda a případně jaký má sociální podnikání vliv na sociální rovnováhu.

V této části se tedy dostáváme k identifikaci vztahů a vazeb mezi sociálním podnikáním a složkami sociální nerovnováhy, které byly specifikovány v předchozích kapitolách - tedy sociální exkluzí, rovností a nerovností a sociální soudržností.

Pro účely zkoumání těchto vztahů byly v prvním kroku identifikovány "nástroje", kterými sociální podnikání disponuje, a které tedy mají potenciál ovlivnit výše jmenované složky sociální nerovnováhy (potažmo sociální soudržnost, která v sobě zahrnuje i inkluzi a nerovnost).

4.1 Postup a metodika

V první fázi tedy na základě zkoumání definic sociálního podnikání, principů, na kterých sociální podnikání funguje, i seznámení se s konkrétními příklady z praxe byly identifikovány "nástroje" sociálního podnikání, které vychází z:

- principů a jedinečné charakteristiky sociálního podnikání
- specifických cílů a zaměření sociálních podniků
- činností a aktivit sociálních podniků a jeho členů
- inovací a opatření, které sociální podniky aplikují

V druhé fázi tyto nástroje byly přiřazeny k dimenzím sociální soudržnosti, jak je vymezuje ve svém modelu Paul Bernard. Některé z identifikovaných nástrojů by bylo možné přiřadit k více kategoriím. Přesto byly přiřazeny vždy pouze k jedné kategorii, podle toho, na kterou mohou mít nejvýznamnější vliv. Pro rozhodování, ke které dimenzi se má nástroj zařadit, byl zkoumán především charakter vztahů (formální/substantivní) a sféra aktivit (ekonomická, politická, sociokulturní) ve které dopady daného nástroje nejvíce projeví.

Třetí fáze pak zkoumala ty nástroje sociálního podnikání, u kterých nebyl identifikován přímý vliv na inkluzi/exkluzi ani na rovnost/nerovnost. Mají však potenciál ovlivnit sociální soudržnost, případně vytvářet sociální kapitál.

V následujících podkapitolách jsou zkoumány dopady nástrojů sociálního podnikání, rozdělené dle tohoto klíče. Dopady těchto nástrojů jsou zdokumentovány na příkladech sociálních podniků, které v těchto oblastech působí.

Hlavními zdroji informací byly seznamy sociálních podniků působících ve Velké Británii - SOCIAL ENTERPRISE UK a v adresáři českých sociálních podniků, který spravuje sdružení TESSEA. Informace o jednotlivých podnicích, jejich konkrétních aktivitách a dopadech pak byly čerpány ze stránek těchto podniků a z výročních zpráv.

Takto získané informace v poslední fázi umožnily sestavit přehled jednotlivých nástrojů, identifikovat oblast jejich působení a potenciál pozitivně působit na různé dimenzi narušující, případně podporující sociální rovnováhu.

4.2 Vliv sociálního podnikání na inkluzi/exkluzi

V sociální exkluzi se zdůrazňuje především problematika vyloučení z placené práce. V této kategorii jsou tedy zařazeny především ty nástroje sociálního podnikání, které umožňují aktivní zapojení na pracovním trhu.

Jedná se především o zaměstnávání osob sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených, jako jsou:

- osoby ze sociálně vyloučených skupin
- fyzicky či mentálně postižení
- lidé drogově závislých a lidí, kteří se ze závislosti léčí
- osoby po výkonu trestu
- jinak znevýhodněné osoby (přistěhovalci, imigranti)
- dlouhodobě nezaměstnaní
- mladí lidé v obtížné životní situaci (zejména vycházejících z dětských domovů, postrádající zázemí v rodině)

Patří sem i:

- Budování firem v sociálně vyloučených lokalitách
- Budování bydlení a dílen pro lidi bez domova
- Flexibilní pracovní úvazky
- Jiné formy placené práce

Výše jmenované skupiny obyvatel mohou mít specifické problémy a potřeby, které mohou být důvodem jejich vyloučení ze společnosti. Práce s nimi proto často vyžaduje specifické zacházení, či nutnost řešit problémy, se kterými se běžné podnikání potýkat nemusí. Může to být komunikační bariéra (u cizinců, hluchoněmých), pomalejší pracovní tempo, chybějící pracovní návyky, nízká kvalifikace apod. Díky individuálnímu přístupu, odbornému dohledu, vedení a často i psychosociální podpoře mohou tyto problémy být překonány.

K nástrojům sociálního podnikání patří i zaměstnávání na flexibilní pracovní úvazky či jiné formy placené práce. Díky tomuto se mohou zapojit i lidé, kterým v získání klasického zaměstnání brání jiné překážky. Například péče o děti, nemocné apod. V tomto nástroji může být velký potenciál zejména pro ženy - samoživitelky, které pečují o děti. Podle zprávy EU patří domácnosti s více dětmi, domácnosti s nízkou pracovní intenzitou a ženy-samoživitelky, které pečují o děti do skupiny nejvíce ohrožené chudobou a sociálním vyloučením.

Důležitým prvkem integrace je i posilování vzájemné odpovědnosti a solidarity. V některých podnicích je tento prvek spíše důsledkem sociálních

interakcí mezi stakeholdery, ale některé podniky záměrně vytvářejí skupiny osob, které mají společný cíl a jsou nuceny spolupracovat na dosažení co nejlepších výsledků. Tento princip byl popsán u Grameen Bank v podkapitole 2.3.2.

Za nejextrémnější formu sociální exkluze bývá považováno bezdomovectví. i v tomto případě hraje významnou roli inkluze na trhu práce, ale opětovné začlenění do společnosti pro lidi, kteří často nemají zajištěny ani nejzákladnější lidské potřeby, jako střecha nad hlavou, je třeba začít právě postupným zajištěním těchto potřeb. Některé sociální podniky vznikly jako nástavba na projekty poskytující ubytování lidem bez domova. Poskytování bydlení samo o sobě nelze považovat za sociální podnikání. V některých případech však paralelně fungují dílny, které nabízejí produkty a služby na komerční bázi, a současně umožňují lidem bez domova pracovat, získávat pracovní návyky a rozvíjet své kompetence. Podobně fungují i některé "domy na půli cesty". Nemusí v nich bydlet vždy jen bezdomovci, ale i mladí lidé, kteří vyšli z dětského domova, děti alkoholiků či lidé, kteří se léčí ze své závislosti.

V Brně vznikl projekt sdíleného bydlení Masarykovy univerzity, který by měl fungovat na stejném modelu, jaký už funguje ve Vídni. Cílem je poskytovat bydlení lidem bez domova či z jiné ohrožené skupiny v prostorách, které současně obývají studenti. Ti jim pomáhají s integrací do společnosti. Podobně s inovativním přístupem přišli zakladatelé sociálního podniku Pragulic. Život bez domova a zkušenosti z ulice se stali právě tím, na čem jejich myšlenka stojí. Poskytují komentované prohlídky města právě z pohledu bezdomovců. Takové prohlídky zatím fungují v Praze, Českých Budějovicích a Olomouci. Pro průvodce – bezdomovce, se jedná o výdělečnou činnost, která jim umožní důstojnější život, pro účastníky prohlídky je to způsob, jak poznat nové zážitky, změnit zažité stereotypy a smýšlení. Tím tento projekt přispívá k destigmatizaci bezdomovectví (*Pragulic; 2013, online*).

4.2.1 Regiony

Inkluze/exkluze se nemusí týkat výlučně osob, ale sociální exkluzí mohou být ohroženy celé komunity a regiony. K nástrojům sociálního začleňování také patří budování sociálních podniků a v sociálně vyloučených lokalitách a jinak ohrožených regionech. Bednáriková (2012) popisuje Dino Park a další aktivity realizované v polském regionu Baltów. V tomto regionu v důsledku uzavření Ostrowleckých oceláren v roce 2001 razantně stoupla nezaměstnanost v některých obcích až na 30 %. Mladí lidé z regionu odcházeli a oblast Baltów se stávala periferní oblastí. Místní obyvatelé začali hledat způsoby, jak regionu pomoci. Zaměřili se především na přilákání turistů do dané oblasti. Za tímto účelem postupně byly založeny dva sociální podniky, nabízející atraktivní turistický program. Výsledkem iniciativy a dobrovolnické práce obyvatel je 120 nově vytvořených pracovních míst zejména pro lidi dříve dlouhodobě nezaměstnané. Nově byla vystavena turistická infrastruktura (hotely, stravovací zařízení, agroturistické farmy). Oblast se tak stala turisticky zajímavější, což mělo pozitivní dopad nejen na osoby zapojené přímo do činnosti daného sociálního podniku, ale

i na celý region. Nezaměstnanost klesla do roku 2009 na 4%, iniciativa tak pomohla restrukturalizovat místní ekonomiku.

4.3 Vliv sociálního podnikání na rovnost/nerovnost

Dimenze sociální rovnosti/nerovnosti se zaměřuje především na rovnost příležitostí. Bližší popis lze nalézt v kapitole 3.1.

Jako nástroje sociálního podnikání, které mají vliv na rovnost/nerovnost byly na základě zkoumání identifikovány tyto:

- poskytování finančního poradenství znevýhodněným osobám
- poskytování zvýhodněných půjček
- poskytování zdravotní péče znevýhodněným osobám
- poskytování vzdělávání znevýhodněným osobám
- poskytování jiných služeb
- zaškolování nováčků, rekvalifikace, učení pracovním návykům
- poskytování poradenství a podpora podnikání
- vytváření sítí kontaktů a podpůrných mechanismů
- vytváření zázemí a příznivého prostředí

Paradoxem je, že tyto nástroje, které se zaměřují na rovnost příležitostí, sami tuto skutečnost nenaplňují, neboť zpravidla jsou přednostně určeny skupině obyvatel, nikoli všem. Nástroje sociálního podnikání, které mají vliv na rovnost/nerovnost jsou tedy především ty, které se snaží eliminovat důsledky nerovnosti, či předcházet jejímu dalšímu narůstání. V neposlední řadě tyto nástroje vytvářejí příležitosti právě pro ty osoby, které jsou nějakým způsobem znevýhodněné. Tato pozitivní diskriminace znevýhodněných osob by tedy měla vést k eliminaci či snížení nerovnosti.

4.3.1 Poskytování zvýhodněných půjček

Dopady na rovnost příležitostí a snižování nerovností ve společnosti i z pohledu jednotlivců mohou ilustrovat některé příklady z praxe. V kapitole 2.3.2 byl popsán základní princip fungování Grameen bank, která poskytuje mikro-půjčky na rozjezd vlastního podnikání respektive živnosti. Dopadem aktivit a opatření této banky se zabývala řada studií. Jednou z nich je i práce nazvaná Evidence on the social and economic impact of Grameen Bank and BRAC on the poor in Bangladesh z roku 2002. Jejimi autory jsou Patrick Develtere a An Huybrechts z belgické univerzity v Luevenu. Vychází především z různých již provedených studií a prací, které na toto téma již zpracovali jiní odborníci, porovnávají závěry, ke kterým došli, a následně vyhodnocují, zda lze či nelze dospět k jednoznačným závěrům v různých oblastech.

Soustředili se na ekonomické dopady. Zde se studie shodují, že Grameen bank uspěla při snížení rizika úpadku do hlubší chudoby nejen svých členů, ale i jejich rodin. Nenašla se ovšem shoda, zda tento projekt pomáhá snížit chudobu

samotnou. V tomto případě je argumentováno především tím, že ani na tyto zvýhodněné půjčky nemohou dosáhnout lidé z úplného okraje společnosti. Jedním ze závěrů tedy je, že poskytování mikro-půjček pozitivně ovlivní rovnost ve společnosti, ale nedosáhne na všechny.

V další části se Develtare a Huybrachtsová zabývají sociálními dopady. Jedním z nezřetelnějších je vliv na postavení žen. V této oblasti se různé autority shodují v tom, že role žen, jejich sociální status v rodině i ve společnosti a jejich rozhodovací pravomoci byly ovlivněny pozitivně. Objevily se i kritiky, podle kterých ženy v patriarchální společnosti chudých oblastí Bangladéše ve skutečnosti neměly velký vliv při rozhodování o nakládání s poskytnutými půjčkami. Tyto kritiky se však podařilo vyvrátit a současně prokázat, že poskytování půjček ženám nemělo pozitivní dopad jen na rovné postavení žen ve společnosti. Situace dětí a jejich přístup ke vzdělání se zlepšily více v rodinách, kde se ženám dostalo vyššího uznání.

Ve studii jsou zmiňovány i další vedlejší efekty, jako povzbuzení jednotlivců a posílení jejich schopností, zlepšení zdraví i vzdělání. Nejmarkantnější dopady, kde lze vysledovat i přímou souvislost s aktivitami Grameen Bank, byly právě na postavení žen. Právě chudé ženy jsou v Bangladéši jednou z nejohroženějších skupin.

Podobné projekty jako Grameen Bank dnes fungují po celém světě. Nejen v chudých zemích, ale i v Evropě. Poskytování mikro-úvěrů podporuje i Evropská unie i jednotlivé členské státy. Například European Microfinance Network sdružuje poskytovatele mikro-úvěrů i další organizace, které neposkytují přímo financování, ale jinak v této oblasti působí. Dále nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1296/2013 ze dne 11. prosince 2013 byl ustanoven EaSI (nový evropský zastřešující program pro podporu zaměstnanosti a sociálních inovací). Tento program jako jeden ze svých hlavních cílů podporuje mikro-financování. To zpravidla neprobíhá přímo, ale prostřednictvím institucí působících v daném regionu. Celkový rozpočet od roku 2014 do roku 2020 je stanoven na 919 milionů EUR² (EaSI, 2013).

Dalšími poskytovateli mikrofinancování jsou v Evropě například GLS Bank, působící v Německu, italská Popolar Banca Etica, nebo MicroBank, která působí ve Španělsku a svým zaměřením se blíží Grameen Bank.³ Kromě poskytování financí na rozjezd vlastní podnikatelské činnosti se v Evropě setkáváme více i s poskytováním úvěrů sociálně slabím rodinám na školné.

Přesto, že cílem institucí poskytující takovou formu podpory zpravidla bývá zlepšení situace a umožnění rovných příležitostí znevýhodněným osobám, při zkoumání této problematiky v evropských podmínkách nebyla nalezena žádná studie ani zpráva, která by jednoznačně prokázala souvislost mezi poskytováním mikro-úvěrů a zlepšením sociální situace znevýhodněných skupin obyvatel.

² Část prostředků z tohoto fondu je určena i na podporu sociálního podnikání. Z celkového plánovaného rozpočtu připadá na tuto oblast 21 %, tedy necelých 200 milionů EUR.

³ Více o bankách a institucích zabývajících se mikrofinancováním lze nalézt na stránkách EMI: www.european-microfinance.org

S poskytování zvýhodněných půjček se však lze setkat i mimo bankovní instituce. Zpravidla ne jako hlavní činnost, ale jako doplňková činnost vyjíměčně poskytují některé sociální podniky svým klientům - zaměstnancům. Takové půjčky poskytuje například Sdružení Neratov. Nejedná se však o půjčky na rozjezd vlastního podnikání, ale o pomoc v obtížné životní situaci. O dalších aktivitách tohoto sociálního podniku bude řeč později.

4.3.2 Poskytování poradenství a podpora podnikání

Pro úspěšné provozování samostatně výdělečné činnosti kromě finančního kapitálu bývají podstatné i vzdělání, informace a zkušenosti. Mezi sociálními podniky jsou i organizace, které různými formami podporují podnikání a pomáhají s jeho rozjezdem různě znevýhodněným osobám. Principy fungování lze představit na společnosti Train 2000 Ltd., která působí v regionu Merseyside ve Velké Británii. Cílem této společnosti je podporovat ženy, které se rozhodli začít podnikat, nebo chtějí své podnikání zlepšit.

Ačkoli se v Evropě obecně dá považovat postavení žen a mužů za rovnoprávné, stále u žen existuje řada omezení, kvůli kterým je lze považovat za znevýhodněnou skupinu. Jedním z nich je například péče o děti či o nemocné členy rodiny. Řešením pro ženy mohou být flexibilní pracovní úvazky, zkrácená pracovní doba či možnost práce z domova. Zaměstnavatelé však takové pozice standardně nenabízejí, ženy zůstávají bez zaměstnání a ztrácejí zkušenosti, což jejich uplatnitelnost na trhu práce dále snižuje. Často pak nastupují na horší pracovní pozice. V důsledku nezaměstnanosti, či horšího zaměstnání se stávají náchylnějšími ke zhoršení sociální situace, zejména jsou-li to matky - samoživitelky. Jejich situace pak výrazně ovlivňuje i sociální postavení jejich dětí.

Ženy tak přes veškerá opatření jsou podle různých výzkumů stále v nerovném postavení při uplatnění na trhu práce. Jedním z možných východisek je samostatně-výdělečná činnost.

Projekt Train 2000 Ltd. se proto snaží vytvořit takové podmínky, aby eliminoval co nejvíce bariér při jejich snaze začít podnikat. Společnost se zaměřuje na poskytování vzdělávacích školení v oblasti finančního plánování, účetnictví a daní i marketingu. Dále poskytuje konzultace s experty z praxe a zaštiťuje klub podnikatelek, kde se ženy mohou scházet, předávat si zkušenosti a navazovat nové kontakty. V rámci snahy o odstranění překážek vychází vstříc ženám i s hlídáním dětí. Finančním zvýhodněním také podporuje ženy z jinak sociálně znevýhodněných skupin.

Některé aktivity jsou sice částečně financovány z různých grantů, vedle toho ale převažují z příjmy z pronájmu prostor pro různé konference, činnosti zprostředkovatelské agentury, provozu coworkingových kanceláří, organizace školení a konzultací. Spolupracují při s řadou odborníků z praxe, kteří mohou předávat zkušenosti.

Sociální podniky s podobným zaměřením lze najít i v rámci České republiky. Je jím například Baby Office s.r.o., která působí v Praze, pořádá vzdělávací

kurzy se zaměřením na podporu podnikání, provozuje dětský koutek a pronajímá kancelářské a zasedací prostory.

Existují i další sociální podniky zaměřující se na podporu podnikání, buďto určité skupiny osob znevýhodněných na trhu práce, nebo na se snaží podporovat vznik a rozvoj sociálních podniků.

Nerovnost v příležitostech nastává často v důsledku nedostatečného vzdělání a potřebných informací, případně situaci komplikují jiné překážky, jako sociální a zdravotní omezení. K rovnosti příležitostí tedy přispívají i různé podniky zaměřující se na poradenství a podporu podnikání a hledání inovativních řešení, která pomohou překážky překonat.

4.3.3 Poskytování vzdělání znevýhodněným osobám

Vzdělání, je podle mnoha výzkumů jedním ze základních předpokladů pro umožnění sociální mobility. Od dosaženého vzdělání se často odvíjí možnost uplatnění na trhu práce a tím i zásadním způsobem determinuje postavení člověka ve společnosti.

V rozvojových zemích opět lze najít projekty, které splňují charakteristiky sociálního podnikání, jejichž cílem je vzdělávání. Jednou z organizací, která se aktivně snaží změnit situaci v jedné z nechudších provincií Indie Karnataka, je církev. Základním principem jejich práce s chudými je naučit obyvatele postarat se sami o sebe a dále pomáhat dalším potřebným – bez rozdílu vyznání. Hlavním používaným nástrojem je vzdělávání chudých dětí.

Školní docházka v Indii je od roku 2010 povinná, přesto je úroveň vzdělání v Indii, zejména ve venkovských oblastech stále na nízké úrovni. Podle statistik UNICEF jen 58,5 % chlapců a necelých 50 % dívek dokončí kromě základní osmileté docházky i sekundární vzdělání. Na všech školách v Indii se platí školné, pokud však rodina je chudá, může na školné dostat příspěvek od státu. V Indii fungují státní školy, které však nemají dobrou pověst ani jich není dost, takže děti musí chodit do školy často velmi daleko. Soukromé školy jsou pro většinu obyvatel příliš drahé.

Církevní školy se snaží poskytovat kvalitní vzdělání dostupné i pro nejchudší. Jedním z projektů, který splňuje definici sociálního podniku, je škola v Mansapuru. Vybudováním školy v tomto místě se umožní vzdělání velkému počtu chudých dětí, které jinak kvůli velké vzdálenosti do města školu nemohou navštěvovat. Škola by měla být schopna hospodařit tak, aby její vybrané školné a vedlejší aktivity pokryly potřebné náklady a případný zisk reinvestovat. Vybudování školy v Mansapuru je také úzce spojeno s Českou republikou, neboť finance na její stavbu byly získány prostřednictvím sdružení PONS21, které organizuje na tento účel sbírky právě v České republice. Na stránkách tohoto sdružení také jsou vyjmenovány přínosy, které pro obyvatele této venkovské oblasti nová škola má.

Jsou jím:

- vzdělání i pro děti z nejchudších rodin, bez ohledu na pohlaví, víru, či kastu

- čisté a hygienické prostředí, včetně zajištění pitné vody a pravidelných zdravotních prohlídek
- prostřednictvím dětí a osvětových aktivit působit i na rodiče v pochopení důležitosti vzdělání i dodržování hygieny
- děti nebudou kvůli vzdělání opouštět rodiny a vytvoří se zdravé emoční pouta a rodina tak zůstane i dále pohromadě (důležité pro zajištění rodičů ve stáří, protože v Indii není rozvinutý důchodový systém)
- vzdělání otevře dětem možnosti lepšího uplatnění v životě, zajištění rodin a odstranění chudoby
- otevírá také možnosti dalšího studia (PONS 21, o.s.; 2011)

Ve vyspělých evropských zemích je obvykle vzdělání dostupné všem a efekty podobných projektů nejsou tak markantní. Přesto i zde lze nalézt příklady sociálních podniků, které se na vzdělání zaměřují. Soustředí se obvykle na znevýhodněné skupiny osob. Jedním z takových projektů je i společnost Equal Education, která působí ve Velké Británii. Podobně je zaměřena i společnost TCES Group. Obě společnosti nabízí vzdělávání/doučování dětí, které jsou v režimu "children in care". Jsou to děti, u kterých z různých důvodů na jejich výchovu dohlíží místní samospráva - tedy děti v dětských domovech, vyrůstající u pěstounů, děti vyrůstající s rodiči ale pod dohledem sociálního úřadu apod. Často se jedná o děti z rodin na okraji společnosti, děti s výchovnými problémy, děti z nefunkčních rodin či rodin přistěhovalců, pro jejichž děti je nejvýznamnější jazyková bariéra. Nabízejí alternativní způsoby výuky a individuální přístup.

Individuálně nastavený studijní plán a přístup podle specifických potřeb dítěte jim má pomoci pochopit a naučit se danou látku, najít motivaci ke vzdělávacímu a začlenit se do společnosti. Jedná se o věci, se kterými by dítěti za normálních okolností pomohla rodina. Všechna edukační a psychologická opatření tak mají za cíl zajistit:

- rovné podmínky při vstupu na pracovní trh
- najít pracovní uplatnění a umožnění sociální mobility
- předcházet dalším problémům jako je kriminalita, chudoba, sociální exkluze
- zamezit přetrvání a mezigenerační přenos problémů

4.3.4 Zaškolování nováčků, rekvalifikace a učení pracovním návykům

Velmi podobné efekty jako vzdělávání může mít i rekvalifikace. Zpravidla se však již jedná o dospělé osoby. Součástí rekvalifikace může být dodatečné vzdělávání, rozvoj manuální zručnosti, získání pracovních zkušeností

a pracovních návyků. Skupiny osob, na které se sociální podniky působící v této oblasti nejčastěji zaměřují jsou:

- dlouhodobě nezaměstnaní
- lidé po výkonu trestu
- lidé léčící se ze závislostí na drogách či alkoholu
- cizinci
- mladí lidé opouštějící dětské domovy a výchovné ústavy

Efekt takového sociálního podniku lze ilustrovat příkladem Bounce Back Project Ltd. Tato firma nabízí malířské a natěračské práce a zaměřuje se na trénování a zaměstnávání lidí propouštěných po výkonu trestu. Tito lidé prochází v několika fázích tréninkovým programem, kde se naučí různé techniky malby, tapetování i základní zednické práce. Pod dohledem odborníků pak získají i pracovní zkušenosti přímo při práci. Kromě toho se mohou naučit i základy účetnictví a získat informace o povinnostech kladených na živnostníky. Díky tomu si po dokončení programu mohou najít zaměstnání v tomto oboru, nebo si založit vlastní živnost. Trénink začínají již při pobytu ve vězení. Později během účasti v programu jsou také zapojováni do aktivit spojených s celkovým chodem firmy a také se vytváří komunita, ve které nacházejí tyto lidé oporu při opětovném zařazení se do společnosti.

O svojí činnosti, svém hospodaření i efektech, které aktivity tohoto projektu mají, informuje Bounce back každoročně ve výroční zprávě. V té za rok 2014/2015 vyjmenovává tyto dopady na jednotlivce i na společnost:

- tréninkovým programem již prošlo více než 300 osob
- míra recidivy u lidí, kteří prošli tréninkem Bounce Back byla 12 % (oproti 60 % v celostátním průměru)
- účastníci programu získali kvalifikaci a možnost zapojit se na pracovním trhu (pravděpodobnost recidivy se při získání práce snižuje u bývalých vězňů až o 50 %)
- vznikly malé komunity, které se navzájem podporují v odhodlání vyhnout se kriminalitě i v překonávání běžných potíží
- byly zaznamenány případy, kdy díky tomuto programu jeho účastníci znovu získali sebedůvěru a hrdost a pod mnoha letůch se dokázali vrátit ke svým rodinám
- při porovnání nákladů na pobyt jedné osoby ve vězení, sociálních dávek, po odečtení nákladů na rekvalifikaci každé osoby, která projde tréninkem Bounce Back ušetří stát 76 000 £ za rok.

(Bounce Back Foundation, 2015)

Dopady tohoto nástroje sociálního podnikání se liší především podle cílové skupiny. Obecně lze očekávat tyto dopady:

- snížení nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti
- zvýšení kvalifikace a zaměstnatelnosti osob
- snížení příjmových rozdílů, předcházení chudobě, sociální exkluze

- pokles kriminality a recidivy

4.3.5 Poskytování finančního poradenství znevýhodněným osobám

Klienty sociálních podniků zabývajících se finančním poradenstvím jsou zejména:

- osoby, které pro své mentální schopnosti nemohou, nebo nejsou schopny sami rozhodovat o svých financích
- osoby, které se dostaly svou vinou nebo cizím zaviněním do tíživé životní situace a nejsou schopni sami si pomoci
- osoby, u kterých hrozí, že by se do tíživé finanční situace dostat mohly

Příkladem takového sociálního podniku je The Money Carer Foundation působící ve Velké Británii (*Money Care Foundation, 2015, online*). Nabízí kompletní správu financí klientům a poradenství. Zaměřují se při tom na osoby, které o svých financích nemohou pro své mentální schopnosti rozhodovat a samostatně spravovat svůj majetek. Buďto organizace sama přebírá zodpovědnost za finanční rozhodování klienta, nebo s osobami či orgány, kteří jsou zplnomocněni k rozhodování za klienta spolupracuje. Cílem je při tom zajistit finanční řízení po dohodě s klientem a v jeho nejlepším zájmu. Organizace také úzce spolupracuje s dalšími aktéry v okruhu klienta (například s rodinou či sociálními pracovníky). Pro poskytování služeb také využívá některé moderní nástroje, jako platební karty pro klienty či jejich opatrovníky, které umožňují výběry a platby malých částek pro zajištění každodenních potřeb, a současně sledování pohybů na účtu a přístup k informacím odpovědných osob. Mimo správu financí a majetku pomáhá také s investičním poradenstvím, výběrem pojištění, získáváním příspěvků, případně se získáváním financí na zajištění potřeb a přání klienta.

příkladem podniku, který pomáhá a poskytuje poradenství osobám, které se dostaly do tíživé životní situace je Sdružení Neratov. V případě tohoto sociálního podniku působícího v Královéhradeckém kraji se nejedná o primární zaměření jeho aktivit, ale spíše o součást péče o klienty a zaměstnance sociálních podniků, které pod toto sdružení patří. Do Neratova přicházejí lidé s mentálním postižením, lidé po výkonu trestu či po drogové závislosti. Často si přinášejí dluhy, které jim vznikly v důsledku jejich důvěřivosti, či chyb z minulosti, nebo k nim byli přinuceni. Jejich příběhy jsou zveřejněny na stránkách sdružení. Ve špatné finanční situaci se tak často ani neocitl vlastní vinou, ale znemožňuje jim dosažení plnohodnotného života, samostatnosti, péči o vlastní děti či získání důchodu.

V těchto případech se jim zaměstnanci sdružení snaží pomoci, vypracují s nimi plán, nastaví splátkový kalendář, pomohou s vyhlášením osobního bankrotu, případně najdou opatrovníka, který by řádně nakládal s penězi posti-

ženého. Tím, že tito lidé jsou také často zaměstnáni v chráněných dílnách, které pod Sdružení Neratov patří, mohou získat i zaměstnanecké půjčky (*Sdružení Neratov Příběhy lidí s postižením, 2008, online*).

Důležitým nástrojem v oblasti finančního poradenství je i osvěta a vzdělání v tomto směru. Jednou ze společností, která se touto problematikou zabývá je i CEFIG (*Cefig, 2015*). Tato organizace funguje na principech sociálního podnikání a nabízí především školení z oblasti financí. Struktura školení je uzpůsobena podle potřeb cílové skupiny. Nabízejí školení pro dětské domovy, základní školy, střední školy i pro dospělé osoby.

Tento nástroj pak má především preventivní účinky, aby se lidé z cílové skupiny nedostali v důsledku špatných rozhodnutí do neřešitelné finanční situace. Ohroženou skupinou v tomto směru jsou zejména děti vyrůstající v dětských domovech a na okraji společnosti, které nemají možnost naučit se správně hospodařit s Důsledkem je i větší ekonomická samostatnost a otevření nových možností. V neposlední řadě také předcházení chudoby a umožnění sociální mobility.

4.4 Nástroje sociálního podnikání s vlivem na sociální soudržnost

Při identifikaci nástrojů, které mají vliv na sociální soudržnost byly vybrány ty, které mají potenciál budovat důvěru mezi lidmi, propojovat lidi a vytvářet sítě, posilovat pocit odpovědnosti vůči společnosti a životnímu prostředí, posilovat vzájemnou solidaritu a ochotu lidí podílet se na utváření společných hodnot a ochotu pomáhat potřebným⁴.

Do této kategorie tedy byly zařazeny tyto nástroje sociálního podnikání:

- Aktivita na ochranu a zlepšení životního prostředí a udržitelného rozvoje
- Zlepšování kvality života, podporování kulturních aktivit
- Aktivní vytváření prostoru pro vzájemné poznávání většinové společnosti a sociálně slabých, vyloučených, hendikepovaných apod.
- Zapojování dobrovolníků a motivování dalších osob k pomoci
- Aktivní spolupráce sociálních podniků s místními aktéry ze státní i soukromé sféry
- Využívání přednostně místních zdrojů a podpora místní ekonomiky
- Nabízení inovativních řešení reagujících na potřeby regionu/obce/společnosti

⁴ Lze hovořit o tzv. sociálním kapitálu. Sociální kapitál představuje rysy společnosti (např. sítě, normy a důvěra, pocit vzájemnosti), které zajišťují koordinaci a spolupráci, vedoucí ke společnému prospěchu. (*Putnam; 2000*)

Společnou charakteristikou těchto nástrojů sociálního podnikání je jejich plošné působení, tedy beneficentem není jednotlivec, ale působí na celou společnost. z toho lze vyvodit i obtížnou měřitelnost dopadů těchto nástrojů.

Podle typu a rozsahu aktivit je posilována soudržnost určité skupiny obyvatel či určitého regionu. Posilování soudržnosti takové skupiny však nesmí být na úkor soudržnosti celku.

Zástupcem sociálního podniku, který využívá výše jmenované nástroje, je Dartington Hall Trust. Tato společnost působí ve městě Totnes v jihozápadní části Anglie a jeho okolí. Jejich cílem je: "užíváním majetku společnosti k podpoře nových myšlenek a svým jednáním přispět k udržitelnému rozvoji a vytvoření spravedlivějšího a obohacujícího světa. Tato společnost sama provozuje aktivity napomáhající sociální soudržnosti, podporuje je, nebo v tomto směru úzce spolupracuje s dalšími místními institucemi a organizacemi, aby tohoto cíle dosáhla.

Dartington Hall Trust a její partneři provozují aktivity zejména v těchto oblastech:

Vzdělávání

- Schumacher College
 - Nabízí postgraduální studia v programech Holistic Science, Ecological Design, Economic for transition a Arts and Ecology
 - Krátkodobé kurzy týkající se nových myšlenek, objevování sebe sama, motivačních kurzů, soužití s přírodou apod.
 - Odborné kurzy zaměřené na řemesla, umění, ekologické zemědělství, pivovarnictví apod.

Food and Farming - Zemědělství a stravování

- Zemědělské farmy
 - Zaměřují se na chov dobytka i pěstování ovoce a zeleniny
 - Většina farem patří mezi ekologické zemědělství
 - Část produkce dále zpracovávají a vyrábějí zavařeniny, sýry, pivo, cider a další výrobky určené k dalšímu prodeji.
 - Provozují také experimentální zemědělství a výzkum
- Výuka a předávání zkušeností v oblasti zemědělství
- Podpora lokální produkce a potravinové hospodářství
 - Provozují několik obchodů s potravinami, kam dodávají místní zeleninu
 - Z místních produktů připravují jídla také v White Heart Restaurant a několika jídelnách
- Pořádají trhy a festivaly jídla zaměřené na ekologickou a lokální produkci

Jobs and Homes - Práce a bydlení

- podpora sociálního podnikání - The Social Enterprise Hub
 - podpora vzdělávání pro sociální podnikatele
 - spolupráce při získávání vstupního kapitálu
 - pronájem kancelářských prostorů a centrum pro podnikatele

- Podporování dobrého zaměstnání
- Podpora specializovaného ubytování
 - V roce 2014 byl otevřen domov pro seniory, který podporuje aktivní stárnutí
 - Ubytování pro návštěvníky a turisty v nově postavených domech s bezbariérovým přístupem
- zavádění obnovitelných zdrojů energie jako solární kolektory a solární panely pro výrobu elektrické energie
- LandWorks - program pro rekvalifikaci začleňování bývalých vězňů do společnosti
- Závazek společnosti poskytovat všem svým zaměstnancům férovou mzdu, která by zajistila jejich životní minimum a to do roku 2016

Enriching Lives - bohatší život

- Péče o zahrady a parky přístupné zdarma všem
- Kultivace krajiny, značení lesních cest
- Pořádání koncertů, divadelních a filmových festivalů, dětských dnů a jiných kulturních aktivit
- Pořádání letní hudební školy
- Provozování nezávislého kina
- Inicivace vzniku a zaštitění organizace podporující vzájemné poznávání členů komunity a jejich potřeb
- Podpora nových myšlenek a otevřených postojů vedoucích k pozitivním změnám ve společnosti

(Informace byly čerpány z Dartington Annual Review 2014-15 a z webových stránek www.dartington.org)

Sociální podnik The Dartington Hall Trust provozuje řadu aktivit. Ty jsou převážně komerčního i nekomerčního charakteru. Nabízené služby a produkty vedou generují zisk, který je dále reinvestován do kultivace prostředí, obnovitelných zdrojů, pořádání kulturních a jiných akcí, na výzkum a podporu nových myšlenek a aktivit komunity. i úzká spolupráce s místními samosprávou, firmami i neziskovými organizacemi je významným prvkem při vytváření sociální soudržnosti. Aktivity tedy mají pozitivní dopad na místní ekonomiku, jednotlivé zaměstnance a stakeholdery, životní prostředí, celkové fungování komunity i návštěvníky, kteří aktivit využívají.

4.5 Provázanost dopadů nástrojů sociálního podnikání a jejich vliv na sociální soudržnost

Tato část diplomové práce zkoumala teoretické vazby mezi sociálním podnikáním a dimenzemi sociální nerovnováhy. V první fázi byly identifikovány nástroje sociálního podnikání. Na základě toho, kterou oblast mohou primárně ovlivnit, byly přiřazeny k jednotlivým dimenzím sociální rovnováhy. Předpokládané

vztahy následně byly ověřeny na reálných příkladech sociálních podniků. Na základě tohoto průzkumu byly zmapovány vazby mezi sociálním podnikáním a dimenzemi sociální nerovnováhy.

Byla tak vytvořena Mapa předpokládaných dopadů nástrojů sociálního podnikání na vybrané ukazatele sociální nerovnováhy. Tato mapa je součástí přílohy A.

Z tohoto mapování vyplývá, že sociální podnikání disponuje účinnými nástroji ve všech dimenzích sociální nerovnováhy. Mezi nejúčinnější nástroje patří zaměstnávání osob, které jsou z různých důvodů na pracovním trhu znevýhodněny, například osoby ze sociálně vyloučených skupin, zdravotně postižené, dlouhodobě nezaměstnané lidi propuštěné po výkonu trestu apod. Primární účinnost těchto nástrojů leží v oblasti inkluze/exkluze. Silné předpokládané dopady tohoto nástroje jsou ale i na dimenzi rovnosti/nerovnosti. U nástrojů z oblasti rovnosti/nerovnosti se neočekávají tak silné dopady, jako u nástrojů z oblasti inkluze/exkluze. Jejich účinky ale mohou mít dlouhodobější charakter.

5 Podpora sociálního podnikání v rámci hospodářské politiky

Jedním z dílčích cílů této práce je formulovat doporučení pro hospodářskou politiku v oblasti podpory sociálního podnikání. Postavení sociálního podnikání se v různých zemích do značné míry liší. Je to dáno historickým vývojem, kulturním prostředím, systémem veřejných financí i zaměřením hospodářské politiky. Ve Velké Británii má sociální podniky významnou roli v sociální oblasti a přebírá i některé funkce veřejného sektoru. Jinde se tento koncept teprve rozvíjí. Rozsáhlou studii, která mapovala stav sociálního podnikání v 28 zemích EU a ve Švýcarsku nechala v roce 2013 vypracovat Evropská komise⁵. Toto mapování díky jednotné definici a společné metodologii poskytlo dosud nejucelenější přehled o sociálním podnikání v Evropské unii.

Jedním ze závěrů studie je, že roste zájem a zvyšuje se konvergence, pokud jde o určení charakteristik sociálního podniku.

V řadě zemí je pojem sociální podnikání vnímán především v zaměstnávání znevýhodněných osob a blíží se tak svým obsahem k tzv. integračním sociálním podnikům (WISE - Work Integration Social Enterprises). Tato definice vylučuje podniky, které sledují společenské cíle, jako je poskytování sociálních a vzdělávacích služeb, ochrana životního prostředí, zlepšování životních podmínek a rovných šancí apod. (*European Commission, 2015*).

Ve státech sousedících s Českou republikou je sociální podnikání spojováno především s integračními podniky nebo pracovními integračními podniky (tzv. WISE). Například v Rakousku se jedná o tzv. Sozialökonomischer Betrieb (SÖB), nebo Gemeinnützige Beschäftigungsprojekte (GBP). Oficiálně jsou jejich úkoly popsány takto:

- Poskytovat dočasné zaměstnání pro dlouhodobě nezaměstnané
- Poskytovat konzultační služby a trénink v rámci společnosti
- Odstranit překážky znemožňující zařazení těchto osob na pracovním trhu
- zvýšit šance reintegrace těchto osob poskytnutím možnosti zvýšit svou kvalifikaci

(*European Commission, 2014b*).

Kromě tradičního přístupu se v Rakousku paralelně rozvíjí i širší pohled na sociální podnikání. Tento pohled posuzují v například Vienna HUB a mezinárodní organizace Ashoka. Do hospodářské politiky však tento širší koncept dosud nepronikl. Z uvedeného vyplývá, že nositelé hospodářské politiky v Rakousku považují sociální podnikání za efektivní nástroj pro reintegraci

⁵ A map of social enterprises and their eco-systems in Europe - sběr informací a jejich zpracování probíhalo v roce 2014. Na konci roku 2014 byly vydány reporty o jednotlivých státech, souhrnná studie byla publikována v roce 2015. Část informací byla získána v rámci dotazníkového šetření a další spolupráce s osobami činnými v sociální ekonomice.

ohrožených osob a jejich úspěšného zapojení na pracovním trhu (*European Commission, 2015*).

Podobně je tomu i v Německu. Funguje zde však již více sociálních podniků "nového typu", jak jsou někdy v Německu označovány. Ty působí na trhu jako kterýkoli jiný podnikatelský subjekt, ale řídí se principy sociálních podniků. Hospodářská politika však dosud tyto podniky nijak cíleně nepodporuje.

V roce 2010 německá vláda vydala strategii soudržnosti (*Nationale Engagementstrategie der Bundesregierung, 2010*). Mimo jiné se v ní hovoří o integraci, rovných šancích, ochraně životního prostředí apod. Sociální podnikání je v této strategii zmíněno hned několikrát a jedním z cílů, které si tato strategie vytyčila je i zlepšení rámcových podmínek pro sociální podnikání (*European Commission, 2015*)

5.1 Sociální podnikání ve Velké Británii

Velká Británie je alespoň v evropském kontextu zemí, kde je sociální podnikání nejvíce rozvinuté a těší se nejširší podpoře ze strany státu, veřejnosti i finančních institucí. Vyplývá to i z mapování sociálního podnikání a jeho ekosystémů Evropské komise (2015). Zkušenosti se sociálním podnikáním a úspěšnost nástrojů jeho podporu se tedy může stát velkým zdrojem inspirace pro Českou republiku. Z toho důvodu je Velké Británii věnována větší pozornost.

Britský Úřad pro třetí sektor (Office of the Third Sector) působící v rámci Úřadu vlády definuje sociální podnik takto: „*Sociální podnik je firma s primárně sociálními cíli, jejíž přebytky jsou za tímto účelem převážně opět investovány do firmy či komunity a jejímž hnacím motorem tedy není potřeba maximalizovat zisk pro akcionáře a vlastníky.*”

Sociální podnikání ve Velké Británii hraje významnou roli a v sociální oblasti se často stává rovnocenným partnerem státu. Toto postavení si získalo poměrně rychle. V politické diskuzi se začalo objevovat koncem devadesátých let minulého století (*Metz, 2012*).

Roku 2006 vznikl sloučením Oddělení pro sociální podnikání Ministerstva obchodu a průmyslu a Oddělení aktivních komunit Ministerstva vnitra Úřad pro třetí sektor Úřadu vlády (Office of the Third Sector, OTS), který má za úkol podporovat napříč vládou prostředí příznivé pro rozvoj třetího sektoru. V současné době funguje v rámci kabinetu vlády Úřad pro občanskou společnost. Podpoře se sociální podnikání často těší také ze strany lokálních vlád a municipalit (*Metz, 2012*).

Spektrum nástrojů používaných ve Velké Británii na podporu sociálního podnikání je opravdu široké. Mezi nejvýznamnější formy podpory patří:

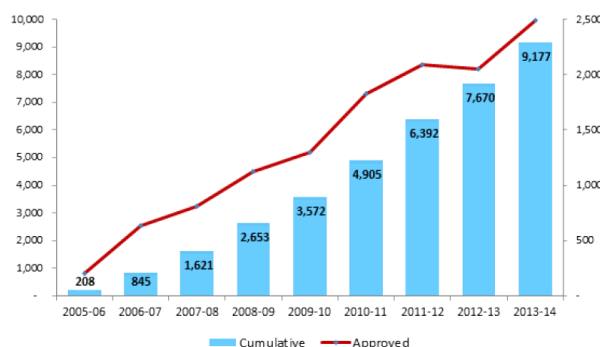
- Dotace a granty (Podle odhadů celková přímá finanční podpora poskytnutá sociálním podnikům formou dotací od roku 2000 do roku 2012 je až 1 mld. liber (*Metz, 2012*) - The Social Incubator Fund, Futurebuilders, Communitybuilders)

- Vytvoření speciální právní formy pro sociální podniky (CIC)
- Podpora investic do oblasti sociálního podnikání - daňové zvýhodnění investorů
- Podpora a podílení se na vzniku organizací a fondů zabývajících se investicemi v sociální oblasti
- Tvorba dluhopisů se sociálním dopadem (Social Impact Bonds)
- Podpora vzdělávání (university of Eastern London, School for Social Entrepreneurs)
- Národní program na zadávání veřejných zakázek subjektům třetího sektoru
- Otevřená komunikace a navazování spolupráce mezi vládou a zástupci sociálního podnikání
- Podpora výzkumu v sociální oblasti a podpora organizací zabývajících se měřením sociálních dopadů

(Zpracováno podle Metz, 2012 a Mapování Evropské Komise, 2014)

Kromě podpory ze strany vlády a zástupců státu je neméně důležitá i podpora ze soukromé sféry. Působí zde řada nadací, organizací na podporu sociálního podnikání, organizací pro vytváření sítí, předávání informací, organizací podporující inovace v sociální oblasti, poskytovatelé vzdělávání, případně poradenství pro bono atd.

Sociální podniky ve Velké Británii mohou mít právní formu tzv. Community Intetrest Company (CIC), která je speciálně vytvořená pro sociální podniky. Od roku 2005, kdy byla zavedena, počet takto registrovaných podniků neustále roste, jak je vidět i z grafu na Obr. 5. V roce 2014 bylo registrováno 9 177 těchto podniků. tato právní forma by měla zaručovat splnění kritérií a lze je tak všechny považovat za sociální podniky.

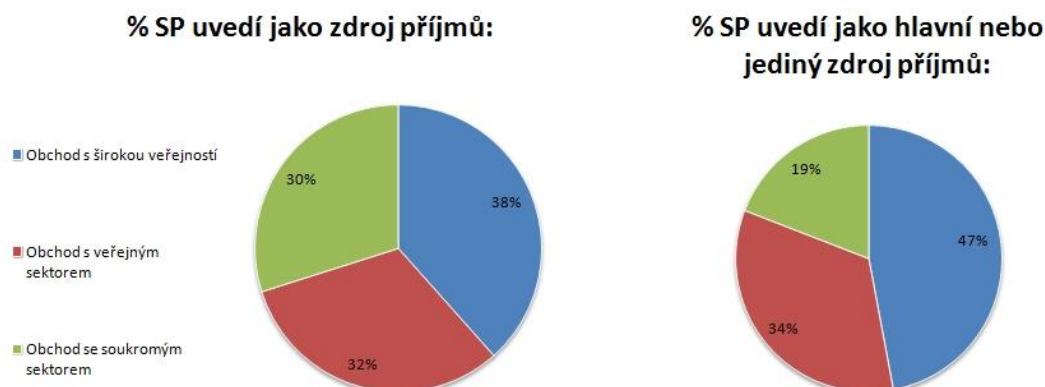
Obr. 5 Nárůst počtu CIC v letech 2005 - 2014

Zdroj. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, Country Report - United Kingdom, 2014

Sociální podniky mohou mít i jiné právní formy - nejčastěji se jedná o obdobu společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti. Oficiální odhady počtu

sociálních podniků vznikly v rámci výzkumu Small Business Survey v roce 2013. Podle tohoto výzkumu by ve Velké Británii mělo být asi 283 tis. sociálních podniků. Toto číslo však zahrnuje i jednotlivce a živnostníky a i velké mezinárodní firmy. Vláda tak nejčastěji uvádí údaj sedmdesát tisíc. Tento výzkum však byl kritizován, že byl založen spíše na subjektivním hodnocení podniku, než na základě splnění kritérií. Odhad počtu podniků, které by splnily kritéria sociálního podnikání se tak pohybuje kolem 16 tisíc (*Teasdale; 2013*).

Zaměření sociálních podniků je různé a cíle se mohou lišit. Jak je vidět i na grafech na Obr. 6, nejvýznamnější část příjmů sociálních podniků pochází z obchodu se širokou veřejností, případně z poskytování služeb veřejnému sektoru. Pouze 19 % dotazovaných sociálních podniků uvedlo jako hlavní zdroj pří-

jmů soukromý sektor - tedy další firmy a společnosti.

Obr. 6 Zdroje příjmů sociálních podniků v UK, 2014

Zdroj dat.: A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, Country Report - United Kingdom, 2014

Ve Velké Británii mezi sociálními podniky a veřejným sektorem často existují úzké vazby, kdy státní správa a samospráva zajišťuje některé služby pomocí outsourcingu. Sociální podniky tak na základě smlouvy pro státní správu zajišťují pečovatelské služby, technické služby či služby v oblasti kultury.

V politikách souvisejících se sociální rovnováhou je sociální podnikání explicitně zmíněno jako nástroj ve strategii *Securing the future: delivering UK sustainable development strategy (2005)* a *Social Justice: transforming lives (Department for Social Justice, 2014)*. Je považováno za významný a efektivní nástroj v integrační politice a v *Community development strategy (2012)*, která úzce souvisí s posilováním sociální soudržnosti.

Vláda, stejně jako řada dalších organizací také podporuje měření společenských dopadů. Na měřitelnost navazují i některé nástroje podpory, jako například Social Innovative Bonds, kdy se výnosy odvíjejí od dosažených výsledků v sociální oblasti.

5.2 Sociální podnikání v České republice

Pojem sociálního podnikání v České republice je relativně nový, respektive širší pozornosti a uznání i v politické diskuzi se mu dostává až v posledních letech. z historických důvodů je sociální podnikání mezi laickou veřejností často spojováno se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením. Sociální podniky v ČR sdružuje organizace TESSEA. Je to nestátní nezisková organizace, jejím posláním je přispívat k rozvoji sociálního podnikání v ČR, zastřešuje sociální podniky z celé ČR, propojuje je, podporuje jejich zájmy a prezentuje je navenek. Tato organizace úzce spolupracuje i s ministerstvem a akademickou sférou.

Tato organizace také definuje principy sociálního podnikání (viz. Tab. 3), které lze považovat za široce přijímanou definici v ČR

Tab. 3 Principy sociálního podniku podle TESSEA

PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU	1. Sociální prospěch	2. Ekonomický prospěch	3. Environmentální a místní prospěch
<p>Obecná definice:</p> <p>oa) Veřejně prospěšný cíl formulován v základních dokumentech a naplňován prostřednictvím konkrétních aktivit.</p>	<p>1a) Provozování aktivity prospívající společnosti či specifické skupině (znevýhodněných) lidí.</p> <p>1b) Účast zaměstnanců a členů na směřování podniku.</p>	<p>2a) Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů.</p> <p>2b) Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích.</p> <p>2c) Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech.</p> <p>2d) Schopnost zvládat ekonomická rizika.</p> <p>2e) Omezení nakládání s majetkem (tzv. <i>Asset lock</i>).</p> <p>2f) Vykonávání soustavné ekonomické aktivity.</p> <p>2g) Trend směrem k placené práci.</p>	<p>3a) Přednostní uspokojování potřeb místní komunity a místní poptávky.</p> <p>3b) Využívání přednostně místních zdrojů.</p> <p>3c) Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby.</p> <p>3d) Spolupráce sociálního podniku s místními aktéry.</p>

Zdroj: TESSEA. *České sociální podnikání* [online], 2015

Definice sociálního podniká přijímaná v ČR je v souladu s principy definovanými Evropskou komisí. Velmi podobně jsou také definovaný Integrovaný soci-

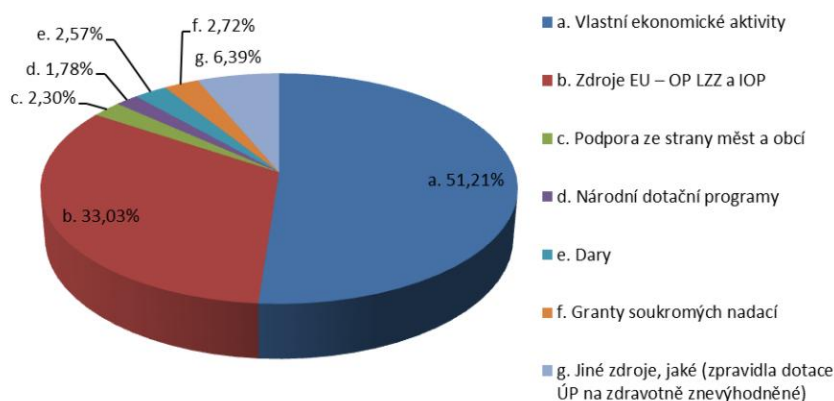
ální podniky, kdy se ke stávajícím principům běžného sociálního podnikání připojují i požadavky týkající se práce zdravotně postižených.

Odhad počtu a velikosti sociálních podniků v ČR vychází především z databáze adresáře sociálních podniků, který vede organizace TESSEA a průzkumu, který vypracovávaly organizace P3 & Provida v letech 2012 a 2013.

V současné době je v adresáři sociálních podniků registrovaných 224 subjektů.. Řada odborníků se však domnívá, že počet organizací splňujících znaky sociálního podniku je vyšší. V roce 2013 bylo v adresáři zaregistrováno 134 subjektů., přitom podle mapování sociálního podnikání jejich počet mohl být až dvojnásobný. Důvody, proč se řada z nich k sociálnímu podnikání nehlásí, je podle autorů studie nízké povědomí veřejnosti a i to, že jim doposud tento status nepřinášel žádné, nebo jen malé výhody. Tyto situace by se však s chystaným zákonem měla změnit (*P3- People, Palnet, Profit; 2013*).

Z průzkumu sociálního podnikání v ČR lze vysledovat, že sociální podniky v ČR jsou nejčastěji zaměřené na zaměstnávání osob se zdravotním postižením (90 % dotazovaných podniků), dále na poskytování sociálních služeb a sociálního poradenství (často svým vlastním zaměstnancům) a rozvoj místního společenství (*P3- People, Palnet, Profit; 2013*).

O finančních zdrojích sociálních podniků vypovídá graf na Obr. 7. z vlastních ekonomických aktivit plynulo 51 % příjmů. Významné byly zdroje z datací, zejména z OP LZZ a IOP. V letech 2008 - 2012 však byly vyhlášeny výzvy v rámci těchto operačních programů, určené na podporu sociálního podnikání. V současné době tak dotace pravděpodobně budou mít na celkových zdrojích financování mnohem menší podíl. Nicméně dotace, dary a finanční příspěvky z úřadů práce a od měst a obcí jsou významným zdrojem příjmů, bez kterých by se pravděpodobně většina současných podniků neobešla.

Obr. 7 Zdroje příjmů sociálních podniků

Zdroj: *Výsledky dotazníkového šetření v sociálních podnicích v České republice, P3- People, Palnet, Profit; 2013*

5.2.1 Podpora sociálního podnikání v ČR

V legislativním plánu vlády na rok 2016 je vytvoření zákona o sociálním podnikání. Ministr pro lidská práva společně s Ministrem průmyslu a obchodu

a Ministrem práce a sociálních věcí předložili věcný záměr k připomínkování. Tento věcný záměr je součástí přílohy B této práce.

V České republice nyní běží legislativní proces přípravy zákona o sociálním podnikání. Tento zákon by mohl velmi významně ovlivnit budoucí vývoj sociálního podnikání u nás. Z věcného záměru zákona o sociálním podnikání vyplývá, že v něm jsou poměrně dobře ukotveny principy sociálního podnikání.

Jako krok správným směrem vnímáme i to, že tento zákon nevytváří novou právní formu pro sociální podniky. Podnikům, které budou splňovat kritéria sociálního podnikání bude pouze udělen status sociálního podniku. Zákon sám o sobě žádné benefity sociálním podnikům nepřináší. Ty by sociálním podnikům měly plynout, například formou zvýhodnění při výběrovém řízení, úlevách na daních, nebo při získávání dotací.

V záměru zákona je jako jeden z definičních znaků sociálního podniku stanovena i podmínka, aby alespoň 50 % příjmů tvořily tržby za vlastní výrobky a služby. Tím by měla být dostatečně ošetřeno riziko, že sociální podniky se stanou určitou formou nestátní organizace závislé na dodacích.

(Věcný záměr zákona o sociálním podnikání, viz. příloha B)

Sociální podniky v České republice mohou získat finanční prostředky na podporu svých aktivit. V případě finanční podpory speciálně určené pro sociální podniky se většinou jedná o jednorázovou podporu formou poskytnutých grantů na určité projekty, financovanou převážně z evropských fondů.

Z Evropského sociálního fondu bylo možné v letech 2007-2013 získat dotace v rámci operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost. V programovém období 2014-2020 na něj navazuje OP Zaměstnanost. K sociálnímu podnikání se vztahují oblasti podpory zaměstnanosti, rovných příležitostí žen a mužů, adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů, sociálního začleňování a boje s chudobou. V rámci těchto programů se jedná/jednalo o dotace neinvestičního charakteru. Na investice mohou podniky čerpat dotace z Evropského fondu regionálního rozvoje prostřednictvím Integrovaného operačního programu (*ESF ČR; 2015; online*).

V programovém období 2007-2013 bylo ve výzvách určených na podporu sociálních podniků a sociální ekonomiky, rozděleno Integrovaného operačního programu přibližně 17 mil. EUR, a 15 mil. EUR prostřednictvím operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. 85 % z těchto částek je financováno z Evropských fondů, patnácti procenty se na financování podílí stát (*European Commission; 2014e*).

Finanční prostředky mohou sociální podniky získat i z dalších programů, zejména v rámci politiky zaměstnanosti. Tyto programy však obvykle nejsou určeny výhradně pro sociální podniky. Úřady práce mohou podporovat zaměstnávání osob z určitých skupin formou dotací na platy, hrazením nákladů na rekvalifikaci apod. Nicméně jediná dlouhodobě a stabilně podporovaná skupina jsou osoby se zdravotním postižením. *Zaměstnavateli zaměstnávajícímu na chráněných pracovních místech více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců se poskytuje příspěvek na podporu*

zaměstnávání těchto osob formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a dalších nákladů (MPSV; 2016; online).

Na sociální podniky se v minulých letech zaměřili i některé komerční banky, které prostřednictvím darů, grantů a zvýhodněných půjček. Byly mezi nimi ČSOB, Unicredit Bank, Komerční banka a Erste Group (*European Commission, 2013e*). Významnou roli v podpoře sociálního podnikání a v šíření povědomí o něm hraje i TESSEA, která sdružuje sociální podniky a velmi úzce spolupracuje i s organizací P3-People, Planet, Profit.

Rozvoj sociálního podnikání by měl umožnit i připravovaný zákon a strategie rozvoje sociálního podnikání v ČR, o jejímž vzniku se hovoří v předkládací zprávě k věcnému záměru tohoto zákona.

5.2.2 Sociální podnikání jako nástroj hospodářské politiky pro zmírnění sociální nerovnováhy v České republice

Politika pro posílení sociální soudržnosti je v České republice dlouhodobě podporována a to napříč politickým spektrem. Řada kroků je také iniciována Evropskou komisí. Politiku sociální soudržnosti má v gesci Ministerstvo práce a sociálních věcí, které v této oblasti úzce spolupracuje i s dalšími ministerstvy.

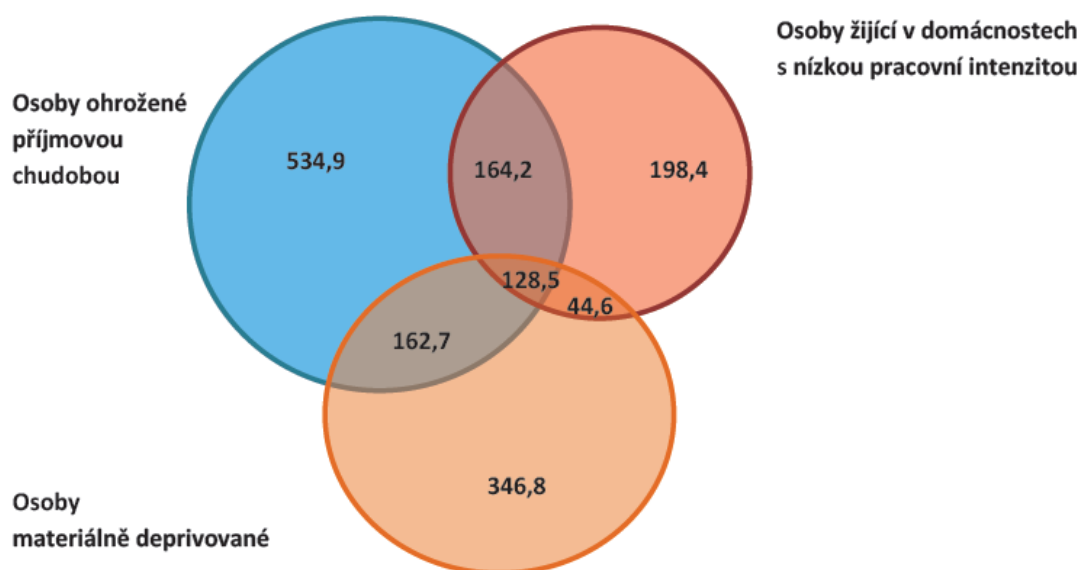
Pod MPSV spadá i mezirezortní Komise pro sociální začleňování, ustanovená v roce 2003. V současné době má komise 32 členů a jsou v ní zástupci dotčených ministerstev, státní správy, samosprávy, neziskového sektoru i akademické obce. Mezi její hlavní úkoly patří řízení a koordinace příprav a zpracování koncepcí, strategií a plánů v oblasti sociálního začleňování a boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení, které formulují hlavní směry a způsoby realizace inkluzivních procesů, a vyhodnocování jejich naplňování. Zajišťuje také aktivní zapojení všech příslušných institucí a aktérů a spolupráci při dosahování cílů.

Tato komise také připravila Strategii sociálního začleňování 2014-2020. Tento dokument schválený vládou vychází ze strategie Evropa 2020 a Strategie sociální soudržnosti Evropské komise.⁶ Cílem je přispět k plnění národního cíle redukce chudoby a sociálního vyloučení, ke kterému se ČR zavázala v rámci evropského cíle v této oblasti strategie Evropa 2020 (*MPSV; 2014*). Hlavní tři ukazatele souhrnného indikátoru jsou míra ohrožení chudobou, materiální deprivace a počet osob žijících v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou.

Přestože Česká republika je na tom relativně dobře v porovnání s ostatními státy EU, jsou ukazatele významně ovlivněny sociálními transfery. Nejohroženější skupina populace je tvořena osobami, které jsou zároveň ohroženy příjmovou chudobou, materiální deprivací a současně žijí v domácnostech s nízkou

⁶ Strategie sociálního začleňování 2014-2020 je rámcovým dokumentem a integruje a doplňuje další dokumenty z oblasti sociální soudržnosti, jako je Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015, Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014, Koncepce romské integrace, Koncepce a Strategie zaměstnanosti ČR do roku 2020 a další

pracovní intenzitou. Jak je vidět na Obr. 8, v roce 2012 v ČR bylo přibližně 128,5 tisíc těchto osob.⁷

Obr. 8 Počty osob (v tis.) ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením v roce 2012
Zdroj: MPSV, 2014

Strategie řeší sociální začleňování v několika oblastech, které mu napomáhají, jako je podpora k přístupu k zaměstnání a jeho udržení, přístup k bydlení, zdravotní péči, vzdělávání, zajištění slušných životních podmínek a sociální služby. Základní principy, které by podle této strategie měly být uplatňovány jsou rovné příležitosti, podpora sociálního začleňování na místní úrovni, posilování soudržnosti a mainstreaming sociálního začleňování (MPSV; 2014). Problematika rovných příležitostí a posilování sociální soudržnosti byly v předchozích kapitolách identifikovány jako dimenze sociální rovnováhy a byly také identifikovány vazby mezi nimi a sociálním podnikáním. Lze také předpokládat, že sociální podnikání splňuje i princip sociálního začleňování na místní úrovni. Sociální podnikání se tedy z pohledů dodržování těchto principů jeví jako ideální nástroj, pro dosahování vytyčených cílů.

Strategie sociálního začleňování 2014-2020 považuje sociální podnikání za efektivní nástroj zejména v oblasti přístupu k zaměstnání a jeho udržení. V této oblasti byly přijaty dvě konkrétní opatření, vztahující se současně i k sociálnímu podnikání. Opatření 3.1. m: *Podporovat rozvoj sociálního podnikání formou osvěty, poradenství, finanční podpory i after care (následné podpory), včetně zvážení nutnosti přijetí specifické právní úpravy sociálního podnikání a 3.2.Fq Podpora rozvoje sociálně terapeutických dílen vzájemně prostupných s integračním sociálním podnikáním a zaměstnáváním znevýhodněných, pro-*

⁷ V těchto indikátorech však jsou podchyceny pouze osoby žijící v bytech. Nejsou tedy zahrnuti lidé bez domova, v nouzových obydlích a ubytovnách a lidé v ústavní péči.

pojování činnosti sociálně terapeutických dílen s potřebami obce, města, regionu. (MPSV; 2014)

Některé z výše uvedených opatření se již postupně realizují. Záměr zákona o sociálním podnikání je v připomínkovém řízení a podle předpokladů by mohl být dokončen a schválen již v roce 2016. V souvislosti s jasným vymezením a prokazatelností sociálního zaměření podniků by se pro ně mělo stát snazší získat podporu od státní správy a samosprávy. Status sociálního podniku (případně integračního sociálního podniku) by také mohl umožnit těmto podnikům přístup k dlouhodobé finanční podpoře. Od roku 2014 také běží nové programové období pro čerpání prostředků z Evropských fondů. V souladu s cíly lze předpokládat, že počet výzev a objem finančních prostředků určených na podporu sociálního podnikání bude narůstat.

Přestože sociální podnikání není v České republice doposud příliš rozvinuto, zdá se, že autority jsou si vědomy jeho potenciálu posílení sociální rovnováhy. Ze strategie sociálního začleňování i dalších dokumentů, a v souladu s kroky Evropské unie, lze očekávat nárůst podpory sociálního podnikání, zejména v oblasti sociálního začleňování.

6 Případová studie - Sdružení Neratov

Předchozí kapitoly této práce se věnovaly představení sociálního podnikání, definování a sociální nerovnováhy, hledáním vztahů mezi aktivitami sociálních podniků a aspekty sociální nerovnováhy a přístupem k sociálnímu podnikání ze strany hospodářské politiky. V závěru této práce se pokusíme kvantifikovat vztah mezi sociálním podnikáním a sociální nerovnováhou. Pro vytvoření ekonometrického modelu, který by zkoumal vztah mezi sociálním podnikáním a sociální nerovnováhou na národní úrovni, dosud neexistují vhodná data, zejména z oblasti sociálního podnikání. Problematická je také kvantifikace dopadů sociálního podnikání, neboť sociální soudržnost, rovnost šancí či sociální inkluze jsou jevy, kterým lze jen obtížně přiřadit číselnou hodnotu.

Bylo proto nutné najít vhodný způsob měření. Řada podniků má zájem měřit dopady svých aktivit, pro vlastní potřebu, pro získání a udržení si důvěry investorů i pro získání zákazníků. Na měření dopadů sociálního podnikání má zájem i vláda. při sestavování SROI se vycházelo z metodiky, kterou vydal Úřad pro třetí sektor ve Velké Británii. Tato analýza hodnotí nejen ekonomické, ale především sociální dopady investic. V této práci je zaměření analýzy směřováno na dimenze sociální soudržnosti.

6.1 Výběr sociálního podniku

Vytvoření ekonometrického modelu na národní úrovni by v České republice bylo velmi obtížné a model by byl neprůkazný. z toho důvodu bude vztah mezi sociálním podnikáním a sociální nerovnováhou zkoumán na případu konkrétního sociálního podniku - Sdružení Neratov.

Důvodů pro výběr tohoto podniku bylo několik. Sdružení Neratov působí v pohraniční oblasti, zejména v katastru obce Bartošovice v Orlických horách a v tomto mikroregionu má velmi silné ekonomické postavení a význam. Lze tak očekávat, že dopady aktivit tohoto sociálního podniku budou zřetelnější. Druhým důvodem pro výběr tohoto podniku je široké spektrum jeho aktivit a tedy i oblastí působení. Má tak potenciál ovlivnit hned několik dimenzí sociální nerovnáhy.

Jedná se tak o určitý zmenšený model působení sociálního podnikání na sociální nerovnováhu, ve kterém se silněji mohou projevit dopady sociálního podnikání a naopak jsou eliminovány jiné vlivy.

Sdružení Neratov je ojedinělé mezi sociálními podniky u nás i v zahraničí širokým záběrem aktivit, propojeností s danou lokalitou i významem, který v oblasti má. Informace v následujícím textu vychází zejména z výročních zpráv, internetových zdrojů, rozhovorů s členy sdružení Neratov i z vlastních zkušeností autorky.

6.2 Neratov

Neratov v Orlických horách je malá obec patřící do katastru Bartašovic v Orł. h. První písemné zmínky pocházejí z 16. století. Tehdy obec nesla německý název Bärnwald. Před druhou světovou válkou žilo zde až několik set obyvatel, ale po roce 1945 bylo původní německé obyvatelstvo odsunuto a obec potkal podobný osud, jako mnoho dalších pohraničních obcí. V roce 1990 bydlelo v Neratově pouze 5 obyvatel a několik lidí zde mělo chalupu.

Již ve 2. polovině 17. století byl Neratov významným poutním místem. Na pouť sem přicházely údajně až čtyři tisíce poutníků. Zázračná moc se přičítala milostné sošce Panny Marie a prameni, který vyvěrá u kostela. Mezi lety 1723 a 1733 byl vystavěn barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Ten v roce 1945 po zásahu střelou Rudé Armády vyhořel, následně se propadly stropy a za komunismu bylo rozhodnuto o jeho demolici. Kvůli nedostatku financí k ní však nedošlo. Na počátku 90. let z původního barokního chrámu stály pouze poničené obvodové zdi a uvnitř kostela ležely hromady sutin z propadlého stropu, střechy a omítek.

V roce 1992 zahájilo svou činnost Sdružení Neratov. V Neratově dnes má trvalé bydliště 52 obyvatel a celoročně zde žije přibližně dalších 20 lidí, zejména klientů Sdružení Neratov. Oprava kostela Nanebevzetí Panny Marie propojuje původní barokní architekturu s moderní a vytváří tak jedinečnou atmosféru, která poukazuje na pohnutou historii tohoto místa a současně je místem plným naděje a smíření. Právě toto místo je hlavním důvodem, proč sem každoročně přichází přibližně 7000 lidí, ať už jako poutníci, nebo turisté.

V Neratově bylo farností a Sdružením Neratov opraveno 14 budov, které slouží turistům, poutníkům i jako zázemí zaměstnancům a klientů Sdružení Neratov. Mezi nimi je stará škola, kde byla vybudována kuchyň, jídelna, kancelářské a obytné prostory, dále budovy sloužící jako chráněné bydlení pro klienty sdružení a další tři budovy ve kterých může být ubytováno až 68 osob. Obnovuje se restaurace a další budovy jsou využívány a opravovány pro různé činnosti sdružení Neratov. Sdružení Neratov také funguje v Bartošovicích, kde byly vybudovány chráněné dílny "Kopeček" a zrekonstruována část bývalé školy, která nyní funguje pro děti se speciálními potřebami. Byly opraveny silnice a obnoveny některé lesní cesty. Mnohé z nich udržuje v letních i zimních měsících sdružení Neratov. V oblasti je tedy fungující infrastruktura i dobrá občanská vybavenost a to jak v Neratově, tak v Bartašovicích. Hlavním zdrojem příjmů v oblasti je poskytování služeb spojených s turistickým ruchem. Největším zaměstnavatelem v oblasti je Sdružení Neratov.

Do Neratova přijíždí nejvíce lidí v letních měsících. Poutních slavností v srpnu se každoročně účastní až 2000 poutníků, hojně navštěvovaný je i divadelní festival na začátku června. V průběhu celého roku v Neratovském kostele probíhají koncerty, dvakrát ročně zde sdružení Neratov pořádá řemeslný jarmark a další akce.

6.3 Sdružení Neratov

Život obce, poutního místa a Sdružení Neratov jsou velmi úzce propojeny a do značné míry navzájem závislé.

Sdružení Neratov vzniklo v roce 1992. Cílem byla obnova poutního místa smíření a návrat života do Neratova společně s postiženými. Na tomto cíli se ani po více než dvaceti letech činnosti sdružení nic nezměnilo.

Hlavní oblasti činnosti sdružení jsou:

- rozvoj plnohodnotného života v kdysi vysídlené osadě Neratov
 - v současnosti má Neratov již 50 stálých obyvatel
 - funguje zde obchod, hospoda, rekreační chata, společná jídelna
 - sdružení je největším zaměstnavatelem v okolí
- obnova poničeného poutního místa smíření
 - kostel Nanebevzetí Panny Marie v Neratově, který vyhořel po zásahu střelou Rudé Armády v roce 1945 a během komunismu dvakrát unikl demolici
 - dnes už má kostel novou, částečně prosklenou střechu, neustále se pracuje na jeho opravě, denně se tu slouží bohoslužby
 - vždy v srpnu se tu konají poutní slavnosti, na něž přijíždí až 2000 poutníků
- pomoc lidem s postižením a lidem, kteří jsou sociálně znevýhodněni - sdružení provozuje
 - chráněné bydlení pro lidi s lehkým a středně těžkým mentálním postižením
 - osm chráněných dílen zaměstnávajících lidi s různými formami postižení (pracovní rehabilitace - zaměstnávání v zemědělství a řemeslech souvisejících s venkovem)
- pomoc opuštěným a handicapovaným dětem
 - podporou pěstounských rodin, v nichž v Neratově vyrostlo už celkem 18 dětí
 - provozem Základní školy speciální Neratov

Obr. 9 Organizační struktura sdružení Neratov

Členové sdružení volí sedmičlennou radu, která je statutárním orgánem sdružení, je ustavena i kontrolní komise. Výkonným orgánem je statutární zástupce. Sdružení Neratov je organizačně rozděleno do osmi samostatných středisek (viz. diagram na Obr. 9.). Činnost sdružení zajišťují také administrativní pracovníci (účetní, projektový pracovník, PR manažer, personalista atd.)

V jednolitéch střediscích pracují lidé s mentálním či zdravotním postižením, nebo jinak znevýhodnění. Každé středisko má také svého vedoucího, který odpovídá za jeho chod.

Sdružení Neratov poskytuje služby chráněného bydlení pro osoby s postižením. V chráněných dílnách pracují lidé z chráněného bydlení Domov i lidé ze širokého okolí.

6.4 People, Planet, Profit - hodnocení perspektiv sociálního podnikání ve Sdružení Neratov

6.4.1 People - Sociální perspektiva

K naplnění této perspektivy směřuje již samotná vize sdružení - tedy obnova poutního místa a života v obci společně s postiženými. Jak při rozhovorech zdůrazňovali i zástupci sdružení, důležité je právě to "S". Nejde o to vybudovat pečovatelské centrum pro osoby s postižením, ale na dosažení cíle se podílí stejně, jako členové sdružení. Jedná se tedy o vztah vzájemné spolupráce při respektování potřeb a možností všech zúčastněných.

Tento princip se odráží i ve všech činnostech sdružení, zejména při práci v chráněných dílnách. Dokladem toho jsou i vnitřní dokumenty *Hodnoty zaměstnanců sdružení Neratov a Proč rád/a pracuji pro Sdružení Neratov*, jež jsou součástí přílohy C. V obou dokumentech je zmiňována rovnost, respektování, prostor pro seberealizaci, kreativitu i vlastní myšlenky, svoboda, ale také zodpovědnost.

Současně se Neratov nemá stát jakýmsi ghettem pro postižené, nebo uzavřenou komunitou, ale místem pro život, místem pro setkávání a vzájemné poznávání. Neratov je místem otevřeným světu. Každoročně sem přichází řada poutníků i turistů. Ekonomické vazby má na široké okolí, spolupracují s místní samosprávou, otevírají se také nové cesty do sousedního Polska, přijíždějí sem rodiny obyvatel vysídlených pro druhé světové válce a další.

6.4.2 Planet - Environmentální perspektiva

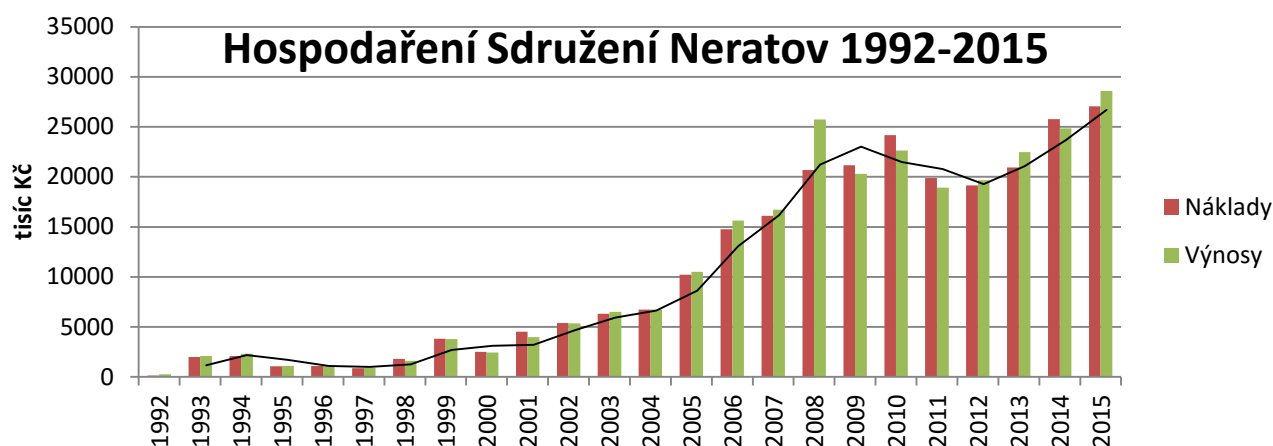
Oblast životního prostředí hraje ve sdružení Neratov významnou roli, přestože v dokumentech není až tak často zmiňována. Neratov leží v CHKO Orlické hory a v katastru obce je i přírodní rezervace Neratovské louky. Požadavky na respektování přírody a ochranu životního prostředí tak jsou vyšší, než jinde. Sdružení Neratov patří v oblasti mnoho budov i pozemků a další spravuje pro farnost a obec Bartošovice. Podílí se také na rozvoji infrastruktury v oblasti, spravuje některé lesní cesty, od roku 1992 obnovilo či nově vybudovalo několik turistických cest. Příroda a krajina jsou nedílnou součástí místa a zástupci sdružení si tuto skutečnost uvědomují. Současně je třeba vytvářet podmínky pro život v obci. Při hospodaření se tak hledají cesty jak místní krajinu využívat udržitelným způsobem.

Ekologické hospodaření často jde i ruku v ruce s ekonomickým, zejména v oblastech využití a zpracování odpadu, úspore energií, využívání obnovitelných zdrojů. Sdružení Neratov využívá ekologicky šetrných technologií, jako je led osvětlení, solární panely na ohřev vody, tepelná čerpadla apod.

6.4.3 Profit - Ekonomická perspektiva

Třetí perspektiva sociálního podnikání hodnotí fungování podniku po ekonomické stránce. Hlavním cílem sociálních podniků není maximalizace zisku jako u komerčních podniků. Hospodaření je podřízeno dosahování cíle ze sociální oblasti. Přesto jsou správné hospodaření a ekonomické aktivity nezbytným předpokladem úspěchu ve všech sociálních podnicích, tedy i ve Sdružení Neratov.

O dlouhodobém hospodaření Sdružení Neratov vypovídá graf na Obr. 10. Jsou zde zachyceny náklady a výnosy od počátku vzniku sdružení. V roce 1992 sdružení hospodařilo s rozpočtem 267 tis. Kč a v roce 2015 roční obrát přesáhl 28 milionů korun.

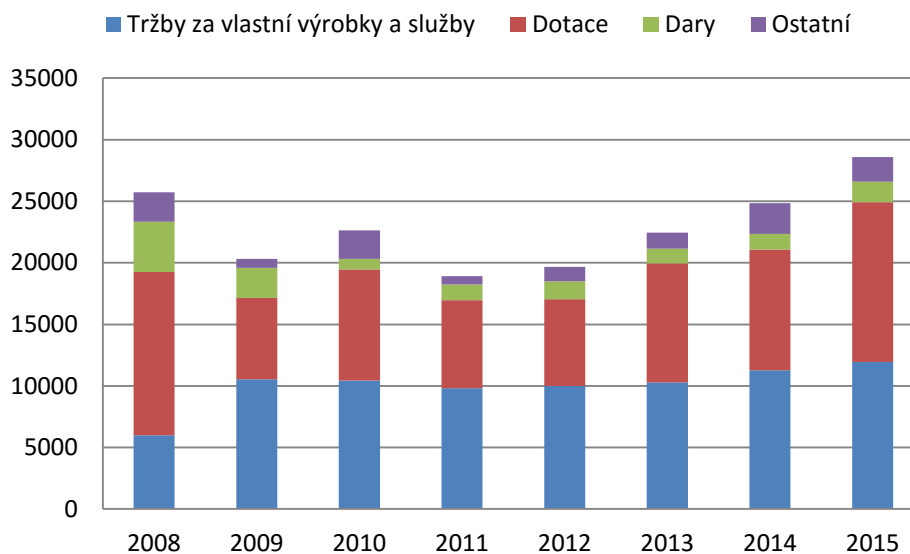
Obr. 10 Hospodaření Sdružení Neratov 1992-2014

Nejstrmější nárůst lze zaznamenat po roce 2000. Během osmi let obrat narostl téměř desetinásobně. Krize v roce 2008 sice zastavila růst, nicméně i v době recese si sdružení Neratov dál dokázalo své postavení udržet a pokračovat ve své činnosti. z grafu lze také vyčíst, že sdružení dlouhodobě hospodáří s poměrně vyrovnaným rozpočtem. s výjimkou roku 2008 se zisky a ztráty pohybují v řádech několika set tisíc korun. Případné zisky jsou reinvestovány do rozvoje sociálního podniku, komunity nebo obce, případně na úhradu ztrát, což je v souladu se charakteristikami sociálního podnikání.

Strukturou nákladů se Sdružení Neratov nijak významně neliší od komerčních podniků podobného zaměření. Největší nákladovou položkou jsou mzdové náklady, které tvoří přibližně 50% z celkových nákladů. Druhou polovinu nákladů tvoří výdaje na nákup materiálu, spotřebu energií, ostatní služby (38-42%) a ostatní provozní náklady.

Bližší představu o hospodaření sdružení poskytuje struktura příjmů (viz. graf na Obr. 11). Pro financování aktivit sdružení jsou významné dotace. Jedná se o provozní dotace vyplácené zejména formou dorovnávacího příspěvku na zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Od roku 2008 však nikdy tyto dotace nepřevýšily tržby za vlastní výrobky a služby, které jsou nyní největší příjmovou položkou a pohybují se okolo 50 % veškerých příjmů.

Struktura příjmů Sdružení Neratov

Obr. 11 Struktura příjmů Sdružení Neratov 2008-2015

Cílem sdružení je být postupně na dotacích co nejméně závislý. Nicméně zástupci sdružení uznávají, že díky příspěvkům na zaměstnávání OZP může sdružení při získávání zakázek konkurovat ostatním firmám cenami.

Za dobu své činnosti si Sdružení Neratov vybuodovalo velmi silné postavení v místní ekonomice. V současné době je sdružení s 120 zaměstnanci největším zaměstnavatelem v oblasti a díky jeho činnosti do oblasti přichází řada turistů a poutníků, z čehož profitují i další ekonomické subjekty v oblasti, pro kterou je turistický ruch v letní i zimní sezoně nejvýznamnějším zdrojem příjmů

Samotné Sdružení Neratov provozuje řadu aktivit jak v Neratově, tak v Bartošovicích a od roku 2014 i v Žamberku. Právě širší aktivit, do značné míry stojí za úspěchem celého projektu. Zejména v Neratově a Bartošovicích jsou na sebe jednotlivé služby navázány a propojeny a společně tvoří do značné míry uzavřený okruh, kdy jsou zaměstnanci současně zákazníky a poskytované produkty a služby jednoho střediska využívá druhé.

Příkladem takové spolupráce je Neratovský obchod - jedna z chráněných dílen. Sám o sobě by se pravděpodobně nemohl obchod s potravinami v tak malé obci uživit a obyvatelé by museli pro potraviny i další základní potřeby dojíždět jinde. V Neratovském obchodě si tyto věci mohou místní obyvatelé nakoupit. Většina místních obyvatel přitom současně pro Sdružení Neratov pracuje. Peníze, které jsou jim vyplaceny na mzdách tedy opět utrací převážně v místní ekonomice a zůstávají zde déle. Díky nákup ve větším objemu a dotovaným mzdám zaměstnanců obchodu zůstávají i ceny na přijatelné úrovni. V Neratovském obchodě je také možné koupit produkty chráněných dílen - ať už se jedná o zeleninu a ovoce vypěstované chráněnou dílnou Naděje, pečivo a další potraviny při-

pravené v chráněné dílně Kuchyně, nebo ručně vyráběné výrobky z chráněné dílny Kopeček. z existence obchůdku tak mají prospěch zaměstnanci sdružení, obyvatelé, chataři i návštěvníci Neratova, sdružení Neratov jako celek i jednotlivá střediska.

Obdobným způsobem fungují i další chráněné dílny. Kromě toho se do tohoto koloběhu zapojují i další subjekty místní ekonomiky, odebírající produkty a služby od Sdružení Neratov, jako je obec, či rekreační chaty a restaurace v okolí. Peníze tak v místní ekonomice zůstávají déle a díky multiplikačnímu efektu přinášejí větší užitek. Podrobněji se vyčíslením multiplikačního efektu zabývá kapitola 6.5.

6.4.4 Trvalá udržitelnost

Hodnocení sociálního podniku Sdružení Neratov ze všech tří perspektiv tedy ukázalo, že jsou zde všechny předpoklady pro trvalou udržitelnost a podnik zvolil dobrou strategii. Přesto, jak situaci hodnotí sami zástupci sdružení, je to o neustálém rozhodování, do které aktivity se pustit, jak investovat, kdy upřednostnit sociální aspekty před ekonomickými apod. Situaci také nelze jen idealizovat. Sdružení Neratov se setkává se stejnými problémy a riziky, jako kterákoli jiná komerční společnost.

Některé plány a investice nevyšly, jiné se musely změnit. Práce s postiženými či jinak sociálně znevýhodněnými osobami je velmi náročná a přináší i řadu dodatečných nákladů. V minulosti také mohli ve Sdružení Neratov najít práci bývalí vězni propuštění na svobodu. Od záměru pomoci i této cílové skupině ale Neratov musel ustoupit, protože se ukázal jako neslučitelný s výchovou dětí z pěstounských rodin. Některé problémy také souvisí s rozvojem sociálního podniku. V dříve malém sdružení nyní pracuje více než 100 zaměstnanců na různých pracovištích. To zvyšuje nároky na organizaci, předávání informací i profesionální přístup. V souvislosti s tím dochází ve sdružení k řadě organizačních změn, které se neobejdou vždy bez komplikací. Klíčové je také sehnat zaměstnance, kteří budou mít dostatečnou kvalifikaci i schopnosti a příjemnou hodnoty Sdružení Neratov.

Přes veškeré možné problémy jsou za činností sdružení vidět velmi dobré výsledky. Patrné jsou již na první pohled pro kteréhokoli návštěvníka, který do Neratova přijede. Za úspěchy je vidět osobní nasazení mnohých členů sdružení. Bez tvrdé práce těchto lidí by pravděpodobně Neratov dnes vypadal úplně jinak.

6.5 Lokální multiplikátor pro Sdružení Neratov

Lokální multiplikátor je ukazatelem informujícím o koloběhu peněz v ekonomice. Používá se pro měření dopadů některých projektů pro místní ekonomiku, hodnocení investic nebo k lepšímu pochopení fungování místní ekonomiky. Vychází z předpokladu, že přítok peněz „z vnějšku“ je pouze jednou

podmínkou k prosperitě místní ekonomiky, který ale prosperitu a růst bohatství nezajistí, pokud peníze příliš rychle odtékají pryč.

Tato myšlenka není nová, v ekonomické teorii se objevují již od 18. století a větší pozornosti se tomuto principu dostává Johnem Maynardem Keynesem, v jehož teorii hrají multiplikační efekty nezastupitelnou roli. z Keynesovy teorie vychází i myšlenka lokálního multiplikátoru 3 (LM3), který sestavil ekonom Justin Sacks z New Economics Foundation. Právě z jeho metodiky budeme dále vycházet při výpočtu lokálního multiplikátoru pro Sdružení Neratov.

LM3 může nabývat hodnot 1-3. Hodnota 1 znamená, že peníze v místní ekonomice nezůstávají a nepřinášejí jí žádný další užitek. Jinými slovy veškeré příjmy/investice daného projektu jsou utraceny mimo místní ekonomiku. Oproti tomu hodnota 3 by znamenala, že veškeré výdaje projektu jsou opět příjmem místních ekonomických subjektů, které je opět utrácejí pouze místně. Každá koruna projektu by tedy přinesla dvě další koruny pro místní ekonomiku (*Kutáček, 2007*).

6.5.1 Postup a metodika

Výpočet hodnoty LM3 pro sdružení Neratov probíhal v několika krocích. V prvním kroku bylo třeba určit, pro jakou oblast budeme hodnotu LM3 počítat - tedy co považujeme za místní ekonomiku. Ta byla stanovena jako okruh 20 km dojezdové vzdálenosti od Neratovu. V této oblasti žije většina zaměstnanců Sdružení. Tato oblast zahrnuje také několik obcí a subjektů, kde sdružení působí.

V druhém kroku byly identifikovány příjmy místní ekonomiky související s aktivitami sdružení Neratov. Rozdělují se na primární, sekundární a terciární příjmy. Primárním příjmem (P1) pro místní ekonomiku byly veškeré výnosy Sdružení Neratov za rok 2015. Sekundárním příjmem (P2) jsou pak ty výdaje Sdružení Neratov, které v místní ekonomice zůstávají - tedy příjmy zaměstnanců žijících v oblasti a příjmy firem v této oblasti. Příjmem zaměstnanců jsou čisté mzdy vyplacené sdružením. Stejně tomu je i v případě místních firem. Obě tyto informace lze poměrně snadno zjistit z účetnictví firem, proto nebyl problém v případě Sdružení Neratov stanovit i sekundární příjem pro místní ekonomiku.

Terciární příjmy (P3) jsou příjmy subjektů místní ekonomiky, které nepochází přímo od Sdružení Neratov, ale jsou financovány penězi, které ekonomické subjekty mohly vynaložit díky Sdružení Neratov. Tedy ta část mezd, kterou zaměstnanci sdružení opět utratí místně a hodnota výdajů firem, které měli příjmy ze Sdružení Neratov a opět je utratili v místní ekonomice. Výpočet terciárních příjmů je nejsložitější, neboť vyžaduje znalost zvyků zaměstnanců a spolupráci dodavatelů sdružení. Dále se osud peněz v místní ekonomice nesleduje. Takto vypočtené hodnoty zahrnují podle autorů manuálu 90 % všech přínosů sledované ekonomiky a získávání dalších informací by bylo neefektivní (*Kutáček; 2007*).

Třetím krokem je samotný výpočet. Ten se provede poměrem součtu hodnot všech příjmů místní ekonomiky k primárním příjmům:

$$LM3 = \frac{\text{Primární příjmy} + \text{Sekundární příjmy} + \text{Terciální příjmy}}{\text{Primární příjmy}}$$

Data a výpočty LM3 pro sdružení Neratov za rok 2015 jsou součástí přílohy D této práce.

Primární příjmy místní ekonomiky odpovídají příjmům Sdružení Neratov. Za rok 2015 tedy 28 579 tis. Kč. Sdružení Neratov při nákupech zboží a služeb využívá přednostně místní firmy. Místně utratí přibližně 50 % provozních výdajů. Jedná se o částku 5 583 tis. Kč. Zaměstnancům, kteří pochází ze sledované oblasti vyplatilo v roce 6 390 tis. Kč. Přímé příjmy subjektů místní ekonomiky od sdružení Neratov tedy jsou 11 973 tis. Kč.

Terciální příjmy místní ekonomiky byly vypočteny na 6 864 tis. Kč. z toho 4 962 tis. přinesly místní ekonomice výdaje zaměstnanců. Vycházeli jsme při tom z hodnot koeficientů doporučených v metodice, kdy se předpokládá, že místní zaměstnanci utratí místně přibližně 66% svých příjmů a dojíždějící zaměstnanci 35 %. Pro výpočet příjmů místní ekonomiky od dodavatelů sdružení jsem se soustředila pouze na místní dodavatele. Nákupy sdružení mimo sledovanou oblast tvoří především výdaje za zboží a služby od dodavatelů, u kterých se nepředpokládá, že by peníze utráceli v místní ekonomice. Jedná se o nákup energií, PHM, telefon a připojení, nákupy strojů a velkoobchod potravin. Oproti tomu místní dodavatelé byli živnostníci a malé firmy, případně místní družstva, které opět nakupují místně a vyplácejí mzdy místním zaměstnancům.

Rok 2015	tis. Kč
Primární příjmy	28 579
Sekundární příjmy	11 973
Terciální příjmy	6 864
Celkem	47 415
LM3	1,66

Celkové lokální příjmy místní ekonomiky, na nichž se podílelo Sdružení Neratov, činily 47 415 tis. Kč za rok 2015. Hodnota lokálního multiplikátoru LM3 je 1,66. Znamená to tedy, že každá koruna příjmů Sdružení Neratov přinesla místní ekonomice dalších 0,66 Kč. Tuto hodnotu můžeme použít pro dokreslení významu Sdružení Neratov pro místní ekonomiku. Zkoumaná oblast leží v pohraničním pásmu Orlických hor. Obyvatelé obcí často odcházejí, protože v oblasti není mnoho pracovních příležitostí. Sdružení Neratov se 120 zaměstnanci je největším zaměstnavatelem v oblasti. Dále zde funguje několik zemědělských družstev a dřevozpracujících firem. Významné jsou pro místní ekonomiku příjmy z turismu.

V tomto kontextu je Sdružení Neratov pro místní ekonomiku významným zdrojem příjmů a pro udržení života v oblasti. LM3 multiplikátor přitom nezo-hledňuje další benefity, jako je příliv turistů kteří míří do Neratova, zlepšení služeb a občanské vybavenosti a infrastruktury. Sdružení tak přispívá k celkové k rozvoji celé oblasti, pomáhá vytvářet a udržovat pracovní místa.

LM3 může být zajímavým ukazatelem i z pohledu hospodářské politiky, zejména při hodnocení efektivnosti dotací.

Sdružení Neratov by bez dotací nemohlo svou činnost provozovat v takové míře. Většina dotací je spojena se zaměstnáváním OZP a primární důvod jejich poskytnutí je zvýšení zaměstnanosti znevýhodněných osob. Vedlejším efektem však je i to, že přispívají k rozvoji činnosti sdružení, které působí v oblasti ohrožené sociálním vyloučením.

Předpokládejme nyní, že Sdružení Neratov je na dotacích existenčně závislé a bez nich by nevykazovalo žádnou činnost. Přidělením dotací ve výši 12 951 tisíc Kč byla umožněna činnost sdružení, které díky nim vydělalo dalších 15 628 tis. Kč. Příjmy sdružení jsou investovány lokálně. Pokud bychom tedy ve zjednodušeném modelu předpokládaly, že celý výsledný efekt byl podmíněn získáním dotací, lze vypočítat multiplikátor takto poskytnutých dotací:

$$\text{Multiplikační efekt dotací} = \frac{\text{Celkové příjmy místní ekonomiky}}{\text{poskytnuté dotace}}$$

Po dosazení do vzorce je výsledná hodnota multiplikátoru 3,66. Každá koruna poskytnutých dotací tedy do místní ekonomiky přinesla další 2,66 Kč. Samozřejmě lze předpokládat, že Sdružení Neratov by svou činnost provozovalo i bez dotací, ale pravděpodobně ne v takovém rozsahu. Číslo tedy nelze brát jako absolutní, ale jako jeden z možných ukazatelů, při hodnocení efektivity poskytnutých dotací.

6.6 Social Return on Investmen - SROI analýza Sdružení Neratov

Měření efektivity sociálního podnikání pomocí standardních ukazatelů hodnocení výkonnosti podniků se ukazuje jako nedostatečné. Tyto ukazatele se obvykle zaměřují na hodnocení ziskovosti nebo vytváření ekonomické hodnoty. Cílem sociálního podnikání však není maximalizace zisku, ani vytváření ekonomické hodnoty. Významné jsou spíše sociální dopady.

S rozvojem sociálního podnikání potřeba měřit a analyzovat efektivnost sociálního podnikání roste. Měřením sociálních dopadů se zabývá analýza SROI. Principiálně vychází z ukazatele návratnosti investic, přičemž do výnosů jsou zahrnuty i sociální dopady investice.

Tento způsob měření se rozvíjí především ve Velké Británii. Metodika analýzy SROI použitá v této práci byla převzata z příručky *A guide to social return*

on investment, kterou vydala v roce 2009 Kancelář pro třetí sektor Úřadu vlády Velké Británie.

SROI analýza vychází z klasického vzorce pro hodnocení návratnosti investice, kdy se porovnávají veškeré náklady a výnosy plynoucí z dané investice. Při analýze SROI se však do výnosů započítávají především sociální dopady, kterým je však nutné přiřadit hodnotu.

SROI analýza Sdružení Neratov byla prováděna s ohledem na zaměření této práce. Byla tedy sestavena jako hodnocení dopadů aktivit Sdružení Neratov na sociální rovnováhu v mikro-regionu Bartošovice. Stanovením tohoto cíle je následně podřízen i výběr relevantních stakeholderů a především při hodnocení výstupů byla zahrnuty ty, které byly spojeny s některou z dimenzí sociální rovnováhy.

SROI analýza pro sdružení Neratov tedy probíhala v několika krocích. V prvním kroku byly identifikováni stakeholderi. Těmi jsou klienti chráněného bydlení, dále zaměstnanci, kteří byly rozděleny na zaměstnance s postižením a jinak znevýhodněné zaměstnance sdružení a vedoucí chráněných dílen. Tím vznikly dvě dostatečně homogenní skupiny pro další hodnocení výstupů. Dále mezi stakeholdery byli zařazeni obec Bartošovice, místní obyvatelé a farnost Neratov, kteří tvoří místní komunitu. u nich se předpokládal především vliv na dimenzi sociální soudržnosti. Pro stát a Sdružení Neratov nelze očekávat významné dopady v oblasti sociální nerovnováhy, nicméně do analýzy byly zahrnuty, protože z jejich prostředků jsou aktivity sdružení financovány. Další skupiny stakeholderů (např. turisté a poutníci, rodinní příslušníci klientů, dodavatelé apod.) do analýzy zahrnuty nebyly, protože v jejich případě se významné změny v oblasti sociální rovnováhy neočekávají.

6.6.1 Identifikace vstupů a výstupů

Ve druhé fázi byly identifikovány vstupy a výstupy. Do vstupů tedy byly zahrnuty veškeré náklady jednotlivých stakeholderů, které jsou spojené s aktivitami Sdružení Neratov. Do kalkulace SROI tedy vstupují kromě přímých nákladů i nákladů Sdružení Neratov i náklady ostatních stakeholderů. Jedná se například o prostředky obce Bartošovice, které neposkytovala přímo sdružení, jako například financování čističky vody, kterou sdružení využívá, nebo náklady na dopravu zaměstnanců sdružení do práce. Tímto krokem jsme tedy identifikovali vstupy které budou vstupovat do vzorce pro výpočet společenské návratnosti investice.

Tato fáze také identifikuje výstupy projektu (v našem případě se jedná o jednotlivé aktivity Sdružení Neratov) a především dopady na jednotlivé skupiny stakeholderů. Jak již bylo řečeno, pozornost se soustředila na dopady v oblasti sociální nerovnováhy.

U klientů chráněného bydlení byly vysledovány dva významné dopady. Jedná se o lidi z velmi neutišených poměrů, u kterých často nefunguje rodinné zázemí, mají za sebou problémy s drogami či alkoholem, nebo velkými dluhy. Často se také jedná o lidi s různě závažným mentálním nebo částečným fyzic-

kým postižením. Do problémů je obvykle dostali jiní, kteří zneužili jejich důvěřivosti. Ocitli se tedy na okraji společnosti. Aktivita Sdružení Neratov pro ně tedy mají dva zásadní dopady - mají zajištěno bydlení, péči a ostatní potřeby a sdružení jim pomohlo s vyřešením osobních problémů, získání zkušeností a schopností a možnost se dál uplatnit i jinde. Jsou tedy ovlivněny dimenze sociální inkluze a sociální rovnosti. Klienti chráněného bydlení jsou současně zaměstnání v některé z chráněných dílen, což dále podporuje jejich inkluzi do společnosti.

Díky práci v chráněných dílnách došlo u zaměstnanců k prohloubení inkluze do společnosti a zlepšení jejich finanční situace. V důsledku obojího u nich došlo k nárůstu spokojenosti se svým životem. Ve Sdružení Neratov kromě zaměstnanců s postižením a jinak znevýhodněných zaměstnanců pracují zaměstnanci bez znevýhodnění, obvykle na vedoucích pozicích chráněných dílen, v administrativě nebo jsou to kvalifikovaní sociální pracovníci. Jsou to klíčoví zaměstnanci, kteří se podílejí na rozvoji a udržení sdružení Neratov čas, invence i energie vložená do tohoto díla překračuje povinnosti vyplývající z pracovního vztahu. Stávají se součástí komunity a společně s klienty a zaměstnanci roste jejich pocit sounáležitosti a sociální soudržnosti.

Dopady na dimenzi sociální soudržnosti souvisí s obnovením života v Neratově. Lze vysledovat nárůstem počtu obyvatel, zlepšení životních podmínek obyvatel především v souvislosti se zajištěním služeb, dostupností, akcemi komunity, přílivem turistů a poutníků, díky kterým zdejší lidé mají práce, a celkovým zlepšením ekonomické situace. Pro rozvoj a fungování místní komunity má významné postavení farnost, okolo které celá komunita Neratova vznikla.

Zaměstnávání osob s postižením a jinak znevýhodněných osob souvisí s hospodářskou politikou, konkrétně se Strategií sociální soudržnosti, Strategií zaměstnanosti a politikou sociální inkluze. Sdružení Neratov zaměstnáváním osob z této cílové skupiny tedy naplňuje záměry hospodářské politiky.

Výše jmenované dopady souvisí také s naplňováním cíle sdružení Neratov a jsou tedy již zahrnuty v dopadech na jiné cílové skupiny. Pro sociální rovnováhu je však také důležitá udržitelnost - z pohledu sdružení schopnost vydělat dostatečné finanční prostředky k udržení jeho aktivit.

6.6.2 Sociální výnosy - kvantifikace a hodnota dopadů

Třetí fáze SROI analýzy je pro samotný výpočet stěžejní, neboť do ní vstupují informace o sociálních dopadech na jednotlivé stakeholdery a jejím úkolem je tyto dopady kvantifikovat a přiřadit jim hodnotu vyjádřenou v peněžních jednotkách. V prvním kroku tedy bylo třeba najít k identifikovaným dopadům vhodné indikátory, změřit je/zjistit u nich počet výskytů a přiřadit jim hodnotu. Pro zjištění peněžní hodnoty většiny indikátorů se používá tzv. proxy, kdy se hodnota daného indikátoru určí na základě ceny/hodnoty jiného zboží či služby s obdobným efektem. Někdy je také možné hodnotu určit na základě ušetřených nákladů veřejných rozpočtů nebo jiného subjektu.

U klientů chráněného bydlení byl tedy stanoven jako jeden z dopadů zajištění adekvátního bydlení, péče a ostatních potřeb. Indikátorem je tedy počet klientů chráněného bydlení. V roce 2015 bylo služeb chráněného bydlení využívalo 25 osob. Hodnota byla přiřazena na základě ceny obvyklé za poskytování obdobných služeb chráněného bydlení, jako 8000 Kč měsíčně, tedy 96 000 Kč ročně. Na základě těchto hodnot byl sociální dopad měl hodnotu 2 400 000 Kč.

Stejně tak zlepšení finanční situace zaměstnanců lze přiřadit hodnotu poměrně snadno na základě průměrného zvýšení jejich disponibilního příjmu (mzda ponížená o podporu v nezaměstnanosti, na kterou ztrácejí nárok).

Jako indikátor sociálního začlenění zaměstnanců sdružení do společnosti bylo zjišťováno, nakolik se klienti a další znevýhodnění zaměstnanci nově zapojili do společenských aktivit. V tomto případě bylo nutné stanovit proxy. Vybrána byla cena za kurz společenských tanců pro dospělé v oblasti, protože se jedná o společenskou aktivitu, která probíhá pravidelně a může vést k interakci a navazování kontaktů s dalšími osobami. Obdobným způsobem se postupovalo u všech dopadů identifikovaných ve fázi dva a jednotlivé indikátory i stanovená proxy lze najít v kompletní analýze SROI, která je součástí přílohy E této práce.

Součástí této fáze je také určení, ve kterém období se sociální dopady projeví, a jak dlouho přetrvávají po ukončení aktivity, respektive jak dlouho by přetrvávali, pokud by Sdružení Neratov svou činnost ukončilo, nebo pokud osoby odejdou. u některých dopadů lze předpokládat, že budou trvat i nadále, jako inkluze do společnosti, příliv poutníků, lepší ekonomická situace regionu apod. Jiné, by bez činnosti Sdružení Neratov pravděpodobně rychle vymizeli - zlepšení finanční situace zaměstnanců, zajištěné ubytování a péče v chráněném bydlení.

6.6.3 Stanovení dopadů

Před stanovením výsledné hodnoty dopadů, která bude zahrnuta do kalkulace SROI, je ještě třeba určit zda, jakou zásluhu na něm mají aktivity Sdružení Neratov, případně zda a jak se na něm podílela třetí strana. Je také třeba zhodnotit, co z toho by se stalo i bez příspěví Sdružení Neratov a o tento podíl ponížít hodnotu výstupu. Výsledná hodnota sociálního dopadu, se tedy stanová jako:

$$\text{Hodnota dopadu} = \text{kvantita indikátoru} \times \text{finanční proxy} \\ - (\text{náklady mrtvé váhy} - \text{nahrazení jiné služby} - \text{příspěvek třetích stran})$$

Opět vezměme jako příklad zajištění bydlení, péče a ostatních potřeb u klientů chráněného bydlení. V předchozí fázi byla sociální hodnota pro klienty stanovena na 2 400 000 Kč. Vzhledem k složení klientů lze předpokládat, že bez sdružení Neratov by se k obdobnému ubytování dostalo pouze minimum z nich, pouze 25 %. Ostatní by zřejmě byli bezdomovci, nebo by žili na samém okraji společnosti. Předpokládáme také, že tato služba nenahradila jinou konkrétní službu a zásluhy na zajištění veškerých služeb spojených s chráněným bydlením má pouze Sdružení Neratov. Tento dopad v roce 2015 po odečtení nákladů mrtvé váhy tedy byl ohodnocen na 1 800 000 Kč.

6.6.4 Kalkulace SROI

Takto připravená data jsou podkladem pro samotný výpočet sociální návratnosti investice, případně dalších ukazatelů. Získali jsme sociální dopady vyjádřené v peněžních jednotkách, se kterými se dále pracuje stejně, jako při kalkulaci návratnosti investice.

V prvním kroku se vypočítá současná hodnota sociálních přínosů podle vzorce:

$$PSV = \sum_{x=1} \frac{SVx}{(1+r)^x}$$

kde:

<i>SPV</i>	<i>současná hodnota sociálních přínosů</i>
<i>SVx</i>	<i>hodnota dopadů v roce x</i>
<i>x</i>	<i>pořadí let po započetí zkoumané aktivity, (příčemž rok započetí aktivity se počítá jako 1. rok)</i>
<i>r</i>	<i>diskontní sazba</i>

Dále je možné vypočítat čistou současnou hodnotu dopadů:

$$NPSV = PSV - C$$

kde:

<i>NPSV</i>	<i>čistá současná hodnota sociálních přínosů</i>
<i>PSV</i>	<i>současná hodnota sociálních přínosů</i>
<i>C</i>	<i>hodnota vstupních nákladů stakeholderů</i>

Sociální návratnost investice je pak možné počítat dvěma způsoby:

$$SROI = \frac{PSV}{C}$$

Nebo v čisté formě jako

$$Net\ SROI = \frac{NPSV}{C}$$

SROI se také někdy udává v procentním vyjádření.

6.6.5 Závěry SROI analýzy Sdružení Neratov

SROI analýza Sdružení Neratov byla zaměřena na hodnocení sociálních dopadů jeho aktivit ve třech dimenzích sociální rovnováhy. Kompletní mapa dopadů, zjištěné hodnoty, postup výpočtu a výsledky jsou součástí přílohy E.

Současná hodnota sociálních dopadů v oblastech inkluze/exkluze, rovnosti/nerovnosti a sociální soudržnosti byla na základě dosažených výsledků a přiřazených proxy ohodnocena na 38 635 992 Kč. Celkové náklady, včetně nákladů jednotlivých stakeholderů, činily 29 838 800 Kč. Vypočtená hodnota SROI tedy je 1,29.

Tato hodnota nevyovídá nic o ekonomické efektivnosti. Vyjadřuje pouze, zda Sdružení Neratov dokázalo přeměnit finanční prostředky efektivně na sociální hodnoty ve sledované oblasti. Hodnota 1,29 vyjadřuje, že ano. Sociální hodnota, která byla aktivitami Sdružení Neratov vytvořena, přesahuje o 29 % náklady všech zúčastněných stran.

Velmi cenné informace však lze získat i při samotném procesu mapování a bližší analýze jednotlivých stakeholderů a přínosů pro ně. Z mapování lze zjistit, ve kterých oblastech vznikají hodnoty, které aktivity přispívají k vytváření sociálních hodnot, kdo další se na nich podílí, jak dlouho přetrvávají dopady apod.

Z analýzy SROI Sdružení Neratov lze vyčíst několik zajímavých informací i z pohledu na sociální rovnováhu. Identifikované dopady byly přiřazeny k jednotlivým dimenzím sociální rovnováhy. Je tedy možné hodnotit i každou dimenzi samostatně. Oproti původnímu očekávání hodnota dopadů na dimenzi rovnosti/nerovnosti byla vyšší než v oblasti inkluze/exkluze. Dopady v oblasti sociální inkluze lze vysledovat především u klientů chráněného bydlení a části zaměstnanců chráněných dílen. Část zaměstnanců chráněných dílen zlepšení v této oblasti nepocítila. Otázkou zůstává, zda je to z důvodu, že žijí aktivní život v rodině a společnosti i přes svůj hendikep, nebo inkluze nebyla úspěšná. Oproti tomu zlepšení podmínek rovnosti/nerovnosti je významné u všech zaměstnanců i klientů sdružení. Zaměstnanci, zejména ti s postižením, nemají v oblasti mnoho možností, kde získat práci. Samotné získání zaměstnání pro ně tedy představuje zlepšení podmínek rovnosti. Dalším benefitem v této oblasti je pro ně zvýšení disponibilního příjmu. Díky tomu mohou žít na takové úrovni, jaká je ve společnosti obvyklá. Velmi zřetelné zlepšení situace v oblasti rovnosti/nerovnosti lze vysledovat zejména u těch klientů chráněného bydlení, kteří přicházeli z prostředí, kde neměli stabilní zázemí, byli zadlužení, nebo přicházeli s jiným problémem. Kromě inkluze do společnosti se také významně zlepšila jejich situace v oblasti rovnosti/nerovnosti, protože řada z nich s pomocí sdružení vyřešila, nebo řeší finanční a právní problémy, díky práci v dílnách získali zkušenosti i praxi a stali se tak schopnými uplatnit se případně i jinde a postarat se o sebe i svou rodinu. V jejich případě také lze předpokládat dlouhodobé efekty i v případě, že by Sdružení Neratov ukončilo svou činnost.

Z analýzy také vyplývá, že většina efektů nemá dlouhodobý charakter a je závislá na pokračování činnosti sdružení Neratov. Pokud by dopady přetrvávaly

déle, hodnota SROI by mohla být výrazně vyšší. V případě ukončení činnosti by však většina zaměstnanců o práci přišla a dopady by zmizely.

Významné jsou dopady na dimenzi sociální soudržnosti. Vizí Sdružení Neratov je obnovit život v obci společně s postiženými. Dopady na oblast sociální soudržnosti lze vysledovat u osob s postižením, ostatních zaměstnanců i na úrovni komunity. Podle výsledků analýzy se tedy dá usuzovat, že v naplňování této vize je Sdružení Neratov úspěšné.

SROI analýzou bylo prokázáno, že sociální podnik Sdružení Neratov ovlivňuje všechny tři dimenze sociální rovnováhy. Analýza také ukazuje na vzájemnou provázanost aktivit sdružení i jejich dopadů mezi jednotlivými dimenzemi. Vzájemná komplementarita nástrojů tedy zvyšuje pozitivní dopad.

7 Shrnutí a doporučení

Cílem práce bylo zhodnotit, jaký vliv má sociální podnikání na sociální nerovnováhu. Pro zkoumání sociální nerovnováhy byly stanoveny tři základní oblasti: sociální vyloučení, rovnosti šancí a sociální soudržnost. tyto tři oblasti propojil ve svém konceptu sociální soudržnosti Paul Bernard (1999), když jako dvě ze šesti dimenzí sociální soudržnosti zařadil právě dimenze inkluze/exkluze a rovnosti/nerovnosti. Obě tyto dimenze zařadil do ekonomické sféry, přičemž v dimenzi inkluze/exkluze podle něj převládá formální charakter vtažů, zatímco v dimenzi rovnosti/nerovnosti substantivní charakter. Dalšími dimenzemi sociální soudržnosti jsou legitimita/nelegitimita, participace/pasivita, uznání/odmítnutí a sounáležitost/izolace.

Následně byly zkoumány teoretické vazby mezi sociálním podnikáním a dimenzemi sociální nerovnováhy. V první fázi byly identifikovány nástroje sociálního podnikání. Na základě toho, kterou oblast mohou primárně ovlivnit, byly přiřazeny k jednotlivým dimenzím sociální rovnováhy. Předpokládané vztahy následně byly ověřeny na reálných příkladech sociálních podniků. Na základě tohoto průzkumu byly zmapovány vazby mezi sociálním podnikáním a dimenzemi sociální nerovnováhy. Ukázalo se, že sociální podnikání disponuje účinnými nástroji ve všech dimenzích sociální nerovnováhy. Mezi nejúčinnější nástroje patří zaměstnávání osob, které jsou z různých důvodů na pracovním trhu znevýhodněny, například osoby ze sociálně vyloučených skupin, zdravotně postižené, dlouhodobě nezaměstnané lidi propuštěné po výkonu trestu apod. Primární účinnost těchto nástrojů leží v oblasti inkluze/exkluze. Silné předpokládané dopady tohoto nástroje jsou ale i na dimenzi rovnosti/nerovnosti. Nástroje přiřazené k dimenzi rovnosti/nerovnosti, mají obvykle charakter služeb poskytovaných znevýhodněným osobám. Řadí se sem poskytování finančního poradenství, zvýhodněných půjček na studium nebo rozjezd vlastního podnikání, poskytování vzdělávání, rekvalifikačních kurzů apod. U nástrojů z oblasti rovnosti/nerovnosti se neočekávají tak silné dopady, jako u nástrojů z oblasti inkluze/exkluze. Jejich účinky ale mohou mít dlouhodobější charakter. K oblasti sociální soudržnosti bylo přiřazeno aktivní vytváření prostoru pro vzájemné poznávání většinové společnosti a sociálně slabých, vyloučených, hendikepovaných apod., spolupráce sociálních podniků s místními aktéry ze veřejné i soukromé sféry, přednostní nakupování zboží a služeb od místních dodavatelů, zapojení dobrovolníků apod.

Dopady sociálního podnikání na sociální nerovnováhu byly ověřeny v případové studii Sdružení Neratov. Cílem tohoto sdružení je obnova poutního místa a života v obci Neratov společně s postiženými. Působí v pohraniční oblasti, v obci, která byla před rokem 1992, kdy sdružení zahájilo svou činnost, téměř před zánikem. Dnes má obec 50 trvalých obyvatel a další zde dlouhodobě žijí. Do Neratova také každoročně přijíždí až 7000 lidí na poutní slavnosti, divadelní festivaly, řemeslný jarmark či jiné akce pořádané sdružením, nebo jako turisté. Sdružení Neratov provozuje osm chráněných dílen především v Neratově a obci

Bartošovice, do jejíhož katastru Neratov patří. Sdružení zaměstnává 120 lidí, z toho 80 s mentálním postižením, či jinak znevýhodněných osob. Zajišťuje také služby chráněného bydlení a provozuje speciální školu.

Sdružení Neratov splňuje kriteria sociálního podnikání ze sociální, environmentální i ekonomické perspektivy. Důraz je kladen na spravedlivý přístup k zaměstnancům, jejich rozvoj i posilování odpovědnosti. Zaměstnanci se na dosažení cíle sdružení podílejí stejně, jako jeho členové. Jedná se tedy o vztah vzájemné spolupráce při respektování potřeb a možností všech zúčastněných stran. Požadavky na respektování a ochranu životního prostředí jsou v Neratově vyšší než jinde, neboť leží v CHKO Orlické hory. Sdružení proto klade velký důraz na udržitelný způsob hospodaření a investuje do ekologicky šetrných technologií, jako je využití solární energie, led osvětlení, či tepelná čerpadla. Roční obrát Sdružení Neratov v roce 2015 byl 28 579 tis. Kč. Hospodářské výsledky Sdružení se pohybují kolem nuly a případné zisky jsou investovány zpět do rozvoje Sdružení, případně na úhradu předchozích ztrát. To je zcela v souladu se principy sociálního podnikání. Tržby za vlastní výrobky a služby tvoří dlouhodobě přibližně 50 % příjmů. Významnou položkou jsou dotace od státu, vyplácené především jako dorovnávací příspěvek při zaměstnávání OZP. Jedním ze současných cílů sdružení je být na dotacích co nejméně závislý. Sdružení Neratov tak splňuje všechny předpoklady trvalé udržitelnosti a naplňuje charakteristiky sociálního podnikání.

Pro Sdružení Neratov byl proveden výpočet lokálního multiplikátoru, tzv. LM3. Tento multiplikátor vyjadřuje, jak přínos mělo sdružení pro lokální ekonomiku. Výsledná hodnota 1,66 vyjadřuje, že každá koruna příjmů sdružení Neratov vytvořila v místní ekonomice dodatečný příjem ve výši 0,66 Kč. V absolutní výši 18,8 mil. Kč. Pro tuto pohraniční oblast tak je sdružení významné nejen z pohledu příjmů, ale i z pohledu udržení života v oblasti.

Klíčová část případové studie Sdružení Neratov byla analýza SROI. Tato analýza se soustředila na dopady sociálního podnikání na dimenze sociální rovnováhy. Postupnými kroky byla vyčíslena hodnota veškerých vstupů a pro jednotlivé stakeholdery byly identifikovány dopady aktivit sdružení v oblastech sociální nerovnováhy. Těmto dopadům následně byla přiřazena hodnota na základě zvolených finančních proxy. Součtem současných hodnot všech výnosů v oblasti sociální rovnováhy byly zjištěny celkové sociální výnosy podniku. Hodnota SROI pak byla vypočtena jako podíl těchto výnosů a hodnoty vstupů. Vypočtená hodnota SROI tedy je 1,29.

Tato hodnota nevypovídá nic o ekonomické efektivnosti. Vyjadřuje pouze, zda Sdružení Neratov dokázalo přeměnit finanční prostředky efektivně na sociální hodnoty ve sledované oblasti. Hodnota 1,29 vyjadřuje, že hodnota sociálních dopadů převyšuje hodnotu vložených vstupů.

Případová studie Sdružení Neratov a zejména SROI analýza prokázala, že aktivity tohoto sociálního podniku mají pozitivní dopady na všechny tři dimenze sociální nerovnováhy.

Z této analýzy lze vyvodit obecný závěr, že sociální podniky disponují účinnými nástroji pro zmírnění sociální nerovnováhy na mikro a meso-úrovni. Na makro-úroveň sociální soudržnosti nemá sociální podnikání přímé dopady.

V posledních letech lze vysledovat nárůst zájmu o sociální podnikání ze strany hospodářské politiky. Mluví se o něm v rámci strategie udržitelného rozvoje na úrovni Evropské unie a postupně se dostává i do politik jednotlivých členských států.

V České republice nyní běží legislativní proces přípravy zákona o sociálním podnikání. Tento zákon by mohl velmi významně ovlivnit budoucí vývoj sociálního podnikání u nás. Z věcného záměru zákona o sociálním podnikání vyplývá, že v něm jsou poměrně dobře ukotveny principy sociálního podnikání.

Jako krok správným směrem vnímáme i to, že tento zákon nevytváří novou právní formu pro sociální podniky. Podnikům, které budou splňovat kritéria sociálního podnikání bude pouze udělen status sociálního podniku. Zákon sám o sobě žádné benefity sociálním podnikům nepřináší. Ty by sociálním podnikům měly plynout, například formou zvýhodnění při výběrovém řízení, úlevách na daních, nebo při získávání dotací.

V záměru zákona je jako jeden z definičních znaků sociálního podniku stanovena i podmínka, aby alespoň 50 % příjmů tvořily tržby za vlastní výrobky a služby. Tím by měla být dostatečně ošetřeno riziko, že sociální podniky se stanou určitou formou nestátní organizace závislé na dotacích.

Podpora sociálního podnikání je efektivním nástrojem hospodářské politiky pro zmírnění sociální nerovnováhy.

Vhodným nastavením kritérií by mohla tato politika být cílená i na konkrétní problémy, které sociální rovnováhu narušují. Aby tato politika byla efektivní, měla by být nastavena dlouhodobě platná pravidla pro získání finanční podpory. Toto doporučení vychází ze zkušenosti ve Sdružení Neratov. Sami zástupci Sdružení řekli, že důvod, proč se ve své činnosti zaměřují na zaměstnávání osob s postižením, je ten, že se jedná o jedinou skupinu, jež je státem dlouhodobě podporována v rámci politiky zaměstnanosti. Pokud by sociální podniky mohli počítat s dlouhodobou podporou ze strany státu, ať už cílenou na určitou skupinu obyvatel, nebo přímo na sociální podniky, mohly by lépe plánovat své aktivity snižovalo by se pro ně riziko. S nižším rizikem by pro ně následně mohlo být snazší a levnější získat úvěry z finančního sektoru. Finanční sektor by se tak mohl výrazně podílet na rozvoji sociálního podnikání v České republice.

Při tvorbě hospodářské politiky by se měly zvážit i dlouhodobé dopady nástrojů sociálního podnikání. Některé nástroje mají silné dopady v době, kdy běží daná aktivita. Po jejím skončení dopady nepřetrvávají. Takovým nástrojem je například zaměstnávání znevýhodněných osob. Pokud díky zaměstnání neroste jejich kvalifikace a schopnost uplatnit se i jinde na pracovním trhu, dopady by vymizely velmi rychle po ukončení zaměstnání.

Zaměstnávání znevýhodněných osob je jedním z možných zaměření sociálních podniků, které má velký přínos pro jednotlivce i potenciál zmírnit sociální nerovnováhu. Význam má i z pohledu veřejných rozpočtu. Čadil (2011) odhadl

náklady veřejných rozpočtů na středního nezaměstnaného na 21 925 měsíčně. V těchto nákladech je zahrnuta podpora, ztráty na daních a pojistném a vedlejší efekty způsobené zejména nízkými výdaji nezaměstnaného.

Lze tedy spočítat teoretický přínos pro veřejné rozpočty u sociálních podniků, které zaměstnávají znevýhodněné osoby. Například Sdružení Neratov čerpano v roce 2015 z veřejných rozpočtů dotace ve výši 12 951 tis. Kč. Zaměstnáváním 80 zaměstnanců veřejným rozpočtům teoreticky ušetřilo 15 786 Kč. Veřejné rozpočty jsou podle tohoto zjednodušeného výpočtu 2,8 milionu v kladných hodnotách. Při podrobnějším výpočtu by tato hodnota pravděpodobně byla vyšší, neboť některé dotace nebyly spojeny se zaměstnáváním osob a především náklady na jednoho nezaměstnaného byly kalkulovány pro rok 2009. V roce 2015 by pravděpodobně byly vyšší.

Z této diplomové práce také vyplynulo, že sociální podnikání disponuje nástroji, které mají potenciál ovlivnit všechny tři dimenze sociální nerovnováhy, a potvrdila se také komplementarita těchto nástrojů. Přínosy sociálního podnikání tedy mohou být vyšší, pokud současně působí na oblast inkluze/exkluze, rovnosti/nerovnosti a sociální soudržnosti. Tuto skutečnost by se mohla odrazit v určité formě zvýhodnění při rozhodování o udělování dotací.

S rozvojem sociálního podnikání se také dá očekávat nárůst potřeby objektivně hodnotit jeho dopady. Měření sociálních dopadů je však poměrně obtížné. Jednou z možných metod je analýza SROI. Pro objektivní hodnocení sociálních podniků by se však musela standardizovat. Vzhledem k širokému záběru aktivit sociálních podniků a různorodosti dopadů na cílové skupiny by to však bylo velmi obtížné. Částečně je to možné vytvořením jednotného "ceníku" finančních proxy, jaký vydává, zatím formou doporučení pro sociální podniky, Velká Británie. Pomocným ukazatelem pro hospodářskou politiku může být i lokální multiplikátor (LM3).

Česká republika by měla využít zkušeností Velké Británie, kde má sociální podnikání již vybudováno poměrně silné postavení. Možnosti podpory sociálního podnikání jsou opravdu široké: od finanční podpory formou dotací, přes zvýhodnění sociálních podniků při veřejných zakázkách, až po vývoj metod měření sociálních dopadů. Zajímavým nástrojem jsou například Social Impact Bonds. Jedná v podstatě o dluhopisy, jejichž výnosnost se odvíjí od sociálních dopadů.

Závěr

Tématem této práce byl vliv sociálního podnikání na sociální nerovnováhu. První část práce se zabývala vymezením pojmu sociální podnikání, neboť v některých oblastech se definice různých autorů rozcházejí. Práce představila přístup k sociálnímu podnikání, jaký převládá v evropském kontextu a porovnávala ho s přístupem k sociálnímu podnikání podle Muhammada Yunuse. Pro sociální podnikání tedy platí, že směřuje k dosažení společensky prospěšného cíle prostřednictvím podnikatelských aktivit. Hlavní motivací není vytváření zisku, ale sociálních hodnot. Sociální podnikání vychází z principů trojího prospěchu - sociálního, environmentálního a ekonomického, čímž vytváří podmínky pro udržitelný růst.

Zkoumání sociální nerovnováhy vycházelo z konceptu Paula Bernarda. Dopady sociálního podnikání byly sledovány ve třech dimenzích sociální nerovnováhy: inkluze/exkluze, rovnost/nerovnost a sociální soudržnost. Předpokládané vazby následně byly ověřeny na reálných příkladech sociálních podniků. Výstupem této části je *Mapa předpokládaných dopadů nástrojů sociálního podnikání na vybrané ukazatele sociální nerovnováhy*, která je součástí přílohy A. Toto mapování prokázalo, že sociální podnikání disponuje účinnými nástroji ve všech dimenzích sociální nerovnováhy. Mezi nejúčinnější nástroje patří zaměstnávání osob, které jsou z různých důvodů na pracovním trhu znevýhodněny.

Dopady sociálního podnikání byly ověřeny na případové studii Sdružení Neratov. Cílem tohoto sdružení je obnova poutního místa a obce Neratov společně s postiženými. Činnost Sdružení Neratov byla hodnocena ze tří perspektiv - sociální, environmentální a ekonomické. Ve všech třech perspektivách sdružení dodržuje principy sociálního podnikání. Jsou tak vytvořeny předpoklady trvale udržitelného rozvoje. Aktivity Sdružení Neratov lze přiřadit podle jejich primárních dopadů k jednotlivým dimenzím nerovnováhy. Dopady těchto aktivit na jednotlivé stakeholdery byly kalkulovány v analýze SROI.

Cílem této práce bylo zhodnocení vlivu sociálního podnikání na sociální nerovnováhu. Analýza SROI, provedená v rámci případové studie, prokázala, že aktivity Sdružení Neratov měly pozitivní dopady na dimenzi inkluze/exkluze, rovnosti/nerovnosti i sociální soudržnosti.

Sociální podnikání tedy je vhodným nástrojem pro zmírnění sociální nerovnováhy a v souladu s tímto závěrem lze tvůrcům hospodářské politiky doporučit, aby dále rozvíjely aktivity na podporu sociálního podnikání.

V současné době je nejvýznamnějším krokem pro podporu sociálního podnikání chystaný zákon o sociálním podnikání. Věcný záměr zákona o sociálním podnikání odpovídá principům trojího prospěchu. Při rozhodování o způsobu a formě podpory sociálního podnikání by tvůrci hospodářské politiky měli nastavit dlouhodobá pravidla, která umožní sociálním podnikům plánovat své aktivity. Jedním z očekávaných následků tohoto opatření je snížení rizika, což by mělo zlevnit úvěry sociálním podnikům a umožnit tak financování rozvoje sociálního podnikání z finančního sektoru.

Podpora sociálního podnikání by se také neměla soustředit pouze na zaměstnávání znevýhodněných osob, ale i na podporu rozvoje aktivit sociálního podnikání působících na dimenze sociální soudržnosti a rovnosti/nerovnosti. Vzájemná komplementarita těchto nástrojů zvyšuje jejich efektivnost. Ideálním podnikem je ten, který vykazuje aktivity ve všech třech dimenzích.

S rozvojem sociálního podnikání se také dá očekávat nárůst potřeby objektivně hodnotit jeho dopady. Vhodným nástrojem pro měření sociálních dopadů je analýza SROI. Pro objektivní hodnocení by však musela být standardizována, případně by měl být vytvořen jednotný "ceník" finančních proxy v jednotlivých sledovaných oblastech. Možným indikátorem pro hodnocení dopadu sociálního podnikání je i lokální multiplikátor. Lze ho použít zejména pro měření dopadů sociálního podniku v oblastech ohrožených sociálním vyloučením.

Současné směřování hospodářské politiky v oblasti podpory sociálního podnikání umožňuje rozvoj všech forem sociálního podnikání. Oproti některým jiným evropským zemím, například Rakousku, tak je větší šance, že se sociální podnikání stane skutečným partnerem státu při řešení a předcházení sociálních problémů. Česká republika navíc může čerpat ze zkušeností se sociálním podnikáním ve Velké Británii, kde má sociální podnikání již vybudováno poměrně silné postavení.

Přestože sociální podnikání není v České republice doposud příliš rozvinuto, zdá se, že autority jsou si vědomy jeho potenciálu posílení sociální rovnováhy. Ze strategie sociálního začleňování i dalších dokumentů, a v souladu s kroky Evropské unie, lze očekávat nárůst podpory sociálního podnikání, zejména v oblasti sociálního začleňování.

Literatura

- A guide to social return on investment*. London: Cabinet Office, Office of the Third Sector, 2009. ISBN 9780956227416.
- ADÁMEK, Pavel. *Percepce společenské odpovědnosti podnikání v České republice*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2013, 176 s. ISBN 978-80-7248-894-0.
- ANHEIER, Helmut K. *Nonprofit organizations: theory, management, policy*. Second Edition. Abingdon, Oxon: Routledge, 2014. ISBN 9780415550475.
- BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. 2. Vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, 431 s. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-047-6
- BEDNÁRIKOVÁ, Daniela. *Příklady dobré praxe, aneb, Sociální podnikání v České republice i zahraničí*. Praha: P3 - People, Planet, Profit, 2012. ISBN 978-80-260-4043-9.
- BERNARD, P. (1999). *Social Cohesion. A Critique, CPRN Discussion Paper No. F 09, Ottawa, Canadian Policy Research Network, Inc. Available at URL: < <http://www.cprn.org/doc.cfm?doc=311&l=en> >*
- BOUNCE BACK FOUNDATION. *Bounce Back, Annual Review 2014/15* [online]. London: Bounce Back Foundation, c2015 [cit.: 2016-02-20]. Dostupné z: http://bouncebackproject.com/wp-content/uploads/2012/10/bb_annual_review_2015.pdf
- Cabinet Office (2013) *Social enterprise: market trends, based upon the BIS Small Business Survey 2012*, BMG Research
- Cefig: *Centrum finanční gramotnosti* [online]. Velim: Cefig, 2015 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.cefig.cz/>
- CIRIEC. *Social Economy in the European Union*. Bruxelles: The European Economic and social Committee, 2007 [online; cit. 7.10.2015]. Dostupné na < <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article420> >.
- CRANE, Andrew, Dirk MATTEN a Laura J SPENCE. *Corporate social responsibility: readings and cases in a global context*. 2nd ed. New York, NY: Routledge, 2014, xv, 596 p. ISBN 9780415683258.
- ČADIL, Jan. *Analýza nákladů veřejných rozpočtů na středního nezaměstnaného*. Praha, 2011.
- Dartington - Annual Review 2014-15. Totnes: The Dartington Hall Trust, 2015.* Dostupné také z: <https://www.dartington.org/wp-content/uploads/2015/04/24-22-DH-Annual-Review-for-ISSUU.pdf>
- Dartington* [online]. Totnes: Dartington Hall Trust, 2016 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: www.dartington.org

- DEPARTMENT FOR SOCIAL JUSTICE. *Social Justice: transforming lives: Progress Report*. Department for Work and Pensions, 2014. Dostupné také z: <https://www.gov.uk/government/publications/socialjustice-transforming-lives-progress-report>
- DEVELTERE, Patrick a An HUYBRECHTS. HIGHER INSTITUTE OF LABOUR STUDIES. *Evidence on the social and economic impact of Grameen Bank and BRAC on the poor in Bangladesh*. Belgie, 2002, 37 s. Dostupné také z: http://www.microfinancegateway.org/sites/default/files/mfg-en-paper-evidence-on-the-social-and-economic-impact-of-grameen-bank-and-brac-on-the-poor-in-bangladesh-2002_o.pdf
- DOHNALOVÁ, Marie. Sociální ekonomika, sociální podnikání: podnikání pro každého. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 131 s. ISBN 978-80-7357-269-3.
- Durkheim Emile. 1893. *De la division du travail sociale*. Paris: Presses Universitaires du France (česky Durkheim Emile. 2004. *Společenská dělba práce*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- EaSI: new EU umbrella programme for employment and social policy*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, 22 s. ISBN 978-92-79-33584-6.
- ESF ČR* [online]. Praha: MPSV, 2008 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: www.esfcr.cz
- EUROPEAN COMMISSION. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Synthesis Report*. Brussels: European Commission, 2015. ISBN 978-92-79-48814-6. Dostupné také z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149&furtherNews=yes>
- EUROPEAN COMMISSION. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Country reort: Germany*. Brussels: European Commission, 2014a. Dostupné také z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149&furtherNews=yes>
- EUROPEAN COMMISSION. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Country reort: Austria*. Brussels: European Commission, 2014b. Dostupné také z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149&furtherNews=yes>
- EUROPEAN COMMISSION. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Country reort: United Kingdom*. Brussels: European Commission, 2014c. Dostupné také z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149&furtherNews=yes>

- EUROPEAN COMMISSION. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Country reort: Poland*. Brussels: European Commission, 2014d. Dostupné také z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149&furtherNews=yes>
- EUROPEAN COMMISSION. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Country reort: Czech Republic*. Brussels: European Commission, 2014e. Dostupné také z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149&furtherNews=yes>
- European Commission. 2001. *Report on Indicators in Field of Poverty and Social Exclusion*. Brussels: European Commission.
- Grameen Bank [online]. Dhaka: Grameen Bank, 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.grameen-info.org/>
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- JENSON, Jane. *Mapping social cohesion: the state of Canadian research*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks, 1998. ISBN 1896703313.
- KEARNS, A., FORREST, R. (2000). „Social cohesion and multilevel urban governance“. *Urban Studies*. Vol. 37, Iss. 5/6, pp. 995–1017.
- KICKUL, J., TERJESEN, S., BACQ, S., & GRIFFITHS, M. (2012). Social Business Education: An Interview With Nobel Laureate Muhammad Yunus. *Academy Of Management Learning & Education*, 11(3), 453-462
- Komise pro sociální začleňování. MPSV. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2014 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9120>
- KOTLER, Philip a Nancy LEE. *Corporate social responsibility: doing the most good for your company and your cause*. Hoboken, N.J.: Wiley, c2005, x, 307 p. ISBN 0471476110.
- KPRES, National Programme (2013), Ministry of labour and social affairs, (September 2013) *National Programme for the Social Economy, Draft* [Online] Dostupné z: http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/wiadomosci.ngo.pl/public/korespondenci/portal_ekonomiaspoleczna/kpres_17_09_2013.pdf
- KUTÁČEK, Stanislav (ed.). *Penězům na stopě*. Brno: Trast pro ekonomiku a společnost, 2007. ISBN 978-80-254-1690-7.
- METZ, Ben. *Infrastruktura sociální ekonomiky ve Velké Británii: Zpráva pro organizaci Nová ekonomika*. Praha: Nová Ekonomika, 2012. Dostupné také z: www.nova-ekonomika.cz
- MPSV. *Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020*. Praha, 2014. Dostupné také z:

- http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf
- MPSV. *Zaměstnanost* [online]. Praha: MPSV, 2016 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz>
- MUSIL, Jiří. *Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii*. 1. Vyd. Praha: CESES UK FSV, 2004, 82 s. ISSN 1801-1640
- NOVÝ PROSTOR [online]. Praha: NP, 2015 [cit. 2015-11-23]. Dostupné z: <http://novyprostor.cz/>
- OKUN, Arthur M. *Equality and efficiency: the big tradeoff*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 2015, ISBN 9780815726531.
- OECD, *Policy brief on social entrepreneurship entrepreneurial activities in Europe*. Paris: OECD, 2013. ISBN 9789279254284., Dostupné z: http://www.oecd.org/cfe/leed/Social%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf
- P3 – PEOPLE, PLANET, PROFIT O.P.S. *Výsledky dotazníkového šetření v sociálních podnicích v České republice*. 2013. Dostupné také z: http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/images/pdf/P3_setreni_socialni_podniky.pdf
- PESTOFF, V. (1992) *Cooperative Social Services - an Alternative to to privatization*, Journal of Consumer Policy, March 1992 15
- Platy.cz [online]. Praha: Profesia CZ, spol. s r.o., 2015 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: www.platy.cz
- PONS 21, o.s. [online]. Brno, 2011 [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.pons21.cz/>
- PRAGULIC [online]. Praha: Pragulic, 2013 [cit. 2015-11-23]. Dostupné z: <http://pragulic.cz>
- PUTNAM, Robert D. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. 1. touchstone ed. New York: Simon & Schuster, 2001. ISBN 0-7432-0304-6.
- Sdružení Neratov Příběhy lidí s postižením. [online]. Bartošovice v Orlických horách: Sdružení Neratov, 2008 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.neratov.cz/jak-muzete-pomoci/pribehy-lidi-s-postizenim/>
- SDRUŽENÍ NERATOV. *Výroční zpráva 2013*. Neratov, 2014. Dostupné také z: www.neratov.cz
- SDRUŽENÍ NERATOV. *Výroční zpráva 2014*. Neratov, 2015. Dostupné také z: www.neratov.cz
- SDRUŽENÍ NERATOV. *Výroční zpráva 2015*. Neratov, 2016.
- SECRETARY OF STATE FOR ENVIRONMENT, FOOD AND RURAL AFFAIRS. *Securing the future: delivering UK sustainable development strategy*. London, 2005. Dostupné také z: http://www.sd-commission.org.uk/data/files/publications/SecFut_complete.pdf

- SEE. *Social Economy Europe* [online]. 2015 [cit. 2015-10-07]. Dostupné z: <<http://www.socialeconomy.eu.org/>>
- SCHWARTZ, Mark S. *Corporate social responsibility: an ethical approach*. Peterborough, Ont: Broadview Press, 2011. ISBN 9781551112947.
- ŠKARABELOVÁ, Simona. *Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, c2005. ISBN 80-239-4057-0.
- Teasdale, S., Lyon, F. And Baldock, R. (2013) 'Playing with Numbers: a methodological critique of the social enterprise growth myth', *Journal of Social Entrepreneurship*, Vol.2 (1);
- TESSEA. *České sociální podnikání* [online]. Praha, 2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/>
- The Grameen Creative Lab. *The 7 principles of Social Business* [online]. Germany: Muhammad Yunus, 2009, 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.grameencreativelab.com/a-concept-to-eradicate-poverty/7-principles.html>
- The Money Carer Foundation* [online]. Cheshire: The Money Carer Foundation, 2015 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.moneycarer.org.uk/>
- Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80718416411.
- Vybrané trendy současného podnikání v České republice*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2014, 247 s. ISBN 978-80-7248-945-9.
- Výbor pro sociální soudržnost . *Revidovaná strategie sociální soudržnosti*, 2003, MPSV, Dostupné také z http://www.mpsv.cz/files/clanky/1012/rev_strat.pdf
- VYSKOČIL, Marek. *SVNS. Podklady pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020: Sociální podnikání*. 2014.

Přílohy

A Mapa předpokládaných dopadů sociálního podnikání na vybrané ukazatele sociální nerovnováhy

Mapa předpokládaných dopadů nástrojů sociálního podnikání na vybrané ukazatele sociální nerovnováhy

	CELKEM	Změstnanost ohrožených skupin obyvatel	dlouhodobá nezaměstnanost	Chudoba a sociální exkluze	sociálně vyloučené lokality	Kriminalita a míra recidivy	Počet dětí ohrožených chudobou	Péče a kvalita života starších lidí a zdravotně postížených	Kvalita života lidí se speciálními potřebami	Přístup ke vzdělání	Rovnost šancí	Sounáležitost a solidarita	Občanská angažovanost a participace	Diskriminace	Životní prostředí	Kvalita života v obci/ regionu
Sociální inkluze/exkluze	0															
· zaměstnávání lidí ze sociálně vyloučených skupin	42	5	5	5	2	3	3	1	2	3	4	2	1	4	1	1
· zaměstnávání fyzicky a mentálně postižených	33	5	4	1	1	1	1	3	5	1	4	2	1	2	1	1
· zaměstnávání osob léčících se ze závislosti n drogách či alkoholu	29	5	3	4	1	4	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1
· Zaměstnávání lidí po výkonu trestu	34	3	4	2	1	5	2	1	1	1	4	3	1	4	1	1
· Zaměstnání jinak znevýhodněných (přistěhovalci, imigranti)	33	3	3	5	1	3	2	1	1	3	3	3	1	2	1	1
· Zaměstnání dlouhodobě nezaměstnaných	32	4	5	3	3	2	2	1	1	2	2	2	1	2	1	1
· Zaměstnání mladých lidí v obtížné životní situaci (zejména vycházejících z dětsk	31	4	3	2	1	2	1	1	1	3	5	3	1	2	1	1
· Budování firem v sociálně vyloučených lokalitách	40	3	4	2	4	3	2	1	1	2	3	3	3	2	3	4
· Budování bydlení a dílen pro lidi bez domova	24	2	2	4	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2
· Flexibilní pracovní úvazky	30	3	3	3	1	1	2	3	2	1	4	1	1	3	1	1
· Jiné formy placené práce	25	3	2	3	2	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1
Rovnost/nerovnost																
· poskytování finančního poradenství znevýhodněným osobám	25	1	1	3	1	2	3	1	3	2	3	1	1	1	1	1
· poskytování zvýhodněných půjček	25	3	2	1	2	1	3	1	1	2	3	1	1	2	1	1
· poskytování zdravotní péče znevýhodněným osobám	25	1	1	1	2	1	2	3	3	1	2	1	1	2	1	3
· poskytování vzdělávání znevýhodněným osobám	29	3	2	2	2	2	2	1	2	3	3	1	1	2	2	1
· zaškolování nováčků, rekvalifikace, učení pracovním návykům	36	4	5	4	2	4	2	1	1	2	4	2	1	2	1	1
· poskytování poradenství a podpora podnikání	31	4	3	2	2	2	1	1	2	1	2	3	3	2	1	2
· vytváření sítí kontaktů a podpůrných mechanismů	25	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	2	2	1	1	2
· vytváření zázemí a příznivého prostředí	23	1	1	1	1	2	1	1	2	1	3	2	2	2	1	2
Posilování sociální soudržnosti																
· Aktivity na ochranu a zlepšení životního prostředí a udržitelného rozvoje	22	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	1	2	1	3	2
· Zlepšování kvality života, podporování kulturních aktivit a občanských aktivit	23	1	1	1	1	2	1	2	1	1	3	3	1	1	3	3
· Aktivní vytváření prostoru pro vzájemné poznávání většinové společnosti a sociálně sl	24	2	1	2	1	1	1	1	2	1	2	3	2	2	1	2
· Zapojování dobrovolníků a motivování dalších osob k pomoci	22	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1	2
· Aktivní spolupráce sociálních podniků s místními aktéry ze státní i soukromé sféry	25	1	1	2	2	1	1	1	2	2	2	2	3	1	1	3
· využívání přednostně místních zdrojů a podpora místní ekonomiky	24	2	2	2	2	1	1	1	1	1	3	2	1	2	2	2
· Nabízení inovativních řešení reagujících na potřeby regionu/obce/společnosti	20	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	3	3

Předpokládaný dopad:

Žádné očekávané zlepšení 1 2 3 4 5 Velmi silné předpokládané dopady

B Věcný záměr zákona o sociálním podnikání

Věcný záměr zákona o sociálním podnikání

1) Účel právní úpravy

Věcný záměr navrhuje regulaci vztahů, dosud neupravených právním předpisem, klade si za cíl stanovit rámec právní úpravy, který bude upravovat pravidla pro přiznání statusu sociálního podniku, odnětí tohoto statusu, kontrolu dodržování zákonných podmínek apod. Právní úprava sociálního podnikání přispěje k uznání významu sociálního podnikání pro Českou republiku a umožní vytvářet podmínky pro jeho setrvalý rozvoj. Zákon bude definovat znaky, které musí splňovat sociální podnik, resp. integrační sociální podnik. Vzhledem k právnímu vymezení sociálního podnikání a uznání důležité role, kterou sociální podnikání přináší jak pro blaho společnosti (společensky prospěšný cíl), tak (zároveň) pro ekonomiku státu, bude tímto zákonem také otevřena cesta k výhodám pro sociální podniky, vyplývajícím z dalších právních předpisů.

Věcný záměr reaguje na potřebu vytvoření jednotného právního prostředí pro sociální podnikání, neboť v současné době panuje v pojetí definičních znaků subjektů sociálního podnikání značná nejednotnost, kdy si jednotlivé ústřední orgány státní správy stanoví vlastní definice sociálních podniků. Podpora namířená na tyto podniky pak nedosahuje potřebného smyslu a účelu, není také zajištěn synergický efekt jednotlivých podpor.

Věcný záměr také reaguje na požadavek na právní vymezení sociálních podniků, který vychází nejen ze samotných, již existujících sociálních podniků, ale také ze strany finančních institucí a ústředních orgánů státní správy, které poskytují sociálním podnikům různé formy finanční podpory.

Zákon o sociálním podnikání nebude vytvářet novou právní formu, pouze stanoví znaky, které bude muset splňovat ta podnikající fyzická nebo právnická osoba, která bude chtít využívat statusu sociálního podniku, resp. integračního sociálního podniku a výhod z tohoto statusu plynoucích.

Vytvoření právního prostředí pro sociální podnikání přispěje k rozvoji sociální ekonomiky. Právní regulace sociálních podniků a následné zakotvení konkrétních výhod pro tyto podniky podpoří iniciativu jednotlivců i komunit zakládat sociální podniky s cílem aktivně řešit problémy v jejich obcích a regionech. Rozvoj sociálních podniků přispěje i k zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce a řešení problémů spojených s chudobou a sociálním vyloučením. V neposlední řadě může jasné legislativní ukotvení znaků sociálních podniků usnadnit rozhodování finančních institucí, zda těmto podnikům poskytovat za určitých zvýhodněných podmínek finanční podporu, např. půjčky, úvěry.

Pro podnikající fyzické a právnické osoby se statusem sociálního podniku bude platit odlišné nakládání se ziskem (zisk je z více než 50 % využit pro další rozvoj sociálního podniku a/nebo za účelem naplnění společensky prospěšného cíle) a sledování ekonomického, sociálního a společenského prospěchu.

2) Obsah navrhovaného řešení

- Vymezení znaků sociálního podnikání,
- Definice sociálního podniku a integračního sociálního podniku,
- Správní řízení o přiznání a odnětí statusu sociálního podniku,
- Zveřejnění údajů o získání a odnětí statusu sociálního podniku,
- Stanovení podmínek kontroly dodržování podmínek pro přiznání statutu sociálního podniku,
- Vymezení gestora agendy a odpovědnosti za sociální podnikání.

3) Úvodní ustanovení

Sociální podnikání přináší prospěch místní komunitě, společnosti i ekonomice státu a představuje nástroj pro trvale udržitelný rozvoj společnosti.

4) Definice základních pojmů

Zákon bude definovat pojmy „sociální podnikání“, „sociální podnik“ a „integrační sociální podnik“.

Definice sociálního podnikání

Sociální podnikání je podnikatelská činnost směřující k naplnění společensky prospěšného cíle, přičemž zisk je z více než 50 % využit pro další rozvoj sociálního podniku (na zaměstnance, investice) a/nebo za účelem naplnění společensky prospěšného cíle. Sociální podnikání vzniká a rozvíjí se na konceptu trojího prospěchu: ekonomického, sociálního a environmentálního, přičemž všechny tři principy respektují místní potřeby.

Definice sociálního podniku

Za sociální podnik lze považovat fyzickou nebo právnickou osobu, která sociálně podniká a splňuje definiční znaky sociálního podniku:

- její zakladatelské právní jednání stanovuje způsob dosažení společensky prospěšného cíle a podmínky nakládání se ziskem, použitým pro další rozvoj sociálního podniku a/nebo za účelem naplnění společensky prospěšného cíle; sociální podnik, který je fyzickou osobou, stanovuje způsob dosažení společensky prospěšného cíle a podmínky nakládání se ziskem prohlášením, které uveřejňuje způsobem umožňujícím dálkový přístup,
- její podnikatelská činnost směřuje k naplnění společensky prospěšného cíle, činnosti prospívající společnosti či specifické skupině (znevýhodněných) lidí,

- má nastavena pravidla pro účast zaměstnanců a členů na směřování podniku,
 - zaměstnanci a/nebo členové jsou pravidelně a systematicky informováni o chodu podniku, výsledcích hospodaření a naplňování společensky prospěšných cílů,
 - zaměstnanci a/nebo členové jsou zapojeni do rozhodování o směřování podniku;
- více než 50 % svého zisku reinvestuje do rozvoje svého sociálního podniku a/nebo pro naplnění deklarovaného společensky prospěšného cíle a zveřejňuje informace o využití případného zisku,
- směřuje k naplnění environmentálního prospěchu - zohledňuje environmentální aspekty výroby i spotřeby,
- má minimálně 50 % příjmů z vlastních tržeb,
- přednostně uspokojuje potřeby místní komunity a místní poptávky (podnik se v činnosti orientuje na místní potřeby, odběratelé jsou ze stejného nebo sousedního kraje) a využívá přednostně místních zdrojů a spolupracuje s místními aktéry (podnik přednostně zaměstnává místní obyvatele a nakupuje od místních dodavatelů).

Definice integračního sociálního podniku

Integrační sociální podnik je sociální podnik naplňující výše uvedenou definici sociálního podniku, který zaměstnává a sociálně začleňuje osoby sociálně či zdravotně znevýhodněné na trhu práce, kterým je nutné věnovat zvýšenou péči pro jejich zdravotní stav nebo z jiných vážných důvodů a:

- podíl těchto zaměstnanců tvoří více než 30 % průměrného ročního přepočteného počtu zaměstnanců (poměr zaměstnanců ze znevýhodněných skupin vůči celkovému počtu zaměstnanců se vyjadřuje v průměrných ročních přepočtených počtech zaměstnanců, do kterých se započítávají zaměstnanci s pracovní smlouvou a DPČ) a
- provádí prokazatelné aktivity směřující k dalšímu uplatnění těchto osob na trhu práce či sociální integraci a psychosociální podporu.

Znevýhodněnými osobami jsou:

- fyzické osoby se zdravotním postižením,
- sociálně znevýhodněné fyzické osoby.

Sociální podnik je vymezen definičními znaky, které musí pro získání tohoto statusu žadatel naplňovat. Sociální podnik nepředstavuje novou právní formu; status sociálního podniku může nabýt fyzická osoba nebo právnická osoba různých právních forem, například:

- osoby samostatně výdělečně činné (dále jen „OSVČ“), zaměstnávají-li alespoň jednu osobu, a to nejméně ve výši jednoho celého úvazku přepočteného počtu zaměstnanců,
- obchodní korporace vymezené zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích:
 - veřejná obchodní společnost,
 - komanditní společnost,
 - společnost s ručením omezeným,
 - akciová společnost,
 - evropská společnost,
 - evropské hospodářské zájmové sdružení,
 - družstva (družstvo, sociální družstvo, evropská družstevní společnost);
- nestátní neziskové organizace:
 - spolky,
 - ústavy,
 - nadace a nadační fondy podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,
 - obecně prospěšné společnosti podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech,
- evidované právnické osoby založené církví nebo náboženskou společností.

Varianta 1

Majetková účast obce v sociálním podniku, resp. integračním sociálním podniku není omezena.

Varianta 2

Podnik s majetkovou účastí obce si může požádat o přiznání statusu jen, pokud majetková účast obce v podniku činí méně než 50%.

4) Řízení o přiznání a odnětí statusu sociálního podniku

O přiznání a odnětí statusu sociálního podniku bude na návrh podnikající fyzické nebo právnické osoby rozhodovat ministerstvo práce a sociálních věcí, při rozhodování o přiznání a odnětí statusu sociálního podniku se bude postupovat ve správním řízení. O přiznání statusu sociálního podniku se bude rozhodovat na návrh podnikající fyzické nebo právnické osoby. Návrh na rozhodnutí o přiznání statusu sociálního podniku musí obsahovat:

- jméno, sídlo a identifikační číslo osoby,

- uvedení právní formy právnické osoby,
- uvedení statutárního orgánu,
- specifikaci společensky prospěšného cíle,
- pravidla pro účast zaměstnanců a členů na směřování podniku,
- doklad o tom, že více než 50 % svého zisku uchazeč reinvestuje do rozvoje svého sociálního podniku a/nebo pro naplnění deklarovaného společensky prospěšného cíle a že zveřejňuje informace o využití případného zisku,
- popis naplňování environmentálního prospěchu,
- popis uspokojování potřeb místní komunity a místní poptávky, využívání místních zdrojů a spolupráce s místními aktéry.

K návrhu budou připojeny:

- zakladatelské právní jednání, například stanovy, společenská smlouva, apod., pokud není dostupné z veřejně přístupné evidence,
- doklad o právní osobnosti, pokud není patrný z veřejně přístupného rejstříku.

Vyhláška stanoví podrobnosti, náležitosti a doklady, které bude muset žadatel o přiznání statusu sociálního podniku, resp. integračního sociálního podniku prokázat.

Uchazeč o status sociálního podniku musí splňovat všechny znaky ke dni podání návrhu na rozhodnutí o přiznání statusu sociálního podniku. Uchazeč o status může podat návrh na přiznání statusu sociálního podniku až po uzavření jednoho účetního období.

Pokud uchazeč o status doloží, že splňuje všechny znaky sociálního podniku, a doloží všechny potřebné listiny, vydá ministerstvo práce a sociálních věcí rozhodnutí o přiznání statusu sociálního podniku, resp. integračního sociálního podniku.

5) Zveřejňování údajů o získání a odnětí statusu

Varianta I

Podnikajícím fyzickým a právnickým osobám, které získají status sociálního podniku, resp. integračního sociálního podniku, bude tento údaj zapisován do veřejného rejstříku. Ve veřejném rejstříku budou zapsány i fyzické osoby, které získají status sociálního podniku.

Status bude na návrh sociálního podniku do veřejného rejstříku zapisovat ten, kdo veřejný rejstřík vede. Podkladem pro zápis statusu do veřejného rejstříku bude rozhodnutí ministerstva práce a sociálních věcí o právu na zápis statusu právnické osobě do veřejného rejstříku. V případě odnětí statusu sociálního podniku bude mít fyzická nebo právnická osoba povinnost oznámit tuto skutečnost rejstříkovému soudu nejpozději do 15 dnů od dne nabytí právní moci rozhodnutí o odnětí statusu.

Varianta II

Ministerstvo práce a sociálních věcí povede veřejně dostupný seznam sociálních podniků, který bude zveřejněn způsobem umožňujícím dálkový přístup (internet). Zveřejňované skutečnosti:

- jméno a sídlo sociálního podniku,
- identifikační číslo sociálního podniku,
- právní forma právnické osoby,
- předmět podnikání,
- vymezení účelu sociálního podniku.

6) Následky spojené s přiznáním statusu sociálního podniku, resp. integračního sociálního podniku

Následky spojené s přiznáním statusu sociálního podniku:

- plnění povinností stanovených zákonem pro podnikající fyzické či právnické osoby se statusem sociálního podniku, včetně povinné reinvestice zisku,
- možnost používat označení „sociální podnik“, „integrační sociální podnik“ (podnikající fyzické a právnické osoby, kterým nebude status přiznán rozhodnutím ministerstva práce a sociálních věcí, nebudou moci používat označení sociální podnik),
- možnost využívat výhody určené pro sociální podniky stanovené příslušnými právními předpisy,
- fyzické či právnické osoby se statusem sociálního podniku budou po celou dobu povinny dodržovat principy ekonomického, sociálního a společenského prospěchu a plnit znaky sociálního podniku stanovené zákonem,
- povinnost podrobit se kontrole ze strany gestora agendy, a dále zejména finančních úřadů, Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže apod., kontrola bude zaměřena na plnění příslušných parametrů uvedených v zákoně (např. ohledně použití zisku),
- povinnost zahrnout údaje o naplňování znaků sociálního podnikání do výroční zprávy; osoby, které nemají povinnost tuto zprávu zpracovávat, budou mít povinnost výroční zprávu zpracovat a zahrnout do ní požadované informace, zveřejnit výroční zprávu způsobem umožňujícím dálkový přístup (internet),
- pokud došlo u sociálního podniku ke změně v jakémkoli ze zapsaných údajů, je sociální podnik povinen tuto skutečnost sdělit ministerstvu práce a sociálních věcí nejdéle do 30 dnů, za nedodržení této povinnosti bude sociálnímu podniku udělena sankce.

7) Nedodržení podmínek statusu sociálního podniku, resp. integračního sociálního podniku

Pokud podnikající fyzická nebo právnická osoba nedodrží podmínky statusu sociálního podniku, bude za toto porušování sankcionována. Zákon stanoví sankce za jednotlivá porušení podmínek, stanoví i principy ukládání takových sankcí. Porušení podmínek bude sankcionováno v rámci kontroly prováděné správcem agendy – ministerstvem práce a sociálních věcí. Konstatování nedodržení podmínek statusu sociálního podniku bude výsledkem kontroly. Podnět k provedení kontroly může podat každý, kdo osvědčí právní zájem a doloží nedodržení podmínek statusu sociálního podniku.

V případě, že počet znevýhodněných zaměstnanců klesne pod stanovenou hranici, má od dne, kdy k takovému poklesu došlo integrační sociální podnik 90 dnů na zjednání nápravy. Pokud ke zjednání nápravy nedojde, je povinen tuto skutečnost oznámit správci agendy, který zahájí řízení o odnětí statutu.

8) Odejmutí statusu sociálního podniku, resp. integračního sociálního podniku bez návrhu

Podnikající fyzické či právnické osobě bude status sociálního podniku odňat, pokud nedodrží zákonem stanovené podmínky statusu sociálního podniku. Odejmutí statusu sociálního podniku bude nejprísnější sankcí. O odejmutí statusu sociálního podniku bude rozhodnuto bez návrhu, pokud fyzická či právnická osoba se statusem sociálního podniku, nedoložila požadované dokumenty, nebo nenaplnuje znaky fyzické či právnické osoby se statusem sociálního podniku, přestože na to byla správcem agendy statusu sociálního podniku upozorněna. Pokud nebude možné či vhodné sjednat nebo sociální podnik nezjedná nápravu v uložené přiměřené lhůtě, správce agendy – ministerstvo práce a sociálních věcí i bez návrhu rozhodne o odejmutí statusu sociálního podniku.

K rozhodování o odejmutí statusu sociálního podniku je příslušné ministerstvo práce a sociálních věcí, na řízení o odejmutí statusu se vztahují příslušná ustanovení správního řádu.

V případě odejmutí statusu sociálního podniku bude podnik moci opětovně žádat o přiznání statusu až po uplynutí tří let od dne, kdy nabylo rozhodnutí o odnětí statusu právní moci.

9) Správce agendy

Správcem agendy sociálního podnikání bude ministerstvo práce a sociálních věcí, které bude rozhodovat o přiznání a odnětí statusu sociálního podniku, vést seznam sociálních podniků, provádět kontrolu, ukládat sankce.

Správce agendy bude zpracovávat strategii rozvoje sociální ekonomiky v České republice, bude podporovat sociální ekonomiku jako celek, např. navrhnout vhodné způsoby podpory rozvoje sociálních podniků, poskytovat poradenské služby a školení a systematicky vzdělávat sociální podnikatele.

Pro zajištění meziresortní spolupráce v oblasti sociální ekonomiky, vláda ustaví jako svůj poradní orgán Radu pro rozvoj sociálního podnikání (dále jen „Rada“) složenou ze zástupců dotčených resortů dle kompetenčního zákona.

Podrobnosti o složení Rady, způsobu jmenování členů Rady a o činnosti Rady stanoví statut Rady, který schvaluje vláda.

C Sdružení Neratov

HODNOTY ZAMĚSTNANCŮ SDRUŽENÍ NERATOV, O. S.

1. JEDINEČNÁ ATMOSFÉRA

PROSTŘEDÍ, PŘÍRODA ORLICKÝCH HOR, POUTNÍ MÍSTO - KOSTEL,
MATERIÁLNÍ PODMÍNKY PRO PRÁCI

2. SMYSLUPLNOST PRÁCE

SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO LIDI S HANDICAPEM,
ZAMĚSTNÁVÁNÍ LIDÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

3. RESPEKT A PŘIJETÍ KAŽDÉHO ČLOVĚKA

DŮVĚRA, RODINNÁ ATMOSFÉRA

4. OTEVŘENOST

KREATIVITA, PŘÍZPŮSOBIVOST,
NOVÁ STŘEDISKA - NOVÉ PROJEKTY - NOVÍ KOLEGOVÉ

5. PROFESIONALITA

SAMOSTATNOST, ZODPOVĚDNOST, SPOLEHLIVOST, MOŽNOST OSOBNÍHO RŮSTU

NERATOV, KVĚTEN 2014

PROČ RÁD/A PRACUJI
VE SDRUŽENÍ NERATOV O.S. ?

- » na pracovišti vládne rodinná atmosféra
- » dělám smysluplnou práci
- » mám možnost seberealizace
- » můžu rozvíjet sebe i celé sdružení
- » vidím za sebou výsledky své práce
- » poznávám nové lidi (kolegy v práci i návštěvníky Neratova)
- » dostávám prostor pro vlastní nápady a kreativitu
- » mám v práci volnost a svobodu, ale také zodpovědnost
- » moje práce není jednotvárná
- » můžu improvizovat
- » a hlavně mohu být součástí Sdružení Neratov

Neratov, květen 2014

D LM3 - Sdružení Neratov

Lokální multiplikátor 3 - LM3

Přínos Sdružení Neratov pro místní ekonomiku

Oblast 20 km - dojezdná vzdálenost do Neratova

Rok 2015

tis.Kč

Krok 1 - příjmy sdružení Neratov	
Příjmy z tržeb	11958
Dotace od státu	12951
Ostatní příjmy	3670
Celkové příjmy Sdružení Neratov 2015	28579

Krok 2 - příjmy místních firem od sdružení Neratov	
Nákupy zboží a služeb od dodavatelů celkem	11166
Z toho nákupů od místních dodavatelů	50%
Příjmy místních dodavatelů za zboží a služby pro Sdružení Neratov	5583
Mzdy zaměstnancům celkem - čisté	8519
z toho mzdy zaměstnanců žijících v oblasti (75%)	6390
Celkové příjmy místních ek. subjektů, plynoucí ze Sdružení Neratov	11973

Krok 3 Přínos ekonomických subjektů navazaných na sdružení Neratov pro místní ekonomiku	Příjmy od sdružení Neratov	z toho opět utraceno v místní ekonomice	
Nejvýznamnější dodavatelé sdružení Neratov a jejich přínos místní ekonomice			
Potraviny od místních dodavatelů	1987	30%	596,10
Místní živnostníci a malé firmy	1230	50%	615,00
Klášterecké uzeniny - potraviny	1145	40%	458,00
Apro Letohrad - kancelářské vybavení a drogerie	980	20%	196,00
Nářadí a služby	241	15%	36,15
Dodavatelé celkem			1 901,25
Mzdy zaměstnancům celkem	8519		
Mzdy místních zaměstnanců	6390	66%	4 217,15
Mzdy dojíždějícím zaměstnancům	2130	35%	745,46
Zaměstnanci utratí v místní ekonomice celkem			4 962,60
Přínos ekonomických subjektů navazaných na sdružení Neratov			6 863,85

Příjmy pro lokální ekonomiku celkem	47415,47
LM3 skóre	1,66
Multiplikátor dotací pro lokální ekonomiku	3,66

E SROI analýza Sdružení Neratov